

**T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANA BİLİM DALI
MUHASEBE FİNANSMAN BİLİM DALI**

**CAMELS PERFORMANS DEĞERLENDİRME SİSTEMİ VE IRAK
BANKACILIK SEKTÖRÜ UYGULAMASI**

Yüksek Lisans Tezi

Danışman

Doç. Dr. ALİ AKGÜN

Hazırlayan

**RAİHAN HAİDERİ
194227031011**

Konya 2023

CAMELS PERFORMANS DEĞERLENDİRME SİSTEMİ VE IRAK BANKACILIK SEKTÖRÜ UYGULAMASI

ÖZET

Bankacılık sektörü dünyada finansal sistemin en önemli parçasıdır. Bankacılık sektörünün önemi yıllar içerisinde artmış ve günümüzde finansal sistemin olmazsa olmaz parçalarından biri olmuştur. Finansal sistemin sağlıklı bir şekilde işleyebilmesi için bankacılık sektörünün denetim ve performans ölçümü de giderek önem kazanmıştır. Küreselleşen dünyada ulusal ve uluslararası finansal sistemin krizler karşısında kırılganlığının arttığı da gözlenmektedir. Bu açıdan dünyada ekonomik sisteminin en önemli unsurlarından olan finansal sistemin güvenli ve sürdürülebilir şekilde devamının sağlanması gerekmektedir. Bu noktada bankaların performans ölçümü de önemli bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır. Finansal performans ölçümü olarak kullanılan birçok yöntem olmakla birlikte bankacılık sektörü özelinde bütün dünyada kabul görmüş derecelendirme sistemi CAMELS analizi olarak ön plana çıkmaktadır. Yapılan bu çalışma ile Irak bankacılık sektörünün uluslararası entegrasyonu da düşünülerek, Irak bankalarının performans ölçümü ve derecelendirmesi CAMELS analizi yöntemi ile yapılmıştır. Çalışmada Irak bankacılık sektöründe faaliyette bulunan on bankanın CAMELS bileşenlerini sağlayan finansal oranlarına ulaşılmıştır. Çalışma 2019-2021 dönemini kapsamaktadır. Özellikle pandemi sonrası dönemde Irak bankalarının performans ölçümü yapılması amaçlanmıştır. Sonuç olarak çalışmaya dahil edilen bankaların çoğunluğunda pandemi sonrası dönemde CAMELS bileşenleri skorlarında iyileşme olduğu gözlenmiştir.

CAMELS PERFORMANCE EVALUATION SYSTEM AND IRAQ BANKING SECTOR APPLICATION

ABSTRACT

The banking sector is the most important part of the financial system in the world. The importance of the banking sector has increased over the years and today it has become one of the indispensable parts of the financial system. In order for the financial system to function properly, auditing and performance measurement of the banking sector has become increasingly important. It is also observed that in the globalizing world, the fragility of the national and international financial system against crises increases. In this respect, it is necessary to ensure that the financial system, which is one of the most important elements of the world's economic system, continues in a safe and sustainable manner. At this point, performance measurement of banks also emerges as an important issue. Although there are many methods used to measure financial performance, the globally accepted rating system CAMELS analysis stands out in the banking sector. In this study, considering the international integration of the Iraqi banking sector, the performance measurement and rating of Iraqi banks was made using the CAMELS analysis method. In the study, financial ratios providing CAMELS components of ten banks operating in the Iraqi banking sector were reached. The study covers the period 2019-2021. It was aimed to measure the performance of Iraqi banks, especially in the post-pandemic period. As a result, it was observed that the majority of the banks included in the study had an improvement in their CAMELS component scores in the post-pandemic period.

ÖNSÖZ

İlk olarak her şeyi sebep kılan Allah'a Şükür olsun. Ve bu çalışmada benimle olan değerli sayın danışman hocam Doç. Dr. ALİ AKGÜN'e, yüksek lisansdaki hocam bana gurbette babalık abilik yapan hocam Prof. Dr. Fehmi Karasioğlu, hiç iyiliğini unutmayacağım yardımına desteğini bildiği tüm bilgileri benimle paylaşan değerli lisans hocama SAMİR ALYARA'ya, ve teşekkürün en büyüğünü hak eden öncelikli babam sonra annem sonra kardeşlerim desteğiniz için benimle her an olduğunuz için teşekkür ediyorum, bütün arkadaşlarıma benimle olan bütün insanlara yanımda olduğunuz için beni desteklediğiniz için tezim boyunca sonsuz teşekkür ediyorum.

RAIHAN HAYDARI

İÇİNDEKİLER

ÖZET	i
ABSTRACT	ii
ÖNSÖZ	iii
İÇİNDEKİLER.....	iv
TABLolar LİSTESİ	vii
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

BANKACILIK VE BANKACILIKTA PERFORMANS

1.1. Finansal Sistem Kavramı	4
1.2. Finansal Sistem Unsurları	6
1.2.1. Para Piyasaları	7
1.2.2. Sermaye Piyasaları	9
1.3. Bankacılık ve İşlevleri	12
1.3.1. Bankacılık ve Tarihsel Gelişimi	12
1.3.2. Bankaların İşlevleri	17
1.4. Banka Türleri	17
1.4.1. Mülkiyet Alanlarına Göre Banka Türleri	17
1.4.1.1. Kamu bankaları.....	17
1.4.1.2. Özel bankalar	18
1.4.1.3. Karma bankalar.....	18
1.4.2. Faaliyet Alanlarına Göre Banka Türleri	18
1.4.2.1. Merkez Bankaları	18
1.4.2.2. Mevduat Bankaları	19
1.4.2.3. Yatırım ve Kalkınma Bankaları.....	19
1.4.2.4. Katılım (Faizsiz) Bankalar.....	19
1.4.2.5. Uluslararası bankalar	20
1.4.2.6. Kıyı (off-shore) bankacılığı	20
1.4.3. Büyüklüklerine Göre Bankalar.....	21
1.4.3.1 . Holding bankacılığı.....	21

1.4.3.2. Perakende ve Toptancı bankacılık	21
1.5. Bankacılıkta Performans Yönetimi	22
1.6. Bankacılıkta Performans Ölçümü	23

İKİNCİ BÖLÜM

GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE IRAK BANKACILIK SİSTEMİ VE CAMELS

PERFORMANS DEĞERLEME SİSTEMİ

2.1. Dünya Bankacılık Sistemi ve Basel Kriterleri	25
2.1.1. Dünya Bankacılık Sistemi	25
2.1.2. Basel Kriterleri	27
2.2. Irak Bankacılık Sisteminin Tarihi	29
2.2.1. Irak Merkez Bankası	31
2.2.2. Resmi ve Özel Ticari Bankalar	31
2.2.3. Basel Komitesi ve Irak Bankacılık Sisteminin Genel Görünümü	32
2.3. CAMELS Değerlendirme Sistemi ve Tarihsel Gelişimi	32
2.3.1. CAMELS Değerlendirme Sistemi Oluşturulması	33
2.4. Irak Bankacılık Sistemi Üzerine Yapılmış Çalışmalar	37

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

IRAK BANKACILIK SEKTÖRÜNDE FAALİYETTE BULUNAN

BANKALARIN CAMELS ANALİZİ

3.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi	40
3.2. Çalışma Değişkenlerinin Mali Analizi	41
3.2.1. Bankaların Sermaye Yeterliliği Analizi	41
3.2.2. Varlık Kalitesi	44
3.2.3. Yönetim Kalitesi	46
3.2.4. Karlılık	49
3.2.5. Likidite	51
3.2.6. Riskler	54
3.3. Çalışmanın Veri Seti Ve Yöntemi	55
3.4. Bankaların Ağırlıklı Değerleri	57
3.3.1. Sermaye yeterliliği	61
3.3.2. Varlıkların kalitesi	69

3.3.3. Yönetim Kalitesi	75
3.3.4. Kârlılık kalitesi:.....	81
3.3.5. Likidite	87
3.3.6. Piyasa Riskine Duyarlılık.....	94
SONUÇ	100
KAYNAKÇA.....	102

TABLÖLER LİSTESİ

Tablo No	Tablo İsmi	Sayfa
4-1	Çalışma örnekleme bankalarının dönem içindeki sermaye yeterlilik oranlarını göstermektedir	49
4-2	Çalışma dönemi boyunca (2019-2021) dönemindeki aktif kalite göstergeleri	52
4-3	Dönem (2019-2021) ve örnek bankalar için yönetim kalite göstergeleri	54
4-4	Çalışma örneklemindeki bankaların dönem (2019-2021) içindeki karlılık göstergeleri	57
4-5	Bankalar için likidite göstergeleri, araştırma örnekleme (2019-2021) dönemi	59
4-6	(2019-2021) döneminde örnek bankalar için riske duyarlılık göstergeleri	62
4-7	CAMELS Bileşenleri	64
4-8	Kalkınma Bankası CAMELS Puanı Hesplanması	68
4-9	2019-2021 Yılları CAMELS Değerleri	69
4-10	Bankaların Araştırma Döneminde Ağırlıklı Sermaye yeterliliği	71
4-11	Yıllar itibarıyla A-Varlık Kalitesi Bileşeni	77
4-12	Yıllar itibarıyla M-Yönetim Kalitesi Bileşeni	83
4-13	Yıllar itibarıyla E-Kârlılık Bileşeni	89
4-14	Yıllar itibarıyla L-Likidite Bileşeni	95
4-15	Yıllar itibarıyla S-Piyasa Riskine Duyarlılık Bileşeni	101

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo No	Tablo İsmi	Sayfa
4-1	2019-2021 Yılları CAMELS Değerleri	69
4-2	Kalkınma Bankası'nın dönem içindeki sermaye yeterliliğinin ağırlıklı değerlerini göstermektedir.	72
4-3	Irak Ulusal Bankası'nın dönem içindeki sermaye yeterliliğinin ağırlıklı değerlerini göstermektedir.	72
4-4	Aşur uluslar arası Şekil Bankası'nın dönem içindeki sermaye yeterliliğinin ağırlıklı değerlerini göstermektedir.	73
4-5	Sümer Bankası'nın dönem içindeki sermaye yeterliliğinin ağırlıklı değerlerini göstermektedir.	73
4-6	Körfez Ticaret Bankası'nın dönem içindeki sermaye yeterliliğinin ağırlıklı değerlerini göstermektedir.	74
4-7	Kredi Bankası'nın dönem içindeki sermaye yeterliliğinin ağırlıklı değerlerini göstermektedir	74
4-8	Irak Ticaret Bankası'nın dönem içindeki sermaye yeterliliğinin ağırlıklı değerlerini göstermektedir.	75
4-9	Bağdat Bankası'nın dönem içindeki sermaye yeterliliğinin ağırlıklı değerlerini göstermektedir.	75
4-10	Irak genelinde Bankası'nın dönem içindeki sermaye yeterliliğinin ağırlıklı değerlerini göstermektedir.	76
4-11	Ortadoğu Bankası'nın dönem içindeki sermaye yeterliliğinin ağırlıklı değerlerini göstermektedir.	76
4-12	Bankaların dönem içindeki sermaye yeterliliğinin ağırlıklı değerlerini göstermektedir.	77
4-13	Kalkınma Bankası'nın dönem içindeki A-Varlık Kalitesi Bileşeni değerlerini göstermektedir.	78
4-14	Irak Ulusal Bankası'nın dönem içindeki A-Varlık Kalitesi Bileşeni değerlerini göstermektedir.	78
4-15	Aşur Bankası'nın dönem içindeki A-Varlık Kalitesi Bileşeni değerlerini göstermektedir.	79
4-16	Sümer Ticaret Bankası'nın dönem içindeki A-Varlık Kalitesi Bileşeni değerlerini göstermektedir.	79
4-17	Körfez Ticaret Bankası'nın dönem içindeki A-Varlık Kalitesi Bileşeni değerlerini göstermektedir.	80
4-18	Kredi Bankası'nın dönem içindeki A-Varlık Kalitesi Bileşeni değerlerini göstermektedir.	80

4-19	Irak Ticaret Bankası'nın dönem içindeki A-Varlık Kalitesi Bileşeni değerlerini göstermektedir.	81
4-20	Bağdat Bankası'nın dönem içindeki A-Varlık Kalitesi Bileşeni değerlerini göstermektedir.	81
4-21	Irak genelinde Bankası'nın dönem içindeki A-Varlık Kalitesi Bileşeni değerlerini göstermektedir.	82
4-22	Ortadoğu Bankası'nın dönem içindeki A-Varlık Kalitesi Bileşeni değerlerini göstermektedir.	82
4-23	Bankaların dönem içindeki A-Varlık Kalitesi Bileşeni değerlerini göstermektedir.	83
4-24	Kalkınma Bankası'nın dönem içindeki M-Yönetim Kalitesi Bileşeni değerlerini göstermektedir.	84
4-25	Irak Ulusal Bankası'nın dönem içindeki A-Varlık Kalitesi Bileşeni değerlerini göstermektedir.	84
4-26	Irak Ulusal Bankası'nın dönem içindeki M-Yönetim Kalitesi Bileşeni değerlerini göstermektedir.	85
4-27	Sümer Ticaret Bankası'nın dönem içindeki M-Yönetim Kalitesi Bileşeni değerlerini göstermektedir.	85
4-28	Körfez Ticaret Bankası'nın dönem içindeki M-Yönetim Kalitesi Bileşeni değerlerini göstermektedir.	86
4-29	Kredi Bankası'nın dönem içindeki M-Yönetim Kalitesi Bileşeni değerlerini göstermektedir.	86
4-30	Irak Ticaret Bankası'nın dönem içindeki M-Yönetim Kalitesi Bileşeni değerlerini göstermektedir.	87
4-31	Bağdat Bankası'nın dönem içindeki M-Yönetim Kalitesi Bileşeni değerlerini göstermektedir.	87
4-32	Irak genelinde Bankası'nın dönem içindeki M-Yönetim Kalitesi Bileşeni değerlerini göstermektedir.	88
4-33	Orta Doğu Bankası'nın dönem içindeki M-Yönetim Kalitesi Bileşeni değerlerini göstermektedir.	88
4-34	Bankaların dönem içindeki M-Yönetim Kalitesi Bileşeni değerlerini göstermektedir.	89
4-35	Kalkınma Bankası'nın dönem içindeki E-Kârlılık Bileşeni değerlerini göstermektedir.	90
4-36	Irak Ulusal Bankası'nın dönem içindeki E-Kârlılık Bileşeni değerlerini göstermektedir.	90
4-37	Aşur Bankası'nın dönem içindeki E-Kârlılık Bileşeni değerlerini göstermektedir.	91

4-38	Sümer Ticaret Bankası'nın dönem içindeki E-Kârlılık Bileşeni değerlerini göstermektedir.	91
4-39	Körfez Ticaret Bankası'nın dönem içindeki E-Kârlılık Bileşeni değerlerini göstermektedir	92
4-40	Kredi Bankası'nın dönem içindeki E-Kârlılık Bileşeni değerlerini göstermektedir.	92
4-41	Irak Ticaret Bankası'nın dönem içindeki E-Kârlılık Bileşeni değerlerini göstermektedir.	93
4-42	Bağdat Bankası'nın dönem içindeki E-Kârlılık Bileşeni değerlerini göstermektedir.	93
4-43	Irak genelindeki Bankası'nın dönem içindeki E-Kârlılık Bileşeni değerlerini göstermektedir.	94
4-44	Orta Doğu Bankası'nın dönem içindeki E-Kârlılık Bileşeni değerlerini göstermektedir.	94
4-45	Bankaların dönem içindeki E-Kârlılık Bileşeni değerlerini göstermektedir.	95
4-46	Kalkınma Bankası'nın dönem içindeki L-Likidite Bileşeni değerlerini göstermektedir.	96
4-47	Irak Ulusal Bankası'nın dönem içindeki L-Likidite Bileşeni değerlerini göstermektedir.	96
4-48	Aşur Ticaret Bankası'nın dönem içindeki L-Likidite Bileşeni değerlerini göstermektedir.	97
4-49	Sümer Ticaret Bankası'nın dönem içindeki L-Likidite Bileşeni değerlerini göstermektedir.	97
4-50	Körfez Bankası'nın dönem içindeki L-Likidite Bileşeni değerlerini göstermektedir.	98
4-51	Kredi Bankası'nın dönem içindeki L-Likidite Bileşeni değerlerini göstermektedir.	98
4-52	Irak Ticaret Bankası'nın dönem içindeki L-Likidite Bileşeni değerlerini göstermektedir.	99
4-53	Bağdat Bankası'nın dönem içindeki L-Likidite Bileşeni değerlerini göstermektedir.	99
4-54	Irak genelinde Bankası'nın dönem içindeki L-Likidite Bileşeni değerlerini göstermektedir.	100
4-55	Orta Doğu Bankası'nın dönem içindeki L-Likidite Bileşeni değerlerini göstermektedir.	100
4-56	Bankaların dönem içindeki L-Likidite Bileşeni değerlerini göstermektedir.	101
4-57	Kalkınma Bankası'nın dönem içindeki S-Piyasa Riskine Bileşeni değerlerini göstermektedir.	102

4-58	Irak Ulusal Bankası'nın dönem içindeki S-Piyasa Riskine Bileşeni değerlerini göstermektedir.	102
4-59	Aşur Uluslar Arası Bankası'nın dönem içindeki S-Piyasa Riskine Bileşeni değerlerini göstermektedir.	103
4-60	Sümer Ticaret Bankası'nın dönem içindeki S-Piyasa Riskine Bileşeni değerlerini göstermektedir.	103
4-61	Körfez Ticaret Bankası'nın dönem içindeki S-Piyasa Riskine Bileşeni değerlerini göstermektedir	104
4-62	kredi Bankası'nın dönem içindeki S-Piyasa Riskine Bileşeni değerlerini göstermektedir.	104
4-63	Irak Ticaret Bankası'nın dönem içindeki S-Piyasa Riskine Bileşeni değerlerini göstermektedir.	105
4-64	Bağdat Bankası'nın dönem içindeki S-Piyasa Riskine Bileşeni değerlerini göstermektedir.	105
4-65	Irak genelinde Bankası'nın dönem içindeki S-Piyasa Riskine Bileşeni değerlerini göstermektedir.	106
4-66	Ortadoğu Bankası'nın dönem içindeki S-Piyasa Riskine Bileşeni değerlerini göstermektedir	106
4-67	Bankaların dönem içindeki S-Piyasa Riskine Bileşeni değerlerini göstermektedir	105

GİRİŞ

Ekonomik aktivitedeki gelişmenin yavaş olduğu bölgelerde, ekonomik birimler genellikle kendi tasarrufları ile yatırım faaliyetleri yürütmekte ve tasarruf-yatırım dengesini kendi içinde sürdürmektedir. Ancak ekonomik faaliyetlerin genişlediği bir toplumda tasarruflar ve yatırımlar farklı birimlerde ve farklı nedenlerle yapılmaktadır. Bu tür ticari faaliyetlerde bulunanlar da hane halkı, şirketler ve hükümetler olarak sınıflandırılır. Yatırım ve tasarruf kararlarının farklı birimler tarafından verildiği bir ekonomide finansal sistem, yatırımın sektörden sektöre en yüksek getiri sağlayacak şekilde transferine aracılık eden finansal araçlardan oluşan bir yapıdır. Finansal sistemde paranın yatırımlara aktarılması için araç ve gereçler bulunmaktadır. Bunlar nakit, tasarruf, krediler, hazine bonoları, tahviller, varlığa dayalı menkul kıymetler vb.dir.

Sistemdeki finansal araçlar; Bankalar, borsalar, yatırım ortaklıkları gibi kurum ve kuruluşlardan oluşmaktadır. Finansal sistem içinde bankaların payı yüksekse banka temelli finansal sistem, sermaye piyasası kurumlarının payı yüksekse piyasaya dayalı finansal sistem olarak adlandırılır. Mevduat, mevduat sigortası, kredi gibi enstrümanlar banka bazlı sistemlerde yaygın olarak kullanılırken, piyasa bazlı sistemlerde çeşitli menkul kıymetler ve türev ürünler daha yoğun olarak kullanılmaktadır.

Banka temelli bir sistemin savunucuları, özellikle kurumsal düzenlemelerin zayıf olduğu ekonomik kalkınmanın ilk aşamalarında tasarrufları verimli yatırımlara yönlendirmenin daha etkili olduğunu savunurlar. Pazar temelli bakış açısı ise borsa ve yatırım ortaklıkları gibi finansal sistemde daha etkin sermaye piyasası kurumlarının büyüme için daha etkili olacağını söylemektedir. Piyasa tabanlı bir finansal sistem, risk yönetimi için daha geniş bir çerçeve sağlamaktadır. Ancak her iki sistemin de finansal aracılık rolünü sağlıklı bir şekilde yerine getirmesi, kaynak tahsisinde etkinliği sağlaması ve böylece ekonomik büyümeye katkı sağlaması gerektiğine inanılmaktadır. Ülkelerin deneyimlerine göre her iki sistem de farklı ülkelerde başarıyla uygulanmaktadır.

Finansal sistemin ekonomik büyüme üzerindeki etkisine ilişkin farklı görüşler, bugüne kadar yapılan araştırmaların çoğunun temelini oluşturmaktadır. Ekonomik

büyüme sürecinde finansal sistem bilgi edinme, kontrol etkinliğini sağlama ve riskleri çeşitlendirme fonksiyonlarını üstlenerek yatırım verimliliğini artırmaktadır. Bu işlevin uygulanması sırasında ekonomik büyüme sırasında ortaya çıkan çeşitli sorunlar nedeniyle beklenen görevler yerine getirilemeyebilir. Asimetrik bilgi ve kredi verme normları gibi piyasaya dayalı nedenlerin yanı sıra devletin ekonomik sisteme müdahalesi finansal baskılar yaratmaktadır.

Banka, finansal sistemde önemli bir konuma sahiptir. Banka, bireylerden borç para alan ve bu parayı yine ihtiyaç sahiplerine borç olarak veren bir finans kurumudur. Bu nedenle bankalar, tasarruf ve yatırım arasındaki ideal alışverişi sağlayan kurumlar olarak önemli bir rol oynamaktadır. Bankalar, ekonomiye sermaye akışını sağlamanın yanı sıra sermaye yaratma, para ve maliye politikaları uygulama, gelir ve servet dağılımını etkileme yoluyla da ekonomide önemli bir rol oynamaktadır. Güçlü bir bankacılık sektörü ülke ekonomisini güçlendirecektir. Bankacılık ve finansal sistemin büyümesi ve gelişmesi ekonomik büyüme ve kalkınmayı da beraberinde getirecektir. Bankacılık sektörü finansal sistem içinde ne kadar güçlü olursa, ekonomik büyüme de o kadar yüksek olur.

Performans kavramı hem bireysel hem de örgütsel olarak ele alınabilir. Bireysel bakış açısından performans, örgütün belirli bir pozisyonundaki çalışanlardan ne beklediğini ifade eder. Çalışanların, örgütsel amaçlara ve müşteri taleplerine uygun olarak etkin bir şekilde çalışarak bu amaç ve beklentilere ne ölçüde ulaşabildiklerinin bir göstergesidir. Performans, bir kuruluşun müşterilerinin beklenti ve taleplerini ne kadar iyi karşıladığı ile tanımlanır. Çalışanlar görevlerini yetkin bir şekilde yerine getirdikleri sürece kuruluşun elde ettikleri sonuçlar olumlu yönde gerçekleşir. Örgütsel bakış açısıyla performans ise temelde çalışanların yetkinlik ve becerilerini arttırmayı amaçlayan bir kavramdır. Örgütsel performansın amacı, çalışanların becerilerini örgütsel amaçlara ulaşmayı kolaylaştıracak şekilde artırmaktır. Amaç, çalışanlar için organizasyonel performans, iş operasyonları ve nihai ürünün kalitesi açısından en iyi sonuçları elde etmektir. Performans kavramı, örgütün hedef ve stratejilerine bağlı olarak değişebilmektedir. Genel olarak bir amaca ulaşmak için önceden belirlenmiş hedeflere ulaşma derecesi performans olarak tanımlanabilir.

Performans değerlendirme, performans ölçümü ve performans analizi, farklı isimler altında, farklı sektörlerde, farklı şekillerde kullanılabilir. Performans değerlendirme hedeflerine ulaşmak için sektöre göre en uygun yöntemi seçmek çok önemlidir. Bankalar yapıları itibariyle finansal sistemin en ortasında riskli bir konumda bulunmaları ve herhangi bir olumsuz etkinin reel sektörü ve ülke ekonomisini etkileyebileceği göz önüne alındığında bankacılık performansının değerlendirilmesi diğer sektörlerle göre daha önemlidir.

Finansal piyasanın çalışma mekanizmasını bozmamak adına performans değerlendirmesi bankalar için önemlidir. Finansal piyasanın ana bileşenleri olan bankaların faaliyetlerindeki azalma, tüm finansal sistem için zorluklara neden olabilir. Bu nedenle bankaların finansal performansının değerlendirilmesi finansal literatürde önemli bir konudur.

Bankaların finansal durumlarının ve uyguladıkları politikaların izlenmesi ve analiz edilmesi istikrarlı bir finansal sistemin oluşturulması için önemlidir. Yapılan analiz ve değerlendirmeler sonucunda finansal piyasalarda yaşanabilecek olası krizlerin öngörülmesi, önlenmesi veya önleyici tedbirlerin alınması son derece önemlidir. Denetim ve analizler yoluyla finansal piyasaları istenmeyen durumlardan korumak için önlemler alınabilir. Bu anlamda CAMELS değerlendirme yöntemi, yerinde ve uzaktan izleme yoluyla bankaların performanslarını ölçmek için önemli bir araç olarak kullanılmaktadır.

CAMELS Performans Değerlendirme Sistemi ve Irak Bankacılık Sektörü Uygulaması başlıklı bu çalışmanın birinci bölümünde bankacılık ve bankacılık sektöründeki performans kavramlarına değinilmiştir. Çalışmanın ikinci bölümünde dünyada bankacılık kavramı değerlendirilerek, Irak bankacılık sistemi üzerinde durulmuş, Irak bankacılık sektörü genel görünümünden bahsedilmiştir. Ayrıca Basel kriterleri, tarihi ve günümüz koşulları değerlendirilerek Irak bankacılık sektörü üzerine yapılmış çalışmalar değerlendirilmiştir. Son bölümde ise Irak bankacılık sektöründe faaliyet gösteren bankalara ait CAMELS analizi ile derecelendirme yapılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

BANKACILIK VE BANKACILIKTA PERFORMANS

1.1. Finansal Sistem Kavramı

Yatırım, sağladığı sosyal ve ekonomik refahla ülke ekonomisinin en önemli dayanaklarından biri olmasının yanı sıra ekonomiyi ileriye taşımada ve sürdürülebilir ekonomik kalkınmaya giden yolda da önemli bir olgudur. Yatırım, temel olarak, bireyin veya kuruluşun gelecekte daha büyük bir miktar tüketme olasılığı için şu anda tüketmek için vazgeçtiği para miktarı ile ilgilidir ve genellikle istihdam veya sermayenin verimli kullanımı olarak tanımlanır. Yatırımcının bakış açısına göre yatırım, belirli bir zamanda ve belirli bir süre için sahip olduğu paradan, yatırılan paranın mevcut değerini ve risk derecesini telafi edecek gelecekteki nakit akışlarını elde etmek amacıyla vazgeçmek anlamına gelir (Yetiz, 2008, s. 12). Yatırım, aynı zamanda ekonomik kavramlarla da tanımlanabilmektedir. Bireyin belirli bir zaman dilimindeki geliri, o dönemde sahip olduğu üretim faktörlerinin hizmetlerinden elde edilen ve nakit olarak temsil edilen getirilerin toplamından oluşmaktadır. Bireyin gelirleri ile giderleri arasında oluşan farka göre eğer giderler gelirlerden fazla ise oluşan fark fon açığı olarak adlandırılır. Fon açığı olan taraf bu açığını finanse etmek için kaynak aramaktadır. Geliri giderinden fazla olan taraf ise fon fazlasını değerlendirmeyi düşünmektedir. Günümüz finansal sisteminde fon fazlası olan birimler güvenilir bir aracı bularak fonlarını değerlendirmek isterken fon ihtiyacı olanlarda aynı şekilde güvenilir bir aracı kurum bularak fon ihtiyacını gidermek isterler. Bu noktada bilinen en güvenilir aracı kurum bankalardır (Parasız, 2001, s. 654). Bankanın görevi, fon fazlası olan tasarrufları korumak ve bunları fon açığı olan ve yatırımlarını finanse etmek isteyen birimlere kredi şeklinde vermektir. Bu nedenle, bankacılık sisteminin tasarrufların kredilere ve yatırımlara dönüştürülmesinde büyük rolü vardır.

Yatırım ve tasarruf kararlarının farklı ekonomik birimler tarafından verildiği günümüz piyasa ekonomisinde, tasarrufların yatırıma aktarımı finansal sistem ve finansal piyasalar aracılığıyla gerçekleşmektedir. Tasarrufların ekonomik hayatta yatırıma dönüştürülmesi sürecinin etkinliği genel olarak ülkenin finansal sistemine ve finansal

piyasanın yapı ve organizasyonuna bağlıdır (Afşar ve Afşar, 2010, s. 46). Günümüz piyasa ekonomisinde yatırım, tasarruf, finansal sistem ve finansal piyasa önemli kavramlardır. Bu kavramların önemi ekonomik hayattaki rollerinden kaynaklanmaktadır (Akman, 2001, s. 41). Finansal sistem, çeşitli finansal işlevleri yerine getirmek için bir araya gelen kişi, kurum, piyasa ve araçları ifade eder (Öztürk vd., 2010, s. 96).

Finansal sistemin olmadığı bir ortamda sermaye fazlası olan kişiler yatırım için gerekli sermaye akımlarını sağlayamazlar. Finansal sistem, sermaye fazlası olanlardan yatırım ihtiyacı olanlara sermaye akışını sağlar. İyi bir ekonomik faaliyeti ve ekonomik refahı teşvik etmek için verimli bir finansal sistem şarttır. Gelişmiş ve etkin bir finansal sistem tasarrufların verimli kullanılmasını sağlar ve ülke kalkınmasına katkı sağlar (Yetiz, 2008, s. 12).

Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler için çeşitli kalkınma modelleri önerilmiş ve sermaye birikiminin büyümede kilit bir faktör olduğu gösterilmiştir. Buna göre mevcut kaynakların bir kısmı yeni yatırımlara yönlendirilirse daha fazla sermaye birikecek, verimlilik ve gelir artacaktır. Ancak az gelişmiş ülkelerin kaynak sorunları nedeniyle bu durumda kalkınma teorisi bir yoksulluk döngüsüne dönüşmektedir. Bu noktada finansal sistemin önemi devreye girmektedir. Gelişmekte olan ülkeler dış yardım almadan ihtiyaç duydukları yeni kaynakları bulamayacakları için mevcut kaynakları verimli kullanarak verimliliği artırmak daha akılcı bir yaklaşım gibi görünmektedir (Afşar ve Afşar, 2010, s. 46).

Verimlilik artışı teorisi, finansal gelişme ve serbestleşmeyi temel almaktadır. Finansal gelişme ile ekonomik gelişme arasındaki ilişki yıllardır tartışılan bir konudur. Liberal iktisatçıların bu mekanizmadaki görünmez eli finansal sistemdir. Her şeyden önce, finans sektörünün liberalleşmesi faiz oranlarını ve getirileri artıracak ve tasarrufları zayıf formlardan finansal sisteme kaydıracaktır. Ekonomistler yatırım fırsatlarından faydalanmak için kaynak yaratır ve daha da önemlisi bu kaynakların en karlı yatırım fırsatlarında kullanılmasını sağlar. Çünkü bu kaynakları toplayan ve ödünç veren aracı kurumların kaynakları en verimli şekilde kullanabilmeleri için yatırım yapmaları gerekmektedir. Diğer bir deyişle, verimsiz ve atıl olanlar yerine kaynaklar doğru

kullanılırsa, genel verimlilik ve yatırım getirisi artacaktır. Bu mekanizma sayesinde finansal sistem ekonomik gelişmeyi desteklemekte, bu sayede sistemin büyümesini ve gelişimini artırmaktadır (Tuncer,1985, s. 4).

Fonların devri, finansal araçlar aracılığıyla gerçekleştirilir. Finansal sermaye, ekonomik birimlerde yoğunlaşan sermayeyi karlı yatırım yapanlara, yatırım yapanların risklerini ise yatırım yapmaya girişenlere aktararak ekonomiye hizmet sağlar (Champbell, 1993, s. 2). Yatırımcılar veya finansal araçlar, finansal sermaye çıkararak doğrudan firmalardan, devlet kurumlarından veya bireylerden fon toplar. Brokerler finansal araçların transferini kolaylaştırırken, fon yatırımcıları finansal araçları doğrudan borçlulardan veya finansal araçlardan satın alabilirler (Taşkiran, 1996, s. 13).

1.2. Finansal Sistem Unsurları

Finansal piyasalar, ekonomik sistemin işleyişini ve faaliyetlerini düzenlemektedir. Bunlar arasında sermaye piyasası önemli bir yer tutmaktadır. Bir finansal piyasa, mevduat sahipleri (sermaye fazlası olanlar) ve yatırımcıların (finansal güçlükleri olanlar) belirli kurallar ve kurumlar dahilinde iş birliği yaptığı organize veya organize olmayan bir piyasadır (Dağlı, 2000, s. 190).

Finansal sistemler için özelliklerine göre çeşitli tanımlar yapılmasına rağmen en sık karşılaşılan tanımlamaya göre finansal sistemler iki kategoriye ayrılır: Bunlar, kısa vadeli kaynaklar için arz ve talebin kesiştiği para piyasası ve uzun vadeli kaynaklar için arz ve talebin kesiştiği sermaye piyasasıdır. Sermaye piyasası uzun vadeli yatırımları finanse etmek için kullanıldığından, birincil piyasada likidite eksikliği (para kazanmak) yatırımcılar için büyük bir zorluktur. Sermaye piyasaları, likidite sorunlarını uzun vadeli yatırımcılardan eski pay senetleri alarak çözmeye çalışmaktadır. Sermaye piyasasına sahip bir ekonomide şirketler, uzun vadeli sermaye yatırım finansmanının bankalar ve büyük sermaye ile değil, vatandaşların tasarrufları ile sağlandığı bir duruma gelmiştir (Korkmaz ve Ceylan, 2006, s. 9).

1.2.1. Para Piyasaları

Para piyasası, bir yıldan daha kısa süreli finansal varlıklar için arz ve talep sağlayan bir finansal piyasadır. Vadesi bir yıldan kısa olan fon işlemlerini kapsar. Para piyasası organize ve organize olmayan piyasa olarak ikiye ayrılır. Yerleşik uygulamada, ticari bankalar para piyasası merkezleridir. Örgütlenmemiş bir pazar, diğer kuruluşlardan ve bireylerden oluşur (Yetiz, 2008, s. 12).

Para piyasasının ekonomideki en önemli işlevi, ekonomik birimlerin kısa vadeli nakit pozisyonunu zaman ve miktar olarak ayarlanmasına katkıda bulunmaktır. Nakit açığı, bir ekonomik birimin gelirinin giderinden daha az olduğu durumda oluşur. Nakit fazlası olduğunda, bu fazlalık para piyasasında değerlendirilir ve getiri elde edilir. Nakit açığı durumunda, bu açık para piyasasında kolayca karşılanabilir. Para piyasasında fonlar, hazine bonosu ve repo gibi yatırım ve finansman araçları aracılığıyla yönlendirilmektedir. Finansal araçlara yatırım ve finansman aracı denmesinin nedeni, bu araçların kaynak sağlayanlar için yatırım aracı, kaynak ihtiyacı olanlar için finansman aracı olmasıdır. Para piyasası yatırımları ve finansman araçları, borsa yatırımları ve finansman araçlarına göre daha sık el değiştirir ve daha likittir (Dağlı, 2000, s. 190). Finansal araçların fiyatları piyasada daha az dalgalandığı için para piyasaları daha az risklidir. Dolayısıyla şirketler ve bankalar askıya alınmış sermayelerini bu piyasada kullanırlar. Örneğin, işletmeler geçici olarak kaybedilen varlıkları, özellikle bankanın sahip olduğu varlıkları, bir gecede veya çok kısa vadeli geri satın almalar veya ters repolar yoluyla değerlendirir (Ceylan ve Korkmaz, 2006, s. 398). Para piyasası araçları, borsa araçlarına göre daha düşük risk, getiri ve faiz oranına sahiptir. En sık karşılaşılan para piyasası araçları bono (hazine ve finansman bonoları, repo ve ters repo, ticari krediler, ticari banka kredileri ve varlığa dayalı menkul kıymetlerdir.

Hazine bonoları, kısa vadeli finansman ihtiyacını karşılamak üzere devlet tarafından yabancı veya yerel para birimi cinsinden ihraç edilen iç borçlanma senetleridir. Devlet, gelir ve giderlerin zamanlaması ve miktarındaki farklılıklardan kaynaklanan kısa vadeli parasal kayıpları hazine bonosu ihraç ederek finanse etmektedir. Hazine bonoları devlet tarafından garantili olması nedeniyle risksiz kabul edilir. Devlet tarafından ihraç

edilmesi ve ikincil piyasalarda likiye dönüşme hızı yüksek olması nedeniyle de yatırımcılar için caizp bir finansal araçtır. Bu faktörler, hazine bonolarını hemen hemen tüm ülkelerde en büyük işlem hacmine sahip para piyasası aracı ve en aktif ikincil piyasa haline getirmiştir (Coşkun, 2012, s. 60).

Finansman bonoları, işletmelerin kısa vadeli finansman ihtiyaçlarını karşılamak için ihraç ettikleri borçlanma senetleridir. Finansman bonoları genellikle büyük işletmeler tarafından verilir. Faiz oranı banka kredisi oranından biraz daha düşüktür ve banka kredisinin en önemli alternatifidir. Halka arzı genellikle banka aracılığıyla yapılır ve banka teminatı ile verilir. Şirketlerin bu bonolarla finansman maliyeti oldukça düşüktür. Finansman bonoları için uluslararası derecelendirme kuruluşlarının verdiği notlar, ihraç eden şirket için çok önemlidir çünkü hazine bonusu gibi devlet tarafından garanti edilmez. Daha yüksek kredi notuna sahip bir işletme daha az riskli olması nedeniyle bono ihracı kolaylaşır. Aynı zamanda bono faiz oranları da düşük olacaktır. Finansman bonoları için ikincil piyasanın olgunlaşmamış olması nedeniyle finansman bonusu yatırımcıları bu finansal araçları vadeye kadar elde tutmaktadırlar (Borsa İstanbul, 2018, s. 15).

Repo, hisse senedi, tahvil gibi sabit getirili menkul kıymetlerin, belirli bir süre sonunda geri alma vaadiyle, önceden belirlenmiş vadelerle satışdır. Ayrıca menkul kıymeti yeniden satmak üzere alan taraf ters repo işlemi yapmış olur. Repo ve ters repo aynı işlem içindedir. İşlem borçluya sahip olduğu menkul kıymetleri vererek repo iken, borçlunun menkul kıymetlerini satın alan alacaklı için ters repo niteliğindedir (Hacıoğlu ve Dinçer, 2009, s. 52). Repo işlemi aslında ödemenin menkul kıymetlerle güvence altına alındığı bir kredi türüdür. Bu işlem için kredi verilecektir. Geleneksel kredilerden farklı olarak, satın alınan menkul kıymetler, borçlunun vade sonunda krediyi temerrüde düşürmesi durumunda borç erteleme kredisi olarak kabul edilir. Türkiye’de repo işlemlerine konu olan finansal araçlar genellikle devlet iç borçlanma senetleri ve özel sektör borçlanma senetleridir. Sabit getirili repo, para piyasasındaki en likit yatırım araçlarından biridir. Bu işlemler genellikle bir gecede veya birkaç gün yani çok kısa sürede gerçekleştirilir. Ancak piyasada 1 haftadan 6 aya kadar vadeli repo işlemleri de yapılmaktadır (Coşkun, 2012, s. 60).

Satıcı kredisi olarak da bilinen ticari kredi, işletmeler tarafından sıklıkla kullanılan kısa vadeli bir kredi kaynağıdır. Satıcı firma satılacak mal veya hizmetin bedelini peşin talep etmez ve alıcı firmaya süre verirse bu durumda alıcı firma kısa vadeli ticari kredi sağlar. Ticari krediler, açık hesaplar veya makbuzlar yoluyla sağlanır. Satıcının işi, ticari kredi için herhangi bir belge gerektirmez, sadece alıcının işinin piyasa itibarına göre borçlandırılır. Piyasada açık hesap yöntemi kullanılsa da ticari kredi genellikle çek, senet gibi belgeler için kullanılmaktadır. İşletme kredileri işletme sahipleri için önemli olmakla birlikte nakit alamama ve borçlarını zamanında ödeyememe gibi olumsuzlukları da beraberinde getirmektedir (Hacıoğlu ve Dinçer, 2009, s. 52).

Ticari banka kredileri de bir diğer para piyasası aracıdır. Bu krediler işletmeler için ticari kredilerden sonra ikincil bir kısa vadeli finansman kaynağıdır. Bankalar kredi verirken risk aldıkları için müşterilerinden teminat isterler. Bu teminatlar genellikle finansal teminatlardır. Gerekli teminat gayrimenkul, menkul kıymetler veya altın da olabilmektedir. En çok karşılaşılan ticari banka kredisi türleri, avans kredisi, cari hesap kredisi, açık kredi, teminat kredisi ve akreditiflerdir.

Varlığa dayalı menkul kıymetler, bir başka para piyasası aracı olmak üzere, işletmelerin finansman ihtiyaçlarını karşılamak için ihraç edilen menkul kıymetlerdir. İşletmelerin varlıklarının teminat gösterilerek oluşturulan finansal araçlarla finansal piyasalardan kaynak bulması olarak adlandırılmaktadır. İşletmelerin varlıkları arasında bulunan alçak senetlerinden ve teminatlardan oluşan bir finansal varlık olan varlığa dayalı menkul kıymet ikincil piyasalarda alınıp satılabilen bir menkul kıymete dönüştürülmüştür.

1.2.2. Sermaye Piyasaları

Sermaye piyasaları, finansal varlıkların vadelerinin bir yıldan uzun süreli olduğu piyasalardır. Bu basit tanıma ek olarak, hisse senedi ve tahvillerin işlem gördüğü piyasa olarak da tanımlanmaktadır. Bu piyasalardan elde edilen fonlar, işletmelerin uzun vadeli yatırımlarının finansmanında kullanılmaktadır. Yeni bir iş kurmak, mevcut bir işi büyütmek veya yenilemek için gereken fonlar sermaye piyasasından sağlanır. Bu fonlar, hisse senedi ihracı yoluyla yaratılan sermaye fonları olabileceği gibi, tahvil ve benzeri

uzun vadeli borçlanma senetleri ile teminat altına alınmış yabancı kaynaklarda olabilir (Karan, 2011, s. 44).

Sermaye piyasalarında işlem gören finansal varlıkların vadeleri daha uzun olduğundan likiditeleri daha düşük ve riskleri kısa vadeli finansal varlıklara göre görece daha yüksektir. Bunun doğal bir sonucu da bu tür enstrümanlara yatırım yapanlar için daha yüksek getiri beklentisidir. Sermaye piyasalarının ana finansal varlıkları hisse senetleri ve tahvillerdir. Bunların dışında ipotek belgeleri, kâr ortaklığı belgeleri, kâr zarar ortaklığı belgeleri vb. varlıklar sayılabilir. Para piyasaları ve sermaye piyasaları arasındaki farklar şu şekilde ifade edilebilir (Dağlı, 2009, s. 55);

- Para piyasaları işletme sermayesi finanslama için kullanılırken, sermaye piyasaları uzun vadeli yatırımların finansmanı için kullanılmaktadır.
- Fon kaynakları açısından bakıldığında, para piyasası kaynakları likit varlıklar, sermaye piyasası kaynakları ise reel tasarruflardır.
- Getiri ve risk oranı açısından para piyasası risk ve kâr dönemi düşük, sermaye piyasası dönemi uzun olduğundan risk ve kâr yüksektir

Sermaye piyasaları gelişen ve bu gelişmeyle sermaye piyasası araçları çeşitlendirilen ekonomilerde yatırımcıların güveninin artması ile finansal kaynaklara ulaşmanın kolaylaşması ekonomik istikrarı sağlayacaktır. Toplumdaki hem gerçek hem de tüzel kişiler, gelirlerinden harcanan miktar düşüldükten sonra birikimlerini güvenli bir ortamda değerlendirmek isteyeceklerdir (Karan, 2011, s. 44). Genel olarak sermaye piyasası araçları iki temel finansal varlık temelinde çeşitlendirilmektedir. Bunlar tahviller ve hisse senetleridir.

Firmalar borç aldıklarında faiz ödemek ve vade sonunda da anaparayı geri ödemek zorundadırlar. Tahvil, vadesi bir yıldan uzun olan bir borçlanma aracıdır. Diğer bir deyişle

tahvil, anonim şirketler ve devlet kurumları tarafından ihraç edilen uzun vadeli borçlanma senetleridir. Bir tahvil, esasen ihraççı ile hamil arasında uzun vadeli bir yasal borç sözleşmesidir. Tahvillerin en önemli özelliği vadelerinin bir yıldan fazla olmasıdır. Tahvilin üzerinde yazan tutar nominal değer, üzerinde yazılı olan faiz ise kupon oranı olarak adlandırılır. Tahvilin satış tarihi ihraç tarihi, tahvilin vade tarihi ise vade tarihidir. Firma yönetimi, ne tür bir tahvilin ihraç edileceğine, tahvilin faiz oranına, hangi piyasaya ihraç edileceğine ve yatırımcı tabanının ne olacağına karar verir. Tahvil ihraç ederken şirket yönetiminin amacı düşük fiyattan ve uygun koşullarda kredi temin etmektir (Ceylan ve Korkmaz 2006, s. 521).

Tahviller bir gayrimenkul ipoteği ile teminat altına alınabilir veya alınmayabilir. Tahvil ihraç etme yöntemi, tahvil ihraççısının mali durumuna bağlıdır. Faiz ödemeleri vergiden düşülebildiği için tahviller hisse senetlerinden daha ucuzdur. Yatırımcı açısından tahviller, sabit ödemeleri olduğu için hisse senetlerinden daha az riskli bir yatırım aracıdır. Bu nedenle riskten kaçınan yatırımcılar tarafından tercih edilmektedir. Tahvil ihraç etme hakkı sadece anonim şirketlere tanınmıştır. Anonim şirketler tahvil ihraç ederken Sermaye Piyasası Kanunu'na uymak ve Sermaye Piyasası Kurulu'ndan onay almak zorundadır. 2-7 yıl vadeli tahvil ihraç etmek mümkündür (Karan, 2011, s. 46). Anonim şirketlerce ihraç edilebilecek tahvil ve diğer borçlanma araçlarının toplam tutarı, Sermaye Piyasası Kurulu'na sunulan nihai mali rapor ile genel kurulca onaylanan nihai mali raporda yansıtılan çıkarılmış ve ödenmiş sermaye toplamından zararlar düşüldükten sonra bulunacak tutarı aşamaz (Sermaye Piyasası Kanunu madde 13).

Hisse senetleri, çoğunlukla anonim şirketler ve sermayesi paylara bölünmüş şirketler tarafından ihraç edilen ve alıcısına ihraç eden şirketle ortaklık hakkı sağlayan sözleşmelerdir (Karan, 2011, s. 46). Hisse senetlerinin üzerine şirketin adı, özsermaye tutarı, toplam pay sayısı, payların itibari değeri, onay tarihi, türü ve serisi yazılacaktır. Payların nominal değeri en az 1 kuruş ve katları olmalıdır. İhraç edildiğinde nominal değer altın satılamaz, ancak halka arzdan sonra şirketin faaliyetlerine göre nominal değer üstünde veya altında alınıp satılabilir. Hisse senetleri yatırımcısına sermaye kazancı ve temettü geliri vadeden finansal araçlardır (Saville, 2013, s. 115).

1.3. Bankacılık ve İşlevleri

Bankalar, mevduat kabul eden, para toplayan ve bu fonları kısa ve uzun vadeli krediler şeklinde gerçek ve tüzel kişilere ve devletlere aktaran finansal kuruluşlardır. Günümüzde bankalar, mevduat ve kredi işlemleri dışında da kanunun yetki verdiği işlemleri yürütmektedir. Bunlardan bazıları aşağıda sıralanmıştır (Aydın, 2006, s. 18).

- Yurt içinde kredi ve para politikalarının uygulanmasına destek olmak,
- Finansal işlemlerde aracılık,
- Menkul kıymet alım satımı,
- Kiralık kasa sayesinde değerli varlıkların korunması,
- Kredi kartları, banka kartları vb. ödeme araçlarının kullanılmasını sağlar.
- İç ve dış ticaret işlemlerinde aracılık.
- Bankalar sadece yukarıda belirtilen para sorunları ile ilgilenmezler.

Bankalar ülke ekonomilerinde önemli rol üstlenmektedirler. Ekonomilerin güçlü mali yapısında bankaların önemi göz ardı edilemez. Bankalar uzun vadede makroekonomik istikrarın sağlanmasına yardımcı olan kurumlardır. Finansal sistem içerisinde oldukça önemli bir konuma sahip olan bankacılık sektörü, ekonomik sistem ile etkileşimini açık ve net bir şekilde ortaya koymak ve sağlıklı bir yapıda çalışmak zorundadır. Bankacılık sektörü, hızlı ekonomik büyüme ve kalkınma için önemli bir araçtır (Yetiz, 2009, s. 9).

1.3.1. Bankacılık ve Tarihsel Gelişimi

Bankacılığın başlangıcı çok eski dönemlere dayandığı bilinmektedir. Sümer, Babil ve eski Yunan uygarlıklarında bankacılığa benzer işlemlerin varlığına dair işlemler bulunmuştur. Paranın icadı ile denizcilik faaliyetlerinin gelişmesi ve ticaretin artması, bankacılık ve finansı geliştirmeye başlamıştır. Küresel bankacılığın tarihsel gelişimine bakıldığında, ticareti geliştirmek, uluslararası hale getirmek, parayla ilgili kurumları

oluşturmak gerekiyordu ve önce para yaratıldı. Bu nedenle kasiyerlerin bankerlerin ve bankaların atası olduğu söylenebilir. "Banka" kelimesi, kasiyerlerin kullandığı "masa, sera" anlamına gelen İtalyanca "banco" kelimesinden gelmektedir. Müşterilere para çekme, mevduat kabul etme, havale yapma, kredi verme operasyonları yaygınlaştırılmıştır. Para ticareti kelimenin tam anlamıyla yalnızca sınıf burjuvazisi, rüşvetçiler ve mal ve sermaye ticareti yapan tüccarlar arasında ortaya çıkmıştır. Ticari sermayenin gelişmesi, bankacılığı ekonomik hayatın önemli bir unsuru haline getirmiştir. Sanayi devrimi ile bankacılık sektörünün gelişimi hızlanmıştır (Parasız, 2005, s. 101).

MÖ 3. yy ve MS 2. yy arasında neredeyse bir asırdır dünyanın hakim gücü olan Roma bankacılığı, finansal olarak oldukça gelişmiş olarak bilinmektedir Roma aristokrasisinin bankacılıkla hiçbir ilgisinin olmaması ve bankalarla ticaretle uğraşan kesimin ilgilendiği görülmüştür. Akdeniz deniz yollarının gelişimi ve yeni fethedilen bölgelerden değerli metallerin getirilmesi, Avrupa'da bankacılık ve finansın daha da gelişmesine yol açmıştır (Tunay, 2001, s. 63).

Modern anlamda ilk banka 1609'da Hollanda'da Amsterdam Bankası adıyla kurulmuştur. 1637'de Venedik'te, Venedik Bankası kurulmuştur. 1640'ta İngiltere'de kralın tüccarların Londra Kulesinde saklanan altın külçelerine el koyması, tüccarların devlete olan güvenini sarsmış ve tüccarlar bundan böyle altınlarını adlarına 'goldsmith' denilen tüccarlara vermeye bunun karşılığında şehadet name almaya başlamışlardır. Bir süre sonra gold smithler kasalarındaki altınların atıl durduğunu görerek bunlara dayalı olarak borç isteyenlere 'gold smithnots' denilen kendi senetlerini vermeye başlamışlardır. İşte bu senetlerin zamanla piyasadaki alışverişlerde dolaşır olması ilk bankot sistemini oluşturmuştur. XIX. Yüzyılın başlarında itibaren, sömürgeleşme hareketleri yaygınlaşıp dünya ticareti eskiye oranla önemli ölçüde genişleyip çeşitlenince bankacılık alanında da yeni eğilimler doğmuş, iş bölümü, uzmanlaşma ve birleşme eğilimleri ön plana çıkmıştır. Bu dönemde İngiltere ve Almanya'da kurulan bankalar günümüzde de faaliyetlerini devam ettirmektedir (Kaya, 2016, s. 10).

20. yüzyılda ekonomik sistemlerde yaşanan değişimler de bankacılık sektörünün dönüşümüne neden olan ana unsurlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Özellikle 2. Dünya

Savaşı'ndan sonra, bankacılık sektörünün merkezi planlı ekonomik yapıya uygun olarak yeniden şekillenmeye başlamasıyla birlikte, az gelişmiş ülkelerin finansal kalkınma çabalarını desteklemek amacıyla genellikle "kalkınma bankaları" olarak bilinen yeni imtiyazlı bankalar oluşturulmuştur. Uluslararası Para Fonu, Dünya Bankası, Avrupa Yatırım Bankası ve benzeri kuruluşlar İkinci Dünya Savaşı sonrası dönemin ürünleridir (Çolak ve Öcal, 1999, s. 18).

Türkiye'de bankacılık sektörünün tarihsel gelişimi göz önüne alındığında Osmanlı İmparatorluğu'nun ilk bankası 1847 yılında Galata bankerleri tarafından İstanbul Bankası adıyla kurulmuştur. Ancak bu banka çok uzun süre faaliyet gösterememiş ve 1852 yılında faaliyetlerine son verilerek tasfiye edilmiştir. 1856 yılında kurulan Osmanlı Bankası, Osmanlı İmparatorluğu'nda bankacılığın başlangıcı olarak kabul ediliyor. Osmanlı Devleti'nde özellikle 1839 Tanzimat Fermanı'ndan sonra kamu harcamalarının gelirlerden fazla olduğu durumlar olmuştur (Parasız, 2014, s. 20).

Kırım Savaşı'nın sonunda 1856 Paris Barış Antlaşması imzalanmıştır ve böylece Osmanlı Devleti'nin yurt dışından borç alma kabiliyeti artmıştır. Osmanlı Bankası'nın kurulmasındaki en önemli etken de bu olmuştur. Banka, Osmanlı hükümeti ile yabancı yatırımcılar arasında dış borçlara aracılık etmek amacıyla İngiliz sermayesiyle kurulmuştur. 1863 yılında çiftçilere daha uygun koşullarda tarım kredisi sağlamak için Vatan Sandıkları kurulmuştur. Önce imece yöntemiyle, sonra da çiftçinin servetinin fona verilmesiyle ülke fonunun finansmanına destek olunmaya çalışılmıştır (Keskin vd., 2008:33). İleri ki yıllarda bu teşkilat Emekli Sandığı adı altında teşkilatlanmıştır. Ardından 1888 yılında ilk devlet bankası olarak Ziraat Bankası kurulmuştur. Ziraat Bankası'nın kurulması ile tarımsal kredilerin devlet kontrolüne alınması amaçlanmıştır. Ziraat Bankası kayıtlı sermaye fonu alacaklarının Ziraat Bankası'na devri ile oluşturulmuştur (Kaya, 2016, s. 10).

Cumhuriyetin kurulduğu ilk yıllarda, yani 1923 yılında, Türkiye'de faaliyet gösteren 22'si milli, 13'ü yabancı olmak üzere toplam 35 banka faaliyet göstermektedir. 1923 yılında hükümet, toplum, tarım, ticaret ve sanayi ileri gelenlerinin katıldığı Türkiye İktisat Kongresi'nde, tüm katılımcılar ekonominin gelişmesi için bir milli bankaya ihtiyaç

olduğunu dile getirmişlerdir. Kongre açısından bakıldığında, özel sektörün imkanları henüz güçlü bir banka yaratmak için yeterli değildir. Devlet, bankaların kurulmasına katkıda bulunmalıdır (Çolak ve Okal, 1999, s.5).

1924 yılında ilk özel sektör bankası olan Türkiye İş Bankası faaliyete geçti ve 1925 yılında ilk kalkınma bankası olan Türk Sanayi ve Maadin Bankası kuruldu. 1933'te Sümerbank ve İller Bankası, 1935'te Etibank, 1937'de Denizbank kuruldu. Sümerbank, endüstriyel gelişmeyi desteklemekte; İller Bankası, imar, imar planı, su, elektrik, gaz ve kanalizasyon hizmetleri, orta ve uzun vadeli krediler gibi yerel yönetimlere altyapı hizmetleri sağlamakta; Denizbank, Türk ve yabancı limanlar arasında düzenli posta hizmeti vermek ve çeşitli liman operasyonlarını yürütmek üzere kurulmuştur. Halk Bankası, 1938 yılında küçük esnaf ve sanatkarlara kredi sağlamak amacıyla kurulmuştur (Kaya, 2016, s. 10).

1945'ten 1959'a kadar yatırım, modern işletmeler, milli gelir, hızlı nüfus artışı, kentsel büyüme, sanayi sektörü milli gelirden daha büyük bir pay aldı, pazar üretimi genişledi ve ekonominin para ve kredi ihtiyacı arttı. Bankacılık sektöründe yatırım getirileri artmış, özel bankalar hızla önem kazanmaya başlamıştır. Bu dönemde Garanti Bankası (1946), Akbank (1948), Pamukbank (1955) ve Türkiye Sınai Kalkınma Bankası (1950) kuruldu. Bu dönemde banka işlemlerine ilişkin faiz oranlarını ve harçları hükümetin belirlemesi ve sadece Merkez Bankası'nın döviz cinsinden işlem yapma yetkisine sahip olması, şube bankaları arasındaki rekabeti ve mevduat tahsilatını önemli hale getirmiştir. Şube bankacılığının yaygınlaşması yerel bankaların tasfiyesini hızlandırdı (Çankaya ve Mehmet, 2011, s. 13).

1980 yılına kadar devlete ait olan ve mali kaynakları sınırlı olan bankacılık sektörü, 1980 sonrasında bankacılık denetimini ciddi bir sorun haline getiren yoğun serbestleşme adımlarında önemli rol oynamıştır (Parassız, 2005, s. 25). Onaylanan yeni kalkınma politikasına göre, esnek döviz kuru ve pozitif reel faiz oranı kullanılmış, mali piyasada liberalleşme ve derinleşme düzenlemeleri yapılmıştır (Bakdur, 2003, s. 12).

Bu dönemde bankacılık sektörüne girmek kolaylaştı. Credit and Commercial Bank (1980), Melland Bank (1981), Bank of Turkey Ltd (1981), Habib Bank (1982), First

National Bank of Boston (1984), Manufacturers Hanover Trust Company (1984), Saudi American Bank (1984), Bank of Bahrain and Kuwait (BSC), Bank Standard (1915), ve Societe Generale S.A. (1989): Türkiye'de 1982 tarihli Menkul Kıymetler Kanunu borsaların işletilmesine izin vermiş ve borsa araçlarının kullanımı için gerekli yasal ve kurumsal çerçeveyi oluşturmuştur. İstanbul Menkul Kıymetler Borsası (İMKB) 1986 yılında faaliyete geçmiştir (Kaya, 2016, s. 10).

Ekonomik aktivite 1999'da geriledi. Bu dönemde, vergi kanunlarında değişiklik yapmak, iştirakler dahil kredileri tanımlamak, krediler ve gayrimenkul arasındaki dolaylı ilişkiyi daraltmak, risk yönetimini düzenlemek, sorunlu bankaları güçlendirmek ve müdahaleleri düzenlemek için yeni, sofistike ve düzenleyici bir politika tartışılmaktadır. Ayrıca, bankaların faaliyetlerinin başlatılması, teftiş ve teftişlerin yürütülmesi ve teftiş sonuçlarına karar verilmesinden sorumlu olan Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu (BDDK) kurulmuştur. Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu (TMSF) da kuruldu. Egebank, Esbank, Yaşarbank, Interbank ve Yurtbank'ın yönetimi mevduat sigortacılığı sistemine devredilirken, bir yatırım ve kalkınma bankası grubu olan United Investment Bank faaliyetlerini durdurmuştur (Kayalı ve Yüksel, 2012, s. 163).

Teknolojideki gelişmeler bilgiye erişimi daha kolay ve daha ucuz hale getirmekte, veri toplamada bankaların hakimiyetini azaltmakta ve banka dışı finansal araçlara borç alanların hedeflenmesinde daha büyük bir avantaj sağlamaktadır. Bankaların düzenlendiği ancak finansal piyasaların düzenlenmediği durumlarda, bankalar düzenleme maliyetlerini kendileri karşılar, diğer finansal araçlar bu maliyetlerden muaftır (Korukçu, 1998, s. 11).

2004 yılında da bankacılık sistemi, iyileşen ekonomiye paralel olarak iyi bir performans göstermiştir ve bankalara duyulan güven artmıştır. Mali durumu kötüye giden bankaların T.M.S.F.'ye devredilmesiyle, günümüzde finansal sistem daha sağlıklı işlemeye başlamış, rekabet ortamı doğmuştur.

1.3.2. Bankaların İşlevleri

Bankaların çok sayıda işlevleri mevcut olmakla birlikte öne çıkan işlevlerine bakıldığında öncelikle bankalar, para politikası kuralları çerçevesinde ekonomik faaliyetin devamı için gerekli olan paranın dolaşımını sağlamaktadırlar. Aynı zamanda para transferi mekanizması ile ekonomi politikalarının uygulanmasına aracılık etmektedirler. Banka ve kredi kartları, banka havaleleri, finansal transferler, fatura ödemeleri ve vergi tahsilatı yoluyla ulusal ve uluslararası ödeme sistemlerini işletirler. Bulundukları ekonomilerde kaynakların en doğru ve verimli şekilde kullanılmasını sağlarken riskleri de en etkin şekilde yönetirler. Bütün bunların yanı sıra mevduat sahiplerinin likit finansal varlık mevduatlarını güvenle yönetirler ve vatandaşlara, işletmelere ve topluluklara kredi sağlarlar. Suç gelirleriyle mücadelede rol oynarlar ve kayıtlı ekonominin büyümesini desteklerler. Bunları yaparken aynı zamanda çevre ve iklim risklerinin yönetilmesinde de aktif ve proaktif rol oynarlar. Son olarak bankalar, üretim, ticaret, sağlık, eğitim, enerji, karayolu ulaşım, haberleşme ve altyapı yatırımları gibi yatırımlar için gerekli kaynakları sağlar (Çolak ve Öcal, 1999, s. 18).

1.4. Banka Türleri

Bankalar mülkiyet alanlarına göre bankalar, faaliyetlerine göre bankalar ve büyüklüklerine göre bankalar olarak sınıflandırılabilir.

1.4.1.Mülkiyet Alanlarına Göre Banka Türleri

Sermaye miktarına göre bankalar kamu, özel ve karma bankalar olmak üzere 3 kategoriye ayrılır.

1.4.1.1. Kamu bankaları

Bütün mal varlığı kamuya yani kamu adına hazineye veya bir kamu tüzel kişiliğine aittir. Ziraat Bankası gibi bankalar devlete ait finans kuruluşlarıdır. Devlet bankaları sosyal, siyasi ve ekonomik amaçlarla kamu hizmeti olarak kurulurlar. Kamu bankaları, özel veya yabancı bankaların satın alınmasıyla oluşturulabilir (Kayalı ve Yüksel, 2012, s. 163).

1.4.1.2. Özel bankalar

Özel bankaların mevduatlarında devlet parası yoktur. Bankacılık faaliyetlerinin başlangıcından beri var olan bir banka türüdür. Özellikle neoliberal ekonominin egemen olduğu 1970'li yıllardan itibaren dünyada ve Türkiye'de genel eğilim özel bankacılığa doğru kayarken, mevcut kamu bankaları özelleştirme yoluyla özel bankalara dönüşmüştür (Selçuk, 2016, s. 177).

1.4.1.3. Karma bankalar

Varlıkların bir kısmı şahıs ve kuruluşlara, diğer kısmı ise kamu bankalarına aittir. Hibrit yatırım bankalarının çoğu, karma ekonomi modellerini izledikleri 1950'ler ve 1960'ların bir yansımasıdır. Özelleştirme sürecinde bazı hisselerin özel sektöre devredilmesi banka için karmaşık bir süreçtir. Bugün, sözde devlet bankalarından bazıları aslında karma sermayeli bankalardır. Bu bankaların varlıklarının bir kısmı halka arz edilse de varlıkların çoğu devlet kurumlarına ait olduğundan bu bankalara kamu bankaları denilmektedir (Bordo, 2007, s. 1).

1.4.2. Faaliyet Alanlarına Göre Banka Türleri

1.4.2.1. Merkez Bankaları

Merkez bankaları bir ülkenin tüm para ve bankacılık sistemini kontrol etmekten sorumlu bir kuruluş olarak tanımlanabilir. Merkez bankası, ülkenin para politikasının yönetiminden birincil derecede sorumludur. Merkez bankaları, bankaların faaliyetlerinin yönlendirilmesi ve kontrolünden de sorumludur (Selçuk, 2016, s. 177).

Her ülkede merkez bankalarının rolü biraz farklıdır ancak ülkemiz merkez bankası aşağıdaki rolleri yerine getirmekle yükümlüdür (TBA, 2019);

- Fiyat istikrarının sağlanması,
- Finansal istikrarın sağlanması,
- Belirli bir para politikasının uygulanması,

- Kaynak yönetimi sağlamak,
- Kağıt para basmak,
- Döviz kuru rejimini tanımlamak

1.4.2.2. Mevduat Bankaları

Ticari bankalar olarak da isimlendirilen mevduat bankaları, kendi nam ve hesabına mevduat kabul etmek ve kredi kullandırmak esas olmak üzere faaliyet gösteren kuruluşlar ile yurt dışında kurulu bu nitelikteki kuruluşların Türkiye'deki şubeleri şeklinde tanımlanmıştır (Tolon, 2014, s. 12). Bankalar piyasadan topladıkları mevduatın bir kısmını nakit olarak tutarken, diğer kısmını isteyen müşterilere teslim ederek kaydı para yaratmaktadırlar. Mevduat paranın bir kısmı nakit olarak tutulurken, diğer kısmı kredi ve yatırım şeklinde dışarı çıkarak dolaşım yaratmaktadır.

1.4.2.3. Yatırım ve Kalkınma Bankaları

Hükümetlerin veya şirketlerin finansman ihtiyaçlarını karşılamak için kullandıkları yöntemlerden biri olarak finansal varlıklar (hisse senedi, tahvil vb.) ihraç edecektir. Finansal varlıkların piyasada doğrudan yatırımcılara satışına doğrudan finansman yöntemi, aracı aracılığıyla dolaylı satışına ise dolaylı finansman yöntemi denir. (Tolon, 2014, s. 12). Kalkınma bankaları, tasarruf ve katılım fonlarının kabulü dışında; Ülkenin mali kaynak kaybını gidermek ve öncelikli alanlara finansman sağlamak amacıyla devlet ve uluslararası kuruluşların fonlarıyla kurulan bankalardır (Selçuk, 2016, s. 177).

1.4.2.4. Katılım (Faizsiz) Bankalar

Faizsiz bankalar ya da özel finans kuruluşları olarak da bilinen bankada yaptıkları işlemler karşılığında faiz almak ya da ödemek istemeyen vatandaşların finansman ihtiyaçlarını karşılamak, modern bankacılık hizmetlerine ulaşabilmek için kurulan bankalardır. Katılım bankaları, öncelikle kişisel ilişkiler ve katılma hesapları aracılığıyla para toplamak ve ödünç vermek amacıyla faaliyet gösteren kuruluşlardır. Katılım bankasını diğer banka türlerinden ayıran en önemli özelliği, mevduata ve bankaya

yatırılan paraya faiz ödememesidir. Bu bankalar, bir temettü dağıtım modeli aracılığıyla fon sahipleri (yatırımcılar), finansal araçlar (bankalar) ve fon kullanıcıları arasında risk paylaşımını teşvik eder (Iryna ve diğ., 2017: 215-227).

Bir ülkede katılım bankası olmadığında tasarruf bankalarına yatırılmayan mevduat finans sektörü ve reel ekonomi için kayıptır. Bu nedenle faizden kaçınan mudileri ekonomik dolaşıma sokmak amacıyla kar zarar esasına göre çalışan finans kuruluşları kurulmuştur. (Kaya, 2015, s. 75). Katılım Bankalarının temel kuruluş amacı aşağıdaki gibidir (İkbal ve diğ., 1998, s. s. 15–16).

- Ülkedeki faiz sorunları nedeniyle geleneksel bankalarla ilişki kurmak istemeyen mudilerin atıl duran fonlarının ekonominin reel sektörüne kazandırılması,
- İslam ülkeleri arasındaki ilişkilerin geliştirilmesi,
- Petrol zengini İslam ülkeleri portföyünden yatırım çekmeyi amaçlar.

1.4.2.5. Uluslararası bankalar

Bunlar, uluslararası faaliyet gösteren, yaygın şube ağları ve işlem hacimleri nedeniyle yerli ve yabancı müşterilere toptan ve bireysel bankacılık hizmetleri sunan bankalardır. Başka bir deyişle, uluslararası bir banka, tasarruf bankaları, konsorsiyumlar, yurt dışı şubeler ve temsilcilikler aracılığıyla muhabir bankacılık hizmeti veren bir banka türüdür (Aras ve Öztürk, 2011, s. 170).

1.4.2.6. Kıyı (off-shore) bankacılığı

Off-shore bankacılık olarak da isimlendirilen kıyı bankacılığı, çok uluslu şirketlere ve uluslararası işletmelere hizmet sağlayan, minimum denetim ve vergilerle çalışan ve konvertibl para birimlerinde faaliyet gösteren bir bankadır. Politik istikrar, yeterli döviz rezervleri, elverişli ödemeler dengesi, elverişli coğrafi konum, gelişmiş hava ulaşım ağı, iletişim, uygun yasal ortam, belirli ayrıcalıklar, vergi oranları ve kalifiye

personel offshore bankacılık uygulamasının gelişmesi için gerekli unsurlar arasında yer almaktadır (Kaya, 2015, s. 75).

1.4.3. Büyüklüklerine Göre Bankalar

1.4.3.1 . Holding bankacılığı

Bir holding bankası, bir veya daha fazla bankaya doğrudan veya dolaylı olarak sahip olan ve kontrol eden veya banka özkaynaklarının çoğunluğuna holding şirketlerin sahip olduğu bir yapıdır (Selçuk, 2016, s. 184). Holding bankası, birden fazla bankayı doğrudan veya dolaylı olarak müştereken sahip olan veya kontrol eden bir finansal kuruluştur. Bankanın yönetim ve kontrolünün genellikle holding şirketlerinde olduğu banka türüdür. Bu bankalar ait oldukları topluluklara daha kolay erişim sağlar (Coşkun, 2010, s. 112).

1.4.3.2. Perakende ve Toptancı bankacılık

Toptan bankacılık, müşterilerinin büyük kredi ihtiyaçlarını finanse etmek için, özellikle uluslararası piyasadaki diğer kurumlardan büyük miktarlarda para satın alan bankaları ifade eder. Öte yandan, faktoring ve forfaiting yöntemlerini kullanan, müşteri portföylerini yakından ilgilendiren ve ticari faaliyetleri yoğun olan bankalar bulunmaktadır. Küçük, orta ve büyük işletmelerin geniş bir alanı kapsayan yoğun kredi talebini karşılamak amacıyla her köşede şubesi olması anlayışıyla kurulmuş banka türüdür. Tüketici bankaları, müşterileri adına vadeli ve vadesiz mevduat hesapları, çek bozdurma, akreditifler, açık kredi olanakları, kısa vadeli krediler, tüketici kredi kartları, döviz işlemleri, havaleler, yatırım yönetimi ve menkul kıymet alım satımı dahil olmak üzere çeşitli küçük standart işlemler gerçekleştirirler (Parasız, 2005, s. 127).

Toptan Bankacılık Hizmetleri Toptan bankacılık, bankalar ile diğer bankalar ve finansal kuruluşlar arasında doğrudan veya interbank bankacılık yoluyla müşterek işlemler olarak tanımlanabilir. Diğer bir deyişle, bankalar ile diğer finansal kuruluşlar arasındaki iki yönlü işlemleri ifade eder (Coşkun, 2010, s. 112).

1.5. Bankacılıkta Performans Yönetimi

Hizmet ve ürün sunan tüm işletmelerin rekabet ortamında ayakta kalabilmeleri için genel performanslarını sürekli iyileştirmeleri gerekmektedir. Bu koşul sağlanmadığı takdirde bu işletmeler rekabet koşullarından dolayı başarısız olabileceklerdir. Bu durumda performansın sürekli iyileştirilmesi başarı ve sürdürülebilirlik için temel koşuldur (Balak ve Seymen, 1996, s. 18). Literatürde, araştırmacılar genellikle performansın standart veya birleşik bir tanımı olmadığını ve çok yönlü olduğunu savunurlar. Performans kavramının iki unsuru, verimlilik ve etkinliktir. Başarıya ulaşmak için kullanılan kaynaklar ve verimlilik, amaca ne kadar ulaşıldığının göstergesidir (Çelik, 2018, s. 24).

Performans, işletme tarafından kullanılan kaynakların başarılarını yansıtmalıdır. Performans içeriği bir şekilde performans hedefleriyle değil stratejik hedeflerle ilişkilidir ve performans değerlendirmesi hedef belirlemeye bağlıdır, bu nedenle belirli bir durumda ne yapılacağı belirli hedefler ve muhtemelen diğer hedefler tarafından belirlenir. Performans konusunda genellikle iki kavramın öne çıktığı görülmektedir. Bunlar, performans değerlendirme ve performans yönetimidir (Ghalem ve diğerleri, 2018, s. 3).

Performans yönetimi bir işletmenin başarılı olup olmayacağını belirler. Ancak bir organizasyonun hedeflerine ne kadar ulaştığını gösteren en önemli sistemlerden biridir. Performans yönetimi, üst yönetime belirli amaç ve hedefler doğrultusunda organizasyonel faaliyetler, eğitim süreçleri ve organizasyonel sorumluluklar hakkında temel ve önemli bilgiler sağlar ve hareket tarzını belirler. Ayrıca performans yönetimi, izleme, ölçme ve değerlendirme yoluyla hedeflere ne ölçüde ulaşıldığını ve bu hedeflere ne ölçüde ulaşılacağını belirlemeye çalışır. Genel olarak performans değerlendirme, işletmelerin amaçlarına ulaşmak için kullandıkları süreç ve araçların etkinliğini ve verimliliğini belirleme sürecidir. Performans değerlendirmenin amacı, çalışanın iş tanımında belirtilen standartları ne kadar karşıladığını değerlendirmek ve iş analizine dayalı geri bildirim sağlamaktır. Performans değerlendirme ve performans yönetimi benzerdir ancak performans değerlendirme bireye, performans yönetimi ise iş hedeflerine odaklanır (Çelik, 2018, s. 24).

1.6. Bankacılıkta Performans Ölçümü

Performans ölçümü ve yönetimi işletmeler için stratejik öneme sahiptir. İşletmelerin operasyonlarını sürekli iyileştirmeleri gerekir. Literatürde çeşitli performans ölçüm yöntemleri geliştirilmiştir; Üretime dayalı, kaliteye dayalı, pazarlamaya dayalı, stratejik yönetime dayalı ve internete dayalı performans ölçüm yöntemleri vardır (Üzüm ve Uçkun, 2018, s. 256-257).

Performans ölçümleri, bankalar gibi firmalarda başarılı performansın belirleyicilerinin anlaşılmasında önemli bir rol oynamaktadır. Performans ölçümü, performansı iyileştirmeye yönelik teşvikler ve bu hedeflere yönelik ilerlemeyi değerlendirmek için ölçümler yoluyla teknolojik yenilik ve organizasyonel değişikliği başlatma ve uygulamada kilit bir rol oynar (Kırkiç, 2018, s. 44). Günümüzün küreselleşen sisteminde bankaların ekonomik yapı ve finansal sistem içinde çok önemli bir yer tutması nedeniyle performanslarının ölçülmesi önem arz etmektedir. Performans ölçümü nesnel (finansal) veya sübjektif (finansal olmayan) olabilir. İşletmeler performansı ölçmek için sıklıkla finansal ölçütler kullanırken itibar, memnuniyet ve kalite gibi finansal olmayan performans ölçütlerini de kullanırlar. Bankacılık sektöründeki krizin ekonomide kolay ve hızlı bir şekilde yayılması nedeniyle finans sektörünün en önemli üyelerinden biri olan ticari bankaların faaliyetlerinin finansal sistemi ve ekonomiyi nasıl etkilediğinin incelenmesi önem arz etmektedir (Çelik, 2018, s. 25).

Son yıllarda ekonominin gelişmesi, iletişim ve bilgi teknolojilerinin kullanımının yaygınlaşması ve bankacılık sektörünün gelişmesi karşılıklı olarak ekonominin tüm sektörlerini etkilemiştir. Bankaların kırılganlıkları ve riskleri, finansal yapılarının sürekli olarak izlenmesini ve ekonomik etkinliği artırıcı önlemleri gerektirmektedir. Teftiş ve denetimler, finansal yapıyı analiz etmenin yanı sıra, güvenlik, verimlilik ve hareketlilik (yatırım) ilkeleri çerçevesinde bir iş birimi olarak bankaların kaynaklarının kullanımını da ölçmelidir. Böylesine önemli bir role sahip bankaların performanslarının ölçülmesi ve değerlendirilmesi önemlidir (Adam, 2014, s. 170).

Bir bankanın mali yapısı, denetim ve denetim organları hakkında bilgi edinme isteği, bankalar için performans ölçümünü önemli kılan unsurlar olarak

değerlendirilmektedir. Bankalar ayrıca iş performansı, hizmet kalitesi, müşteri memnuniyeti, promosyonlar, işten çıkarmalar, planlama ve yeniden çizelgeleme yoluyla arzu ettikleri büyüme ve kar hedeflerine ulaşp ulaşmadıklarını değerlendirebilirler.

İKİNCİ BÖLÜM

GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE IRAK BANKACILIK SİSTEMİ VE CAMELS PERFORMANS DEĞERLEME SİSTEMİ

2.1. Dünya Bankacılık Sistemi ve Basel Kriterleri

Modern anlamda bankacılık sisteminin Avrupa kıtasında ortaya çıktığı ve günümüze kadar sürekli gelişerek kendini yenilediği kabul edilmektedir. Günümüzde teknolojik gelişmelerin tetiklediği gelişen bankacılık sektörü artık yalnızca gelişmekte kalmamakta aynı zamanda hızlı bir dönüşümü de yaşamaktadır. Bu kısımda dünya bankacılık sektörü ve Basel kriterlerinin bankacılık sektörü üzerine etkileri ele alınacaktır.

2.1.1. Dünya Bankacılık Sistemi

Kökleri Sümerler ve Babillere kadar uzanan bankacılık sistemi, 20. yüzyılda büyük atılımlar yapmış, son 20 yılda teknoloji ve finansın gelişmesiyle hızla büyümüştür. Bankacılık sistemi ticaretin gelişmeye başladığı ilk uygarlıklara kadar uzanan bir süreci kapsadığı da görülmektedir. Özellikle Mezopotamya’da tapınaklar günümüz bankacılık işlemlerine temel oluşturacak işlemler yürütmekteydiler. Bu dönemde yazılan Hamurabi kanunlarında ticaretin nasıl yapılacağı kurallar halinde belirtilmiş ve kurallara uymayanların karşılaşacakları cezalarda açıkça ifade edilmiştir (Yavuzarslan, 2007, s. 33).

Tüccarların ve gezginlerin mal alıp satabilmeleri, alışveriş yapabilmeleri, vergi ödeyebilmeleri için farklı ülkelerin para birimlerini değiş tokuş eden döviz büroları ortaya çıkmıştır. Rönesans sırasında, İtalyan şehir devletleri ticaret merkezleri, Devleti ve Katolik Kilisesi’ni finanse eden ilk bankalar haline gelmiştir. Kilisenin tefecilik yasağından kaçınmak için, bankacılar bir ülkenin para birimiyle borç verip başka bir ülkenin para birimiyle geri ödeme yapmaktaydılar. Para, kredinin verildiği ve geri ödendiği tarihte farklı döviz kurları uygulanarak kazanılmıştır. Yine bu dönemde İtalyan bankerlerin başarıları, bankacılığın kıta boyunca yayılmasını teşvik etti. İngiltere’de sarraflar yalnızca altın depolamaktan ve makbuz basmaktan sorumlu değil, aynı zamanda

kısmi rezerv bankacılığı geliştirmekten de sorumluydu. Sarraflar, mevduattaki altın miktarından daha fazla makbuz ihraç ederek bankacılık sektörünün kar potansiyelini artırdılar (Başar v.d.2019, s. 21-22).

Ticaretin gelişmesi ve uluslararasılaşma parasal kurumların kurulmasını gerektirmiş ve ilk adımı kuyumcular atmıştır. Bu nedenle sarrafları, bankerlerin ve bankaların hükümdarı olarak nitelendirmek mümkün olacaktır. İtalyanca "banco" kelimesinden geldiği sanılan banka, sarrafların üzerinde işlem yaptıkları "masa, tezgah" anlamına geliyor. İlk modern bankanın Amsterdam Bank adıyla 1609 yılında Hollanda'da kurulduğu bilinmektedir. 1637'de Venedik Bankası Venedik'te kuruldu. 1640 yılında İngiltere'de Londra Kulesi'nde tüccarlar tarafından saklanan külçelere kralın el koyması, tüccarların devlete olan güvenini sarsmış ve bunun üzerine tüccarlar altınlarını tüccarlara vermeye ve sertifika almaya başlamışlardır. Bir süre sonra kuyumcular kasalarındaki altınların kullanılmadığını görünce "mücevher" adı verilen banknotlarını borç isteyenlere vermeye başladılar. Böylece ilk senet sistemi ortaya çıkmıştır (Mill, 2017, s. 51).

19. yüzyıldan itibaren kolonizasyon hareketinin yaygınlaşması ve dünya ticaretinin eskiye göre genişlemesi ve çeşitlenmesi ile bankacılık eğilimleri ortaya çıkmıştır. O dönemde Almanya ve İngiltere'de kurulan bankalar bugün de faaliyet göstermektedir. Batı'daki uzmanlaşma eğilimine ek olarak, bankacılık anlayışındaki bir diğer gelişme de şüphesiz birleşmelerdir. Benzer şekilde bankacılık sektöründe de bu tür gelişmeler gözlemlenmiştir. Uluslararası ve ticari alanlarda uzmanlaşmış büyük bankalar, büyük bankacılık işletmelerine dönüşmüştür (Aydın, 2006, s. 22).

Bankacılık sektöründe, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra planlı ekonomiler mevcut durumlarına göre yeniden yapılandırılmaya başlandı. Bu dönemde özellikle ekonomik tahribatın etkilerini gidermek amacıyla, Uluslararası Para Fonu ve Avrupa Yatırım ve Kalkınma Bankası gibi kuruluşların ortaya çıktığı görölmektedir. İkinci Dünya Savaşı sonrasında oluşturulan bankalara örnek olarak; Uluslararası Para Fonu, Dünya Bankası, Avrupa Yatırım Bankası sayılabilir (Yavuzarslan, 2007, s. 33).

2.1.2. Basel Kriterleri

Uluslararası Ödemeler Bankası (Bank for International Settlements-BIS), 17 Mayıs 1930'da İsviçre'nin Basel kentinde kurulmuştur ve dünyanın en eski uluslararası finans kurumudur. Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra, Versay Antlaşması ile Almanya'ya uygulanan tazminatları ödemek için kurulmuştur. Ancak 1970'ler ve 1980'lerdeki petrol krizi ve uluslararası borç krizinden sonra BIS, ödeme sistemini bozmamaya çalışmıştır. BIS, uluslararası piyasa istikrarı konusunda araştırmalar yapan ve tavsiyelerde bulunan ve merkez bankası iş birliği için bir ortam yaratmayı amaçlayan bir danışma organıdır. Ayrıca Uluslararası Ödemeler Bankası, uluslararası kuruluşların ve merkez bankalarının müşterilerine temel bankacılık hizmetleri sunmaktadır. Uluslararası Ödemeler Bankası, bankacılık işlemlerine ilişkin riskleri analiz etmek üzere özel birimler oluşturmuştur (Yavuzarslan, 2007, s. 33).

1974 yılında, 23 G-10 ülkesinin (İngiltere, Fransa, Japonya, Amerika Birleşik Devletleri, Hollanda, İspanya ve İsveç) merkez bankalarının girişimiyle, Basel Bankacılık Denetimi Komitesi kuruldu. Basel Bankacılık Denetim Komitesi, üye ülkelerin denetim yöntemlerini ve uygulamalarını detaylandırmak yerine ortak ve standart yaklaşımlar belirleyerek net bir küresel vizyon yaymayı amaçlamaktadır. Komitenin temel amaçlarından biri uluslararası denetim sistemindeki boşlukları doldurmaktır. Bu çerçevede iki önemli ilke belirlenmiştir. İlk ilke, hiçbir bankacılık kuruluşunun denetimden kaçamayacağı, ikincisi ise denetimin yeterli olması gerektiğidir. 1974 yılında döviz piyasasında ve bankacılık sektöründe petrol fiyatlarının neden olduğu petrol krizi, Basel Bankacılık Denetleme ve Denetleme Komitesi'nin kurulmasına yol açan önemli bir faktör olmuştur. Basel Komitesi, bankacılık düzenlemesi için tavsiye kararlar verebilir ancak resmi yasama yetkisine sahip değildir (Matlum, 2007, s. 72).

Basel Komitesi'nin kuralları tavsiye niteliğinde olmakla birlikte, kurallara uymayan ülkelerin bankacılık sistemleri uluslararası alanda izole edilmekte ve risk primleri olumsuz etkilenmektedir. Basel Komitesi, bankacılık sektöründe etkin denetim ve kontrolün uygulanması için gerekli araştırmaları sektördeki tüm aktörlerle iş birliği içinde yürütür. Basel Komitesi, finansal piyasaların istikrarını artırmak ve ülkeler

arasındaki bankacılık ve mali denetim farklılıklarını ortadan kaldırmak için çalışmalarını sürdürmektedir. Basel toplantılarında alınan kararlar Basel I, Basel II ve Basel III kararları olarak düzenlenmiştir.

1980'lerin ilk çeyreğinde, artan piyasa riski nedeniyle, sermaye standartlarını düzenlemek için G10 merkez bankası başkanlarının talebi üzerine Basel Bankacılık Denetim Komitesi (BCBS) kuruldu (Altıntaş, 2006). Basel I düzenlemesi ülke borç riski kavramına çok fazla vurgu yapmış ve OECD üyesi ülkelere bazı ayrıcalıklar tanımıştır. Bu tavizlerin konusu bir süre sonra yoğun eleştirilere maruz kalmış ve Basel-II düzenlemesi ile yürürlükten kaldırılmıştır (Başar v.d.2019, s. 21-22).

Basel I Kriterleri yıllarca uygulanmış ve bu uygulamalar neticesinde belirli sonuçlar elde edilmiştir. Ancak, geçen zaman ve değişen dünya düzeni bu alanda da birtakım yeniliklere gerek duymuştur. Basel I Kriterlerinin bazı noktalarda yetersiz kalması Basel Komitesini yeni bir düzenlemeye yönlendirmiştir. Basel I Kriterinin risk ölçümlerinde eksik kalması bu arayışı daha da hızlandırmıştır. Basel Komitesi, 1999 yılı sonrası birtakım düzenlemelere gitmiştir. Çeşitli tarihlerde taslak metinler hazırlamış ve yayınlamıştır. 2004 yılında Basel II Kriterlerini yayınlamıştır (Tiryaki, 2012). Basel I Kriterlerinin risk ölçüm duyarlılığında sorunlar yaşanması, OECD ülkelerine has olma şartı, yöntemin tüm bankalarda aynı şekilde uygulanması gibi nedenler Basel II Kriterlerine ihtiyaç olmuştur (Başar vd. 2019, s. 21-22).

2008 Küresel Krizinin finansal anlamda başlaması ve bankaların bu krizin baş aktörlerinden olması nedeniyle bankacılık alanında eksikliklerin olduğu ortaya çıkmıştır. Yaşanılan bu kriz döneminde bankacılık alanında düzenlemeler içeren Basel II Kriterleri yürürlükteydi. Basel II Kriterlerinin yürürlükte olduğu bu dönemde finansal anlamda kriz yaşanması ve bankalara olan etkisi nedeniyle Basel II Kriterleri büyük eleştiri almıştır. Bu nedenle, bu düzenlemenin yetersiz olduğu yeni bir düzenleme gerekliliği gibi tartışmalar başladı. Ayrıca Basel II Kriterlerinin piyasa riski ölçümünde yetersiz olduğu tartışılmaktaydı (Kutlu ve Demirci, 2008:122). Böylece 2010 yılında finansal anlamda krizlere yönelik, bankacılık sistemini güçlendirme adına küresel krizi iyi okuyarak bu tür krizlerin önüne geçmek amacıyla Basel III Kriterleri çıkarılmıştır. Basel Kriterleri önceki

düzenleme olan Basel II Kriterlerinin tamamen değiştiği değil aksine onun devamı niteliğindedir. Basel II Uzlaşısının eksiklerinin gidermeye yönelik olan bu düzenleme birtakım yenilikler getirmiştir (Gürel, Bulgurcu ve Demir, 2012, s. 52).

Sermayenin niteliği ve niceliği ile ilgili birtakım yenilikler barındıran bu düzenleme, likidite ile ilgili düzenlemeler, karşı taraf riski hesaplamasındaki değişiklikler, bankacılık ile ilgili yeni kurallar, denetim etkinliğinin artırılmasına yönelik çalışmaları da içermektedir. Basel III Kriterlerinin bir diğer özelliği ise; getirdiği düzenlemelere geçişin hemen değil de yıllara yayması ve böylece ani geçişleri uygulamamış olmasıdır (BDDK, 2010). Basel-II'nin kriz sırasında fiili olarak uygulanması, Basel-II'nin var olmadığı yönündeki eleştirilere yol açmıştır. Basel-II düzenlemesine yönelik eleştiriler ve mevcut uzlaşma eksikliği, yeniden yapılanma ve reform fikirlerine yol açmıştır (Başar v.d.2019, s. 21-22). Basel-III düzenlemesinin nedenleri arasında sermaye ve likidite düzenlemesi, olumsuz piyasa koşulları nedeniyle ani sermaye kesintilerinin önlenmesi, bankaların sermaye yapısının güçlendirilmesi, sermaye yeterlilik döngülerinin kısaltılması, girişim fonlarının oluşturulması, bankacılık sektörünün güçlendirilmesi ve bankaların stresli durumlarda operasyonlarının, kaynaklarının ve yönetiminin desteklenmesi gibi durumlar ön plandadır (BDDK, 2010).

2.2. Irak Bankacılık Sisteminin Tarihi

Antik dünya ilk zamanlardan beri mevduat ve krediyle uğraşan kurumlar mevcuttur. Yunanlıların kredili bankacılığı teşvik etmesi ve Yunan bankacılık çalışmalarını antik dünyaya yayılması, Ortaçağ'da, İtalya'daki ticaret ve sanayi patlaması bankacılık sisteminin gelişmesine neden olmuştur. Farklı madeni paralarla uğraşmanın yaygınlaşması ve bir bireyler takımı (para değiştirici) madeni paralar aracılığıyla işlem alışverişinde bulunur ve dövizlerin ağırlığını ve ulusal para ile değiş tokuşunu kontrol eder ve bu değeri talep üzerine başvuru sahibine iade etmek için hazır para yatırmak isteyenler için defterlerindeki metal değerın kaydını tutar. Bu nedenle, yatırımcıların bankacılık birimlerindeki ağırlığı, nakit taşıma ihtiyaçlarının gerektirdiği şekilde değişim emirleri veya çekleri yoluyla yükümlülüğü yerine getirmek için bir araç olarak kullanmak mümkün olmuştur (Al-Husseini, 2000, s. 13). Irak'ta, bankaların tarihi gelişimi,

bankacılar grubu ortaya çıkıp borç verme ve para yatırma işlemlerine başladıklarında Babil dönemine uzanıyor. Babil döneminde banka kil tabletlere yazılı siparişlerle finansman işlemleri gerçekleştirirdi. O zamanda, bankalar ayrıca altın, bakır ve fildişi gibi ticari faaliyetlerde bulunmuşlardır. Minerallerin taşınması, kredi ve havale işlemlerinin tamamlanması için Irak dışında şubeleri vardı Ayrıca Gayrimenkul işlemleri, köle ticareti ve kredi ticareti yapmıştır. 1890'da Bağdat'ta ilk İngiliz bankası olan Osmanlı Bankası kuruldu. Ardından 1912'de Bağdat'ta bir İngiliz Doğu Bankası şubesi açıldı. 1918'de İran Şah Bankası açıldı (Wassam, 2013, s. 41).

Bu bankalar, 1935'e kadar Irak'taki ticari bankacılığın tekeli olarak kaldılar, Daha yüksek karlar için ticari sektöre kısa vadeli kredi verilmesi ve İngiltere'den yapılan ithalatın teşvik edilmesine önem verilmiştir. Bu nedenle, ulusal bankaların faaliyetlerinin ve işlevlerinin ve bunların yönetim şekillerinin, yabancı bankaların hakimiyetinden dolayı geciktiği ve Irak'taki bankacılık faaliyetlerinde Irak'ın bankacılık ihtiyacında niteliksel bir sıçrama sağlayamadığı söylenebilir (Al-Husseini, 2000, s. 13).

Özellikle bankalar ekonomik sistemde önemli bir rol oynamaktadır. Bankalar ayrıca büyük mevduatlar ve büyük finansal kanallar kullandı. Bankalar, sanayi, özel sektör, tarımsal faaliyetler gibi ekonomik faaliyetlerin finansmanına ve gelişmesine katkı sağlayan, müşterileriyle doğal ve manevi bağları güçlü olan en önemli ekonomik birimlerdir. Banka, yalnızca vadeli mevduat verebilen finans ve bankacılık kuruluşlarının talebi üzerine zamanında denetimler gerçekleştirmektedir. Bankaların önemini ve ekonomik faaliyetteki rolünü belirlemek için nasıl kurulduğunu, geliştiğini ve bugünkü konumuna nasıl ulaştığı da önemlidir (Al-Sirafi, 2007, s. 58).

Irak'ta, 1964 yılında, (100) sayılı kanun'a göre banka sayısı 11 ve şube sayısı 88'dir. Hükümetin tüm ticari bankaları içine aldığı Irak'ta faaliyet gösteren toplam ticari bankaların %50'si Iraklı olmayanlara aitti, bireylerin mevduatının büyük bir bölümünü oluşturuyor ve kârlarının çoğunu ulusallaştırmadan önce Irak dışındaki ana bankalarına aktarılmaktadır (Hashish, 1996, s. 108). 1988 yılında, 100 milyon Irak dinarı sermayeli bir ticari ticaret bankası olan AlRasheed Bank kurulmuştur (Hashim, 1996, s. 346). 2001 yılında Merkez Bankası, aracı şirketlerin sermayesini 25 milyon Irak dinarına çıkarma ve

teminat mektuplarını sermayenin %40-60'ına çıkarma kararı aldı. Irak Merkez Bankası istatistiklerine göre toplam devlet ve özel banka sayısı 33, şube sayısı 540 olarak Irak'a dağılmıştır. Son zamanlarda, ticari bankaların sayısı artmış, özel bankaların sayısı 23 olduğu görülmüştür, ancak devlet bankaları sayısı 7'de kalmıştır ek olarak 12 İslami banka yer almaktadır (Haddad ve Hathloul, 2005, s. 218).

2.2.1. Irak Merkez Bankası

Irak Cumhuriyeti'nin bağımsızlığını kazanmasının ardından 1947 yılında “Merkez Bankası” ve “Bankalar ve Banka Muameleleri Kanunu” yürürlüğe girmiş ve ulusal bankacılık sisteminin oluşumu başlamıştır (Janabi, Al-Rikabi, 2018, s. 161-166).

Bu süreçte Irak Ulusal Bankası, 1956'da Irak Merkez Bankası oldu. Sorumlulukları arasında para basmak, döviz işlemlerini kontrol etmek ve bankacılık sistemini izlemek ve kontrol etmek vardı. Ülkenin ulusal bankacılık sisteminin serbestleştirilmesiyle birlikte, finansal sistemin işleyişi ve denetimi de yeniden düzenlendi. Aralık 2003 itibariyle, 4 devlet bankası, 25 yerli banka ve 11 yabancı banka olmak üzere 40'tan fazla banka bulunmaktadır (Khudhaira ve Sweidjb, 2021, s. 331).

Finansal sistemin ve bankacılık sektörünün güvenliğini ve verimliliğini artırmak, ekonomik istikrarın, finansal kurumların ve piyasaların istikrarının kilit bir hedefidir. Finansal istikrar, finansal hizmetlerin olumsuz şeyler karşısında bile ihtiyatlı olmaya devam ettiği bir durumdur. Irak Merkez Bankası'nın 2004 Yılı 56 Sayılı Kanun kapsamındaki görev ve yetkilerine dayanarak finansal sektörün gelişimi ve merkez bankasının bankalar aracılığıyla maliye politikasının geliştirilmesindeki rolü, finansal sektörün olumsuz yönlerini belirlemek ve doğru tedavi yöntemlerini bulmak için düzenli olarak finansal sistemi izlemiştir.

2.2.2. Resmi ve Özel Ticari Bankalar

Merkez bankası dışında iki devlet bankası var. Finans piyasasının yaklaşık yüzde 70'i Rafidain Bank ve Rashid Bank'a ait ve ülkede toplam mevduatının yüzde 50'si bu bankalarda yoğunlaşmaktadır. Uluslararası Para Fonu'nun Irak'la sürekli tartıştığı

konulardan biri de hükümetin Irak'taki Rafidain Bank ve Rashid Bank'taki hisselerinin özelleştirilmesidir (Janabi ve Al-Rikabi, 2018, s. 161),

Herhangi bir ülkenin finansal verimliliğinin en önemli ölçüsü, bu bankaların her sınıfta ne kadar etkin faaliyet gösterdiği, yönettiği ve görevlerini yerine getirdiğidir. Irak bankacılık sistemi 70 kamu ve özel ticari bankayı içermektedir. Bunlardan Rafidain Bank, Rashid Bank, Irak Ticaret Bankası (ITB), Noor Bank, Industry Bank, Real Estate Bank ve Nahrain Katılım Bankası devlet bankalarıdır. Özel bir banka olarak, bazı yabancı banka şubeleri de özel bir banka olarak faaliyet göstermektedir. 2022 itibariyle bankacılık sektörünün de 70 banka Irak'ta faaliyet göstermektedir. Irak devlet bankaları, Irak bankacılık sistemi üzerinde yaklaşık %94 etkiye sahiptir (Khudhaira ve Sweidjb, 2021, s. 331).

2.2.3. Basel Komitesi ve Irak Bankacılık Sisteminin Genel Görünümü

Irak bankacılık sisteminde kredi riskine ve likiditeye olan ilgi geç ortaya çıkmıştır. Bu kapsamda, Irak Merkez Bankası'nın bankacılık gelenek ve yönergelerinin yapı ve organizasyonunun reforme edilmesi çalışmaları bugün de devam etmektedir. Önemli mekanizmalardan biri, Irak bankalarının rekabet gücünü artırmayı, bankacılık sisteminin istikrarını sağlamayı ve Irak bankalarının kaynaklarını en iyi şekilde kullanmayı amaçlayan Basel III karar ve standartlarının benimsenmesidir. Bu kapsamda Merkez Bankası, 2015 yılından itibaren Basel kararlarının uygulanmasını değerlendirmektedir (Khudhaira ve Sweidjb, 2021, s. 331). 2017 yılında Basel III standartları Irak'ta resmi olarak uygulanmaya başlanmıştır. Likidite riskinin sınıflandırılması için likidite karşılama oranı (LCR) ve net istikrarlı fonlama oranı (NFO) zorunludur (Janabi ve Al-Rikabi, 2022, s. 166).

2.3. CAMELS Değerlendirme Sistemi ve Tarihsel Gelişimi

Bankaların finansal sistemde artan etkisi, finansal krizler ve finansal piyasaların gelişimi dünyada gözetim ve kontrolün önemini artırmakta, bu alanda yeni düzenleme ve uygulamalara ihtiyaç doğurmaktadır (Çinko ve Avcı, 2008, s. 28).

Birleşik Finansal Sistem olarak da bilinen CAMELS (Capital, Asset, Management, Earnings, Liquidity, Sensitivity) derecelendirme sistemi, Amerika Birleşik

Devletleri'ndeki yerel bankaları izlemek için kullanılan bir yöntemdir (Erdoğan, 2018, s. 63). CAMELS başlangıçta beş bileşenli bir derecelendirme sistemi olarak uygulanmıştır. Bu bileşenler sırasıyla; sermaye yeterliliği, aktif kalitesi, yönetim yeterliliği, karlılık ve likiditedir. Ancak gelişen finansal piyasalar ve teknolojik yeniliklerle birlikte işlem türleri ve hacimleri artmış ve böylelikle piyasa risk duyarlılığı bileşeninin eklenmesiyle bugün hala kullanımda olan CAMELS değerlendirme sisteminin ortaya çıkmasına neden olmuştur. ABD denetim otoriteleri ilk olarak CAMEL derecelendirme sistemini kullanarak bankaların yerinde denetimi kavramını geliştirdiler. Bu sistem ilk olarak ABD düzenleyici kurumları tarafından kullanıldı. Para Birimi Denetçisi (OCC), FDIC, Amerika Federal Rezerv Bankası ve ardından diğer ülkeler kendi sistemlerine uyarlamaya çalışmaktadır (Gilbert ve diğerleri, 2000, s. 6).

2.3.1. CAMELS Değerlendirme Sistemi Oluşturulması

CAMELS değerlendirme sisteminin oluşturulmasında, bankalar öncelikle CAMELS bileşenlerinin her birine göre değerlendirilir. Bileşenler tanımlandığı şekilde ayrı ayrı hesaplandıktan sonra bu bileşenlerin ağırlıklı ortalaması bankanın genel notunu verir. CAMELS derecelendirme sistemi, bankaların mali tablolarından elde edilen oranlar kullanılarak altı bileşen analiz edilerek kullanılabilir. CAMELS analizinde kullanılan metodoloji, CAMELS dizilerini ve değerlerini vurgulayarak uygulama bölümünde sunulmuştur. Son olarak CAMELS, bileşen oran sıra değerlerinin aritmetik ortalamasını alarak bileşen puanını hesaplar (Erdoğan, 2018, s. 63).

Buna göre (Çinko ve Avcı, 2008, s. 31-32);

"1" sıra Çok yönlü güçlü banka (CAMELS'i oluşturan her bir bileşen için 1 veya 2 derecelendirmeye sahip olmalıdır),

"2" genellikle güçlü bankalardır (her bileşenin en az 3 derecesi vardır),

"3" bankaların operasyonlarında sıkıntıları var, operasyonları yetersiz, olası şoklara karşı yeterince dayanıklı, denetçiler sorunlara dikkat etmeli,

“4” genellikle ciddi sorunları olan, mali/yönetimsel bozulma• olan ve dolayısıyla düşük performans gösteren bankaları ifade eder.

“5” çok ciddi finansal/yönetim sorunları olan ve iflas riski yüksek bankaları temsil etmektedir.

CAMELS bileşenleri oluşturulurken birden fazla bileşen için aynı mali oran kullanılabilir. Örneğin, bankaların aktif yapılarını değerlendirmek için kullandıkları bazı oranlar eş zamanlı olarak karlılığı, likiditeyi ve aktif kalitesini etkiler. Her bir bileşenin değeri belirlenirken, yönetimin riski belirleme, ölçme, izleme ve kontrol etme becerisi dikkate alınmalıdır. Ancak, bu ihtiyatlı yönetim önlemleri, kurumun büyüklüğüne, karmaşıklığına ve risk profiline bağlı olarak farklılık göstermektedir. Öte yandan, büyük bankaların ayrıntılı ve yapılandırılmış yönetim sistemi ve kontrolü, bu bankaların finansal performanslarını doğru bir şekilde belirlemek, günlük operasyonlarını ve yönetimlerini izlemek için üst düzey yöneticilere gerekli bilgilerin sağlanması gerekmektedir. Düşük riskli faaliyetlerle uğraşan karmaşık kuruluşlar için, yüksek veya tatmin edici bir derecelendirme elde etmek için kapsamlı veya oldukça resmleştirilmiş yönetim sistemleri ve kontroller gerekli değildir (İlgın, 2013, s. 79).

CAMELS derecelendirme sistemi öncelikle bankanın sermaye yeterliliğinin gerekli düzeyde olup olmadığını kontrol eder. Kârlılık ve aktif kalitesi analizleri ile bankalara yönelik potansiyel riskler değerlendirilmektedir. Bankalar hizmet odaklı işletmeler olduğu için yönetim kalitesi analizi de önemlidir (Erdoğan, 2018, s. 63).

Sermaye yeterliliği, bankaların potansiyel riskler nedeniyle oluşabilecek kayıplara karşı yeterli kaynağa sahip olup olmadığının bir göstergesidir. 5411 sayılı Bankacılık Kanunu'nun sermaye yeterliliği ile ilgili maddesinde sermaye yeterliliği, bu Kanunun uygulanmasında doğabilecek risklerden doğabilecek zararlara karşı yeterli sermayeye sahip olunması şeklinde tanımlanmaktadır (TBB, 2011, s. 48).

Yeterlilik oranının hesaplanmasında çeşitli yöntemler kullanılabilir. Son yıllarda bankalar, özellikle küreselleşmeden kaynaklananlar olmak üzere potansiyel riskleri değerlendirmek için matematiksel ve istatistiksel ölçüm tekniklerini giderek daha fazla

kullanmaktadır. Ayrıca finansal piyasaların ve finansal enstrümanların gelişmesiyle birlikte günümüz bankaları öngörülemeyen pek çok riskle karşı karşıya kalmaktadır. Sermaye yeterliliği rasyosu, finansal piyasa taraflarının performansını değerlendirmek için kullanılan bir oran olmasının yanı sıra denetime ilişkin yasal çerçeveyi belirleyen bir standarttır (Ertürk, 2010, s. 62).

Standart Sermaye Yeterlilik Oranı=Özkaynak/(Kredi riskine esas tutar + Piyasa riskine esas tutar + Operasyonel riske esas tutar) olarak hesaplanmaktadır.

Bankalar, özkaynakları ile yabancı kaynaklarını çeşitli varlıklara bağlamaktadır. Varlık kalitesi açısından önemli olan nokta, banka varlıklarının çeşitli olması ve varlıkların gelir getirme gücü, gelirin sürekliliği ve gelirin nakde dönüş gücüdür. Bankalardaki en önemli riski, varlıklarının değer yitirmesi oluşturur. Banka kaynaklarının çok önemli bir bölümünü, bankaya faiz yükü getiren yabancı kaynaklar oluşturduğu ve özkaynakların payı da göreceli olarak düşük olduğu için bankalarda kaynak yapısının esnekliği azdır. Bundan dolayı bankaların varlıklarının değer yitirme riskinin az olması gerekir. Bununla birlikte banka kaynaklarının büyük bölümünün faiz ödeme yükümlülüğü taşıması, banka varlıklarının önemli bir bölümünün de yüksek getirili olmasını gerektirir. Sonuç olarak banka varlıklarının kalitesi hem değer yitirme riski hem de yeterli gelir sağlama açısından önemlidir (Erdoğan, 2018, s. 66).

Bir banka için aktif kalitesi önemli olmakla birlikte bu oranın en önemli unsuru kredi kalitesidir. Aktif kalitesi, ödünç alınan sermaye getirisini, yani krediler yoluyla taraflara sağlanan sermaye getirisini yansıtan bir göstergedir. Bu oran, kredi geri ödeme ve geri ödeme riskini temsil eder (Kandemir ve Arıcı, 2013, s. 65).

Banka içerisindeki yönetsel kapasitenin ve performansının kalitesini ortaya koyar. Banka faaliyetlerine bağlı olarak ortaya çıkan riskleri tespit etme, ölçme, takip ve kontrol etme bankaların yönetim kalitesi ile ilişkilidir. Bir bankanın yönetim kalitesi ölçülürken gelişmiş ülke uygulamalarında, banka içi uygulanan politikaların amaca uygunluğu, risk kültürünün gelişmişliği, faaliyet alanlarındaki iç kontrol sistemlerinin yeterliliği ve duruma uygun politika üretilme kapasitesi, üst yönetimin faaliyetlere ait riskleri kontrol etme başarısı, stratejileri ve bankanın sektördeki gelişmelere ve yeni

ürünlere uyum sağlama derecesi dikkate alınmalıdır. Bununla birlikte banka sahiplerine veya üst yöneticilere kredi açılıp açılmadığı, müşterilere sunulan hizmet kalitesi de önemli faktörlerdir. Bankaların mevzuata uygun faaliyette bulunmaları ve üst yönetimin denetçilerin değerlendirmelerine ve uygulamalarına önem vermesi yönetim kalitesini arttıracaktır (Aktaş ve Kargın, 2007, s. 41).

Bankaların en önemli iki kalemi sermaye ve işgücüdür. Sermaye ile ilgili karlılık oranlarının hesaplanmasının yanı sıra işgücü verimliliğinin de hesaplanması banka performansının değerlendirilmesinde önemli bir veri kaynağını oluşturur. Bankanın personel sayısı yıl içerisinde değişme gösterdiği için, personel başına sayısal büyüklükler hesaplanırken, oranların paydalarında yıl içi ortalama personel sayısına yer vermek, hesaplanan değerler açısından daha tutarlı ve sağlıklı olur.

Kârlılık oranı hesaplanırken kâr ve gelirin belirli kalemleri (faiz geliri, net kâr, faiz dışı gelir vb.) aktif veya özkaynaklarla karşılaştırılarak banka kârının yeterli olup olmadığı belirlenir (Kandemir ve Arıcı, 2013, s. 65).

Karlılık göstergeleri bankaların aktiflerinin ve ticari faaliyetlerinin sürdürülmesinde en önemli unsurdur. Bankaların kârlılık göstergeleri, kazanma kapasitelerinin göstergesidir. İstikrarlı getiriler, bankaların yeni yatırımlar yapmasına, banka yatırımcıları ve hissedarları için kar elde etmesine, kredi ve piyasa kayıplarını karşılamasına ve öz sermayeyi korumasına olanak tanır (Aktaş ve Kargın, 2007, s. 41).

Likidite oranları, kısa vadeli borç ödeme gücünü ve kaynakların likit olarak elde tutulan kısmını gösterir. Bir bankanın likidite seviyesi, borçlarını zamanında ödeyebilme gücünü yansıtır. Bankalar kendi borç ve taahhütlerinin vadelerini dikkate alarak kendi likit derecesini belirlemelidir. Bankanın likidite riski, yükümlülüklerini yerine getirememe olasılığı, bankanın faaliyetlerini sürdürme açısından, belki bankanın varlık kalitesinden, özkaynak yeterliliğinden daha önemlidir. Bankanın başarısızlığında, tasfiye sürecine girmesinde, likidite yetersizliği çoğu zaman özkaynak yetersizliğinden daha geçerli bir nedendir (İlgın, 2013, s. 62).

Bankaların likidite yeterliliği sağlamasındaki amaç, mevduat çekme ve kredi talepleri karşısında olumsuzluk yaşamamaktır. Bundan dolayı bankaların aktifinde likit kalemlerin ağırlığını görebiliriz. Fakat unutmamak gerekir ki, yüksek seviyedeki likit varlıklar aynı zamanda banka için yüksek maliyet oluşturur. Bankaların aktifinde tam likit kalemlerin çok olması aynı zamanda bankaların karlılık performansını da olumsuz etkiler. Tam tersi durumunda yani likidite yetersizliği durumunda ise bankaya olan güven azalır ve bankanın faaliyetleri aksar (Kandemir ve Arıcı, 2013, s. 65).

Bankalar, bilanço yapıları ve faaliyetleri neticesinde piyasa riski ile karşı karşıya kalmaktadır. Bankaların gelirleri ve sermaye yapıları piyasa içindeki faiz oranı değişikliklerinden, kurlarda meydana gelen dalgalanmalardan ve hisse senedi fiyatlarındaki dalgalanmalardan olumsuz şekilde etkilenebilmektedir. Piyasa risklerine maruz kalan bankaların en sık karşılaştığı risk faiz oranlarındaki değişikliklerden kaynaklanan piyasa riskidir. Faiz oranlarında meydana gelebilecek değişimler sonucunda bankalar, sahip oldukları bilanço pozisyonları üzerinden olası zararlarla karşı karşıya kalabilmektedirler. Faiz riskinden başka kur riski ve hisse senedi fiyatlarındaki değişimlerden kaynaklanan riskler de bankaların karşılaştığı piyasa riskleridir. Kur riski, bankaların yabancı para cinsinden varlık ve yükümlülükleri arasındaki fark nedeni ile döviz kurlarındaki dalgalanmalar sonucu karşılaştığı risktir. Bankaların faaliyetleri arasında yoğun bir hisse senedi piyasası işlemleri yer alıyorsa, hisse senetlerinde meydana gelen fiyat düşüşleri banka adına piyasa riski taşır (İlgın, 2013, s. 62). Günümüz küresel finansal piyasaları, bankaları olumsuz etkileyebilecek çeşitli riskler ve olumsuz dalgalanmalar içermektedir. Son zamanlarda piyasa riskindeki artış nedeniyle CAMEL, performans değerlendirme sistemine bir piyasa riski duyarlılığı bileşeni eklemek zorunda kalmıştır.

2.4. Irak Bankacılık Sistemi Üzerine Yapılmış Çalışmalar

Bu bölümde Irak bankacılık sistemi ile ilgili yapılan çalışmalara yer verilmiştir.

Aggarwal ve Jacques (2021), likidite yönetiminin 2005 ile 2014 yılları arasında Irak borsasında işlem gören ticari bankaların karlılığı üzerindeki rolünü araştırmışlardır. Klasik lineer regresyonun varsayımlarını bozmadan sonuçları tahmin etmek için sabit

etkilere sahip dengesiz bir panel veri tahmin yöntemi kullanılmıştır. Analiz sonucunda sermaye yeterlilik rasyosu, toplam kredilerin toplam aktiflere oranı ve toplam mevduatın toplam aktiflere oranının ticari bankaların likidite riski üzerinde negatif ve yüksek etkiye sahip olduğu tespit edilmiştir. Bankaların likidite düzeyini belirlemede en önemli faktörün bankanın özellikleri olduğunu bulmuşlardır.

Aziz ve ark. (2017), Kuzey Irak'taki en önemli İslami bankalardan biri olan Cihan Bank for Islamic Investment and Finance LLC'nin likidite yönetimi ile karlılığı arasındaki ilişkiyi analiz etmeyi amaçlamıştır. Araştırmalar, gelişmiş likidite yönetiminin karlılığı artırdığını göstermektedir. Diğer bir deyişle, 2009-2015 döneminde Cihan Bank'ın likiditesi ile karlılığı arasında pozitif bir ilişki bulunmaktadır.

Gautam (2016), Q1 2009 ile Q4 2018 arasında 32 Irak bankası için banka likiditesi, sermaye ve risk düzeltmesi arasındaki ilişkiyi araştırmak için eş zamanlı bir denklem modeli kullanmıştır. Dinamik panel veri tekniği kullanılarak elde edilen sonuçlar, bankaların kısa vadeli likidite, sermaye ve riski eş zamanlı olarak yönettiklerini göstermektedir. Araştırmalar, banka likiditesi ve risk düzeltmesinin çift yönlü negatif bir ilişkiye sahip olduğunu göstermektedir. Ayrıca bu araştırma, bankaların likiditesindeki artışın özkaynaklarını azalttığını, özkaynak oranındaki düşüşün ise likidite göstergelerini artırdığını göstermektedir. Genel olarak, bankalar sermayeleri arttıkça risk alırlar ve likiditeyi azaltırlar. Bankalar likiditelerini, sermayelerini ve risklerini farklı şekillerde ayarladıklarından, likidite oranlarının banka düzenlemeleriyle uyumlu hale getirilmesi sermaye gereksinimleri açısından kritik öneme sahiptir.

Issa ve ark. (2015), kazanç kalitesinin likidite riski üzerindeki etkisini ölçmeyi amaçlamıştır. Brüt tahakkuklar, kazanç kalitesinin bir göstergesi olarak kullanılırken, dönen varlıklar, kısa vadeli yükümlülükler ve çeşitli kontrol değişkenlerinden kaynaklanan likidite riskini ölçmek için kullanılır. Araştırmalar, kazanç kalitesinin likidite riski üzerinde önemli bir etkiye sahip olduğunu gösteriyor, bu nedenle araştırmacılar, Irak bankalarının likidite riskini azaltmak için kazanç kalitesine odaklanmalarını önermektedir.

Muhammed vd. (2013), 1993 ile 2003 yılları arasında Irak bankalarının likidite seviyesini belirlemek için bir model geliştirmiştir. Analiz sonucunda 2003 ile 2003 yılları arasında Irak'taki bankaların aktif tutarlarının doğru orantılı olduğu sonucuna varılmıştır. Bankalar aktiflerini artırdıkça yarattıkları likiditeyi de artırmışlar ve dolayısıyla likidite riski ile karşı karşıya kalmışlardır.

Tabari ve Ahmadi (2013), 2003-2011 dönemini kapsayan çalışmalarında Irak bankacılık sektöründe faaliyet gösteren yedi ticari bankanın likidite riskinin karlılığı üzerindeki etkisini sabit etkiler modeli kullanarak analiz etmişlerdir. Aktif karlılığı, likidite riski, kredi riski, banka büyüklüğü, ekonomik büyüme, enflasyon gibi makroekonomik değişkenler performans göstergeleri olarak analiz edilmektedir. Analiz sonuçlarına göre, kredi riski ve likidite riski banka karlılığı üzerinde negatif etkiye sahipken, banka özkaynakları, banka büyüklüğü, ekonomik büyüme ve enflasyon üzerinde pozitif etkiye sahiptir.

Ismal'a (2010) araştırmasında Irak kalkınma bankalarının 2000 ile 2007 yılları arasındaki toplam aktif/pasif dengelerine odaklanarak likiditelerini güçlendirebileceklerini bulmuştur. Analizde toplam aktifler, mevduat, şube sayısı ve toplam krediler kullanılmıştır. Irak kalkınma bankalarının likidite riski yönetimini mükemmel, iyi, yeterli ve zayıf olmak üzere 4 kategoride değerlendiren Ismal, Irak kalkınma bankalarının ödeme gücü riskinin "iyi" düzeyde olduğu sonucuna varmıştır.

Bashir (2013), panel regresyon veri analizi kullanarak 2006 ve 2010 yılları arasında 12 Irak bankasında likidite riskini etkileyen faktörleri test etti. Çalışmada likidite oranı, likit varlıkların toplam aktiflere ve likit varlıkların kısa vadeli finansmana bölünmesiyle hesaplanmıştır. Araştırma sonuçlarına göre, sermayesi ve etkinliği düşük olan bankaların likiditesi yüksek, yabancı ve riskli kredi portföyüne sahip bankaların likiditesi düşüktür.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

IRAK BANKACILIK SEKTÖRÜNDE FAALİYETTE BULUNAN BANKALARIN CAMELS ANALİZİ

3.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Performans değerlendirme için birçok farklı yöntem kullanılsa da bankaların finansal performansının değerlendirilmesi önemli olduğundan bu çalışmada CAMELS derecelendirme sistemi kullanılacaktır. CAMELS derecelendirme sistemi, Amerika Birleşik Devletleri de dahil olmak üzere dünyanın dört bir yanındaki bankaların performansını değerlendirmek için uzun yıllardır kullanılmaktadır.

Bankacılık sektörü ülkelerin ekonomik lokomotifidir. Sektörün verimli ve etkin işleyişi, genel ekonomi üzerinde doğrudan bir etkiye sahiptir. Diğer sektörlerden farklı olarak, bankacılık sektörü kaynakların dağılımını belirlemektedir. Dolayısıyla bankacılık sektörü ülkelerin kalkınmasını doğrudan etkilemektedir. Bankacılık sektöründeki olumsuz sonuçlar ülke ekonomisi için ciddi sorunlara yol açmaktadır. Bu nedenle ülkelerin bankacılık sektörünün düzenli olarak izlenmesi gerekmektedir.

19. yüzyılın son çeyreğinden itibaren yaşanan teknolojik gelişmeler, özellikle bankacılık sektörünün öncülüğünde finansal piyasalarda ve finansal araçlarda hızlı değişimlere neden olmuştur. Ancak bu değişim finansal piyasaları derinden etkilemiş, krizler ve kırılganlıklar yaratmıştır. İşletmenin dış çevresinden kaynaklanan tüm bu olumsuzlukların arkasında düzenleme, izleme ve kontrol faaliyetlerinin eksikliği yatmaktadır. Bu nedenle, küreselleşme hareketi altında piyasalar arasındaki entegrasyon, bankalar için birçok zorluğa neden olan bu uyumun tek telafi edici parçasıdır.

Ayrıca kredilendirmeye katkı sağlayan bankaların faaliyetleri de dahil olmak üzere ekonomik faaliyetin devamlılığının belirlenmesi, sektörün ulusal ve uluslararası düzeydeki başarısının değerlendirilmesi açısından önemlidir. Çünkü ülkelerin kalkınma politikalarında önemli rol oynayan ve birçok sektörü destekleyen bankaların faaliyetleri herkes için önemlidir. Ayrıca performans kriterleri stratejik kararlardır. Çünkü bankaların

performansını değerlendirme süreci, bankacılık sisteminin etkinliğinin sağlanmasında önemli bir adımdır.

Bu çalışmanın temel amacı Irak'ta faaliyet gösteren bankaların finansal performanslarını CAMELS derecelendirme sistemi kullanarak ölçmektir. Küresel finansal sisteme tam entegre olmayı hedefleyen ekonomilerde faaliyet gösteren bankaların faaliyetlerinin değerlendirilmesi finansal piyasanın etkin çalışmasına katkı sağlayacaktır.

Çalışmada Irak'ta faaliyet gösteren 10 mevduat bankası dahil edilmiştir. Finansal verilerine kesintisiz olarak ulaşılabilen mevduat bankaları çalışmaya dahil edilmiştir. İlgili bankaların 2019, 2020 ve 2021 tarihli yıllık bilançolarından derlenen veriler ile araştırma gerçekleştirilmiştir.

3.2. Çalışma Değişkenlerinin Mali Analizi

Bu bölümde çalışmaya dahil edilen bankalara ait verilerin finansal analizleri yapılmıştır.

3.2.1. Bankaların Sermaye Yeterliliği Analizi

2019-2021 dönemi için çalışma örneği Sermaye yeterlilik rasyosu, bankaların sermayesinin gücünü, dolayısıyla yüksek emniyet marjı ve düşük risk marjını gösteren en önemli göstergelerden biridir.

Tablo (4-1). Çalışma Örnekleme Bankalarının Dönem İçindeki Sermaye Yeterlilik Oranları

NO	BANKA	İŞARETÇİ	2019	2020	2021	ORTALAMA
1	Kalkınma Bankası	Özkaynaklar / Toplam Aktifler	35.04	26.41	19.81	27.09
		(Özkaynaklar – Duran Aktifler)/Toplam Aktifler	23.11	17.59	13.34	21.01
		Özkaynaklar/(Mevduat+Mevduat dışı kaynaklar)	31.58	23.19	27.95	27.57
2	Irak Ulusal Bankası	Özkaynaklar / Toplam Aktifler	40.56	34.40	17.34	30.76
		(Özkaynaklar – Duran Aktifler)/Toplam Aktifler	36.51	31.06	14.52	27.36
		Özkaynaklar/(Mevduat+Mevduat dışı kaynaklar)	37.60	30.41	12.68	26.90
3		Özkaynaklar / Toplam Aktifler	62.88	57.72	45.87	55.49

Aşur Uluslararası Bankası	(Özkaynaklar – Duran Aktifler)/Toplam Aktifler	57.03	53.39	42.56	51.00
	Özkaynaklar/(Mevduat+Mevduat dışı kaynaklar)	66.53	60.99	68.65	65.39
4 Sümer Ticaret Bankası	Özkaynaklar / Toplam Aktifler	74.77	78.92	70.90	74.86
	(Özkaynaklar – Duran Aktifler)/Toplam Aktifler	65.77	69.06	61.58	65.47
	Özkaynaklar/(Mevduat+Mevduat dışı kaynaklar)	157.13	173.34	197.24	175.91
5 Körfez Ticaret Bankası	Özkaynaklar / Toplam Aktifler	55.85	60.14	56.51	57.50
	(Özkaynaklar – Duran Aktifler)/Toplam Aktifler	47.50	51.48	49.47	49.48
	Özkaynaklar/(Mevduat+Mevduat dışı kaynaklar)	69.62	67.97	70.19	69.26
6 Ticari Kredi Bankası	Özkaynaklar / Toplam Aktifler	56.86	55.73	61.87	58.15
	(Özkaynaklar – Duran Aktifler)/Toplam Aktifler	55.13	53.62	59.53	56.09
	Özkaynaklar/(Mevduat+Mevduat dışı kaynaklar)	94.12	117.30	127.13	112.85
7 Irak Ticaret Bankası	Özkaynaklar / Toplam Aktifler	60.55	49.88	61.40	57.28
	(Özkaynaklar – Duran Aktifler)/Toplam Aktifler	59.85	49.36	60.63	56.61
	Özkaynaklar/(Mevduat+Mevduat dışı kaynaklar)	71.09	57.73	59.14	62.65
8 Bağdat Bankası	Özkaynaklar / Toplam Aktifler	24.16	19.61	20.08	21.28
	(Özkaynaklar – Duran Aktifler)/Toplam Aktifler	19.67	15.66	16.12	17.15
	Özkaynaklar/(Mevduat+Mevduat dışı kaynaklar)	22.91	17.68	16.21	18.93
9 Irak genelinde banka	Özkaynaklar / Toplam Aktifler	77.01	78.44	70.44	75.30
	(Özkaynaklar – Duran Aktifler)/Toplam Aktifler	75.75	77.71	69.86	74.44
	Özkaynaklar/(Mevduat+Mevduat dışı kaynaklar)	118.25	121.57	97	112.28
10 Orta Doğu Bankası	Özkaynaklar / Toplam Aktifler	40.61	56.62	41.39	46.20
	(Özkaynaklar – Duran Aktifler)/Toplam Aktifler	26.41	36.03	24.40	28.95
	Özkaynaklar/(Mevduat+Mevduat dışı kaynaklar)	65.06	66.55	64.61	65.40

Tablo (4-1)'den, mülkiyet haklarının mevduat ve mevduat olmayan kaynaklara oranının çoğu bankada en yüksek yüzdeyi kaydettiği açıktır. Bu oran en yüksek on oran arasından sekiz bankada kaydedildi. Bunun nedeni, söz konusu bankalardaki mevduat değerinin düşük olması veya mülkiyet haklarının bu mevduatlara göre değerinin yüksek olması olabilir, Bankacılık işinin en önemli özelliği başkalarının parasıyla çalışmak olmasına rağmen, bankaların baskın özelliği sahip olunan sermayenin ödünç alınan sermayeye göre düşük değerde olmasıdır. Mevduat ve mevduat olmayan kaynaklara

ilişkin mülkiyet haklarının en yüksek oranının Sümer Ticaret Bankası'nda kaydedildiği de açıktır, Kaydedildiği gibi (%175) ve bu, mülkiyet haklarının değerinin mevduatlardan daha yüksek olduğu anlamına gelir. Sümer Ticaret Bankası için dönem boyunca mülkiyet haklarının ortalama değeri (265496) milyon Irak dinarı olurken, dönem boyunca banka için her türlü toplam mevduatın ve yatırılmamış kaynakların ortalaması (152355) milyon dinar oldu, Buda bankanın mevduat çekmedeki zayıflığını açıklıyor, oysa ki bu bankanın yüksek güvenlik marjına sahip bankalardan biri olmasına rağmen, Ayrıca Sümer Bank'ın faiz yüzdesi (% 197) kaydettiği için 2021'de en yüksek yıllık yüzdeyi kaydettiği, yani bankadaki mülkiyet hakkının değerinin, yatırılmamış kaynaklara ek olarak mevduatın değerinin iki katına eşit olduğu ortaya çıktı. Ticari Kredi Bankası ve Irak genelinde bankada aynı gösterge için (%100) daha yüksek bir oran kaydetti, Buda mülkiyet hakkı oranının toplam mevduat ve yatırılmamış kaynakların değerinden daha yüksek olduğunu göstermektedir. Tablo (4-1)'den de anlaşılacağı gibi, Irak'ın en eski bankalarından biri olan Bağdat bankası mülkiyet hakları endeksinde toplam mevduat ve mevduat olmayan kaynaklara en düşük oranları kaydetmiştir, Yüzde olarak (%18) ulaşırken, bankanın dönem içindeki mülkiyet haklarının ortalama değeri (273.641) milyon dinar, her türlü mevduatın ortalaması (1.011.535) milyon dinar ve gayri menkullerin oranı olarak gerçekleşti. Yatırılan kaynaklar (547.231) milyon dinarı buldu. Bu rakamlar üzerinden, Bağdat Bankası mevduatlarının değerinin iyi bir bankacılık çalışmasına işaret eden iyi bir değere ulaştığını görüyoruz.

Finansman yapısından sahip olunan finansman oranını gösteren en önemli göstergelerden biri olan mülkiyet hakları endeksinin toplam aktiflere oranının en yüksek olduğu görülmektedir, Irak genelinde bir banka adına tescil edilmiştir, bu da (%75) tutarındadır, yani mülkiyet hakkının değeri finansman yapısını (%75) temsil etmektedir ve bu oran, özellikle bankacılık kurumlarında çok yüksektir, Bankanın dönem içindeki mülkiyet haklarının ortalama değeri (266681) milyon dinar olurken, toplam aktiflerinin dönem içindeki ortalama değeri (354874) milyon dinar olarak gerçekleşti, Bu oran aynı zamanda alınan kredilerin ve her türlü mevduatın değerinin finansman yapısının sadece (%25)'ini temsil ettiğini göstermektedir, 2020 yılının, Irak genelinde bir bankanın tüm bankalar arasında ve tüm yıllar için en yüksek yıllık yüzdeyi kaydettiği (%78) ulaştığı

açıktır. Ardından hemen hemen aynı yüzdeyle (%74,8) Sümer Bankası gelir. Bağdat Bankası, mülkiyet hakları endeksine göre toplam aktiflere göre en düşük yüzdeyi kaydederken, yalnızca (% 21) kaydettiği gibi, Dönem boyunca Bağdat Bankası'nın ortalama toplam varlıkları (1364027) milyon Irak dinarı olarak. Bağdat Bankası'nın mülkiyet hakları endeksine göre mevduat ve mevduat olmayan kaynaklara göre en düşük oranları kaydettiğini belirtmekte fayda var. Bilindiği gibi, bankacılık sistemindeki sabit kıymetlerin değeri, bankacılık işinin doğası gereği genellikle düşüktür. Bu nedenle, mülkiyet hakları endeksinin toplam varlıklara oranı ile mülkiyet hakları endeksi eksi duran varlıklar arasındaki farkın çok küçük olduğunu not ediyoruz ve bu, duran varlıkların değerinin düşük olduğunu gösteriyor, Bağdat Bankası'nın gösterge (mülkiyet hakkı - sabit varlıklar / toplam varlıklar) için en düşük yüzdeyi (% 17,15) kaydettiğini not ettiğimiz gibi, Ayrıca en yüksek yüzdenin bu gösterge için kaydedildiğini not ediyoruz (%74,44). Bu sonuçlar, bankaların aktiflerinin çoğunun dönen varlıklar olduğunu göstermektedir.

3.2.2. Varlık Kalitesi

Tablo (4-2). 2019-2021 dönemindeki aktif kalite göstergeleri (%).

N O	BANKA	İŞARETÇİ	2019	2020	2021	ORTALAM A
1	Kalkınım Bankası	Sabit varlıklar/toplam varlıklar	11.94	8.82	6.47	9.08
		Toplam krediler/toplam mevduatlar	0.00	0.00	0.00	0.00
		Toplam kredi/toplam varlıklar	7.36	7.67	7.56	7.53
		Finansal varlıklar/toplam varlıklar	0.00	0.28	0.72	0.33
2	Irak Ulusal Bankası	Sabit varlıklar/toplam varlıklar	4.05	3.34	2.82	3.40
		Toplam krediler/toplam mevduatlar	6.80	15.82	8.21	10.28
		Toplam kredi/toplam varlıklar	0.55	41.80	21.48	21.27
		Finansal varlıklar/toplam varlıklar	9.34	8.08	6.91	8.11
3	Aşur Uluslararası Bankası	Sabit varlıklar/toplam varlıklar	5.85	4.33	3.30	4.49
		Toplam krediler/toplam mevduatlar	3.85	22.05	72.30	32.73
		Toplam kredi/toplam varlıklar	0.32	0.10	0.57	0.33
		Finansal varlıklar/toplam varlıklar	0.63	0.61	0.64	0.63
4	Sümer Ticaret Bankası	Sabit varlıklar/toplam varlıklar	9.00	9.86	9.32	9.39
		Toplam krediler/toplam mevduatlar	0.00	0.00	0.00	0.00
		Toplam kredi/toplam varlıklar	0.00	0.00	0.00	0.00
		Finansal varlıklar/toplam varlıklar	0.34	0.61	0.83	0.59
5		Sabit varlıklar/toplam varlıklar	8.35	8.66	7.04	8.02
		Toplam krediler/toplam mevduatlar	1.00	1.80	3.39	2.06

	Körfez Ticaret Bankası	Toplam kredi/toplam varlıklar	0.38	0.86	0.81	0.68
		Finansal varlıklar/toplam varlıklar	2.76	3.05	4.42	3.41
6	kredi bankası	Sabit varlıklar/toplam varlıklar	1.74	2.10	2.34	2.06
		Toplam krediler/toplam mevduatlar	0.00	0.00	0.00	0.00
		Toplam kredi/toplam varlıklar	0.19	0.07	0.95	0.40
		Finansal varlıklar/toplam varlıklar	11.23	0.15	4.85	5.41
7	Irak Ticaret Bankası	Sabit varlıklar/toplam varlıklar	0.70	0.52	0.77	0.67
		Toplam krediler/toplam mevduatlar	0.00	0.00	0.00	0.00
		Toplam kredi/toplam varlıklar	0.00	0.00	0.00	0.00
		Finansal varlıklar/toplam varlıklar	42.29	30.37	56.35	43.00
8	Bağdat Bankası	Sabit varlıklar/toplam varlıklar	4.48	3.95	3.95	4.13
		Toplam krediler/toplam mevduatlar	0.31	0.36	0.14	0.27
		Toplam kredi/toplam varlıklar	0.33	0.29	0.07	0.23
		Finansal varlıklar/toplam varlıklar	8.95	11.80	28.88	16.55
9	Irak genelinde banka	Sabit varlıklar/toplam varlıklar	1.26	0.73	0.58	0.86
		Toplam krediler/toplam mevduatlar	0.00	1.76	134.59	45.45
		Toplam kredi/toplam varlıklar	0.77	1.27	1.11	1.05
		Finansal varlıklar/toplam varlıklar	7.56	7.74	7.52	7.61
10	Orta Doğu Bankası	Sabit varlıklar/toplam varlıklar	14.20	20.58	16.99	17.26
		Toplam krediler/toplam mevduatlar	2.12	2.43	4.15	2.90
		Toplam kredi/toplam varlıklar	1.10	1.73	1.06	1.29
		Finansal varlıklar/toplam varlıklar	0.52	1.08	0.66	0.75

Tablo (4-2), örnek bankalardan dördünün, yani Kalkınma Bankası, Sümer Bankası, Ticari Kredi Bankası ve Irak Ticaret Bankası'nın finansman yapısında herhangi bir kredi değeri kaydetmediğini göstermektedir. Ayrıca Sümer Bankası ve Irak Ticaret Bankası'nın kredi açma işlevi bankaların en önemli işlevlerinden biri olmasına rağmen kredi sicillerinin olmadığı ortaya çıktı. Irak genelinde bir banka kredi/mevduat endeksine göre en yüksek değeri kaydetti ve oran (%45,45)'e ulaştı, ancak bu bankanın (2019) yılında kredisi yoktu 2020'de oran (%1,76)'ya ulaştı, ancak dönem içinde ortalama oranın değerini yükselten, oranın (%134,59) ulaştığı 2021 yılı oldu, bu da bankanın bu yılki kredilerinin değerinden mevduattan daha yüksek olduğu anlamına geliyor, Irak genelinde Bank'ın (2021) yılındaki mevduatlarının değeri (53125) milyon dolar iken, aynı yıla ait her türlü mevduatın değeri (39472) milyon dolar olarak gerçekleşti, Kredilerin değeri sadece 2020 yılında (910) milyon doları buldu. Sabit kıymetler endeksinin toplam aktiflere oranı ile ilgili olarak toplam aktif tutarlarının değerinden sabit kıymetlerin

değerini ve dolayısıyla dönen varlıkların değerini gösterir kaydedilen en yüksek yüzde (% 17,26) ile Orta Doğu Bankası için olduğu ortaya çıktı, yani değer Bankalar arasında en yüksek oran olarak bina, araba, ekipman ve diğer sabit kıymetlerin toplam aktif değerinin sadece (% 17) tutarında olmaması, Varlıkların değeri (588941) milyon dinarı ve karşılığında duran varlıkların değeri (99541) milyon dinarı buldu. Bu göstergenin en düşük yüzdesine ulaşırken, Irak Ticaret Bankası için (% 0,67), yani (% 1) 'den daha azına ulaşmıştır, Çalışma döneminde sabit kıymetlerin ortalama değeri (3443) milyon dinar olurken, aynı bankanın toplam aktiflerinin değeri (526286) milyon dinar olarak gerçekleşti. Banka için aynı göstergenin Irak genelindeki oranı (%0,86) olup, bu durum sabit kıymetlerin toplam aktifler içindeki değerinin azaldığına işaret etmektedir.

Finansal varlıkların toplam aktiflere oranı incelendiğinde, dönem içinde en yüksek oranın Commercial Bank of Irak'ta olduğu ve (%43) olduğu görülmektedir, bu da finansal varlıkların değerinin şu anlama gelmektedir toplam varlıkların bu yüzdesi, Dönem içinde finansal varlıkların ortalama değeri (222054) milyon dinara ulaştı. Bu orana göre en düşük oranı Kalkınma Bankası kaydederken (%0,33), yani yüzde birin altında kaldı, Bankacılık genellikle finansal varlık gerektirdiğinden bu oran çok düşüktür. Ayrıca örneklemdaki on bankadan dördünün bu yüzdeyi yüzde birin altında kaydettiği ortaya çıkmaktadır.

3.2.3. Yönetim Kalitesi

Tablo (4-3), özellikle finans ve bankacılık alanında özel uzmanlık gerektiren bankacılık işinde çok önemli göstergelerden biri olan yönetim kalitesini analiz etmek için bir dizi göstergenin değerini göstermektedir.

Tablo (4-3). 2019-2021 dönemi için yönetim kalite göstergeleri (%)

NO	BANKA	İŞARETÇİ	2019	2020	2021	ORTALAMA
1	Kalkınma Bankası	faiz glare/toplam varlıklar	2.17	1.92	1.43	1.84
		İdari giderler/işletme giderleri	91.01	62.90	64.28	72.73
		Faiz dışı gelirler/faaliyet giderleri	104.12	318.93	176.94	199.99
2	Irak Ulusal Bankası	faiz geliri/toplam varlıklar	1.89	2.25	2.54	2.23
		İdari giderler/işletme giderleri	56.66	61.22	44.56	54.15

		Faiz dışı gelirler/faaliyet giderleri	151.48	205.11	113.89	156.83
3	Aşur Uluslararası Bankası	faiz geliri/toplam varlıklar	0.93	0.48	0.20	0.54
		İdari giderler/işletme giderleri	68.37	73.93	90.49	77.60
		Faiz dışı gelirler/faaliyet giderleri	237.65	721.67	411.87	457.06
4	Sümer Ticaret Bankası	faiz geliri/toplam varlıklar	-0.43	0.15	0.38	0.04
		İdari giderler/işletme giderleri	121.67	69.68	141.15	110.83
		Faiz dışı gelirler/faaliyet giderleri	315.30	123.97	143.39	194.22
5	Körfez Ticaret Bankası	faiz geliri/toplam varlıklar	0.81	0.66	0.06	0.51
		İdari giderler/işletme giderleri	740.14	523.75	627.70	630.53
		Faiz dışı gelirler/faaliyet giderleri	205.02	115.30	111.46	143.93
6	kredi bankası	faiz geliri/toplam varlıklar	0.50	0.26	0.25	0.34
		İdari giderler/işletme giderleri	82.97	75.81	75.74	78.17
		Faiz dışı gelirler/faaliyet giderleri	41.04	71.32	70.85	61.07
7	Irak Ticaret Bankası	faiz geliri/toplam varlıklar	3.72	2.33	3.40	3.15
		İdari giderler/işletme giderleri	43.46	31.98	30.07	35.17
		Faiz dışı gelirler/faaliyet giderleri	17.14	16.56	73.15	35.62
8	Bağdat Bankası	faiz geliri/toplam varlıklar	0.45	0.76	0.90	0.70
		İdari giderler/işletme giderleri	150.00	156.35	150.07	152.14
		Faiz dışı gelirler/faaliyet giderleri	238.44	421.70	527.76	395.97
9	Irak genelinde banka	faiz geliri/toplam varlıklar	1.03	1.10	1.17	1.10
		İdari giderler/işletme giderleri	140.74	120.26	56.77	105.92
		Faiz dışı gelirler/faaliyet giderleri	169.95	155.74	50.38	125.36
10	Orta Doğu Bankası	faiz geliri/toplam varlıklar	-0.13	0.78	0.44	0.37
		İdari giderler/işletme giderleri	226.29	124.48	156.18	168.98
		Faiz dışı gelirler/faaliyet giderleri	402.25	370.68	287.86	353.60

Tablo (4-3), örnek alınan on bankadan sekizinin dönem boyunca ortalama faiz dışı gelirlerin faaliyet giderlerine oranının (%100) üzerinde olduğunu göstermektedir. Buda bu bankaların yatırımlardan işletme giderlerini aşan gelir elde ettiklerini, yani bankaların ister finansal ister reel olsun, yatırımlara girebildiklerini göstermektedir. Aşur Uluslararası Bankası bu yüzdelerin en yükseğine (%457) ulaştı bu gelirin oranı (21632) milyon dinar kaydedildikten sonra ortalama işletme giderleri (4778) milyon dinar oldu, Ashur Bank'ın bu gösterge için yıllık en yüksek yüzdeyi (% 722) ulaşılarak 2020 yılında

kaydettiği de açıktır Bu, genel olarak küresel ekonomilerin ve özel olarak Irak ekonomisinin kapanmasına yol açan (COVID-19) tarafından temsil edilen sağlık krizinin patlak vermesine rağmen bankanın yatırımlardan gelir elde etme yeteneğini açıklıyor. Irak Ticaret Bankası da faizsiz gelirin işletme giderlerine oranının en düşük olduğunu kaydederek, yalnızca yuttu (%33), bu da söz konusu bankanın işletme giderlerini faizsiz yatırımlardan elde edilen gelirden karşılayamadığı anlamına geliyor, Dönem içindeki faizsiz gelirlerinin ortalama değeri sadece (4390) milyon dinar ve ortalama işletme giderleri (11284) milyon dinar olarak gerçekleşti Bankanın yüksek işletme giderlerini ve faizsiz düşük gelirini bu kayıt altına alıyor, Bankacılık işinin gelirinin genellikle faiz gelirinden olduğunu unutmayın Yani kredi faiz geliri ile kredi faizi ve mevduat arasındaki farktır. Ayrıca, Ticari Kredi Bankası'nın da işletme giderlerini faizsiz yatırım gelirlerinden karşılayamadığını fark ediliyor. Bu analiz, bankaların çoğunun, finansal yatırımları çekerek bankayı iyi yönetmesi ve işletme giderlerini karşılayabilmesi ile ayırt edildiği anlamına gelir.

Toplam aktifler, bankalara toplam gelir sağlayan sabit veya dolaşımdaki varlıklara yatırılan toplam tutarı ifade eder, Buna faiz geliri de dahildir, dolayısıyla faiz gelirinin değeri varlıkların değerinden azdır, Ancak faiz gelirlerinin aktiflere oranı bankadan bankaya ve bankanın borçlulara kullandığı kredinin değerine göre farklılık göstermektedir, Bu nedenle, örnek bankalar arasındaki bu yüzde farkını, Irak Ticaret Bankası için kaydedilen en yüksek oranlar (% 3) ile Sümer Ticaret Bankası için kaydedilen en düşük oran arasında değiştiği için not ediyoruz. (% 0,04) olarak gerçekleşti. Ek (), Irak Ticaret Bankası için ortalama faiz geliri değerinin (16161) milyon dinar olduğunu göstermektedi, Sümer Bankası (133) milyon dinar tutarında faiz geliri kaydeti. Sümer Ticaret Bankası'nın 2019 yılında (1546) milyon dinar faiz geliri zararı kaydettiğini ve bu fasılda zarar eden tek banka olduğunu belirtmekte fayda var, Faiz gelirinde kayıp olması, borç verenlere ve mevduat sahiplerine verilen faizin, borç alanlardan alınan faizi (1546) milyon dinar aşması, yani Sümer Bankası'nın faiz gelirinde negatif bir açık elde etmesi anlamına gelir, Bunun nedeni kredi yönetimi ve kredi yönetiminin zayıf olmasıdır.

İdari giderler endeksinin faaliyet giderlerine oranı ise, Sümer Ticaret Bankası, Körfez Bankası, Bağdat, Irak genelinde Bankası ve Orta Doğu Bankası olmak üzere beş

bankanın idari giderler için operasyonel bankalardan daha yüksek bir değer kaydettiğini not ediyoruz, Bu göstergede en yüksek oranı (%630,52) Gulf Bank kaydetti, Körfez Ticaret Bankası'nın idari giderlerinin değerinin (11879.7) milyon dinar olduğu anlaşılmaktadır. Tablo (4-3) kaydedilen en düşük oranın (%37,17) Irak Ticaret Bankası'nda olduğunu göstermektedir.

3.2.4. Karlılık

Göstergeler, şirketin parasını kar elde etmede ne kadar başarılı olduğunu gösterdiği için şirketlerin performansının değerlendirildiği en önemli göstergeler arasında yer alıyor, bu sayede, bu şirketlerin hisselerinin piyasa değerini maksimize etmek ve böylece sahiplerinin servetini maksimize etmek olan finansal yönetimin stratejik hedefine ulaşmak. Tablo (4-4), çalışma örnekleme bankaları için dönem (2019-2021) için karlılık göstergelerini göstermektedir.

Tablo (4-4). 2019-2021 Dönemi Karlılık Göstergeleri (%)

NO	BANKA	İŞARETÇİ	2019	2020	2021	ORTALAMA
1	Kalkınma Bankası	Toplam gelir/toplam giderler	188.56	219.52	236.12	214.73
		Vergi öncesi karlılık/toplam varlıklar	0.79	1.50	1.35	1.21
		ortalama öz sermaye getirisi	1.92	4.84	5.79	4.18
		varlıkların ortalama getirisi	0.67	1.28	1.15	1.03
2	Irak Ulusal Bankası	Toplam gelir/toplam giderler	154.46	184.09	188.66	175.74
		Vergi öncesi karlılık/toplam varlıklar	1.81	2.77	1.78	2.12
		ortalama öz sermaye getirisi	3.57	6.47	8.27	6.11
		varlıkların ortalama getirisi	1.45	2.23	1.43	1.70
3	Aşur Uluslararası Bankası	Toplam gelir/toplam giderler	167.88	417.80	203.51	263.06
		Vergi öncesi karlılık/toplam varlıklar	1.66	4.07	1.68	2.47
		ortalama öz sermaye getirisi	2.27	5.42	2.71	3.46
		varlıkların ortalama getirisi	1.42	3.13	1.24	1.93
4	Sümer Ticaret Bankası	Toplam gelir/toplam giderler	156.14	107.03	118.60	127.26
		Vergi öncesi karlılık/toplam varlıklar	0.34	0.38	0.37	0.36
		ortalama öz sermaye getirisi	0.37	0.41	0.44	0.41
		varlıkların ortalama getirisi	0.28	0.32	0.31	0.30
5	Körfez Ticaret Bankası	Toplam gelir/toplam giderler	79.90	72.53	42.02	64.81
		Vergi öncesi karlılık/toplam varlıklar	-0.72	0.02	-0.94	-0.54
		ortalama öz sermaye getirisi	-1.28	0.00	-1.66	-0.98

		varlıkların ortalama getirisi	0.72-	0.00	0.94-	-0.55
6	kredi bankası	Toplam gelir/toplam giderler	44.28	47.23	44.97	45.49
		Vergi öncesi karlılık/toplam varlıklar	-0.98	-0.65	-1.06	-0.90
		ortalama öz sermaye getirisi	-1.72	-1.17	-1.71	-1.53
		varlıkların ortalama getirisi	0.98-	-0.65	-1.06	-0.90
7	Irak Ticaret Bankası	Toplam gelir/toplam giderler	147.57	98.63	150.69	132.29
		Vergi öncesi karlılık/toplam varlıklar	1.46	6.54	2.54	3.51
		ortalama öz sermaye getirisi	2.41	11.52	4.14	6.02
		varlıkların ortalama getirisi	1.46	5.75	2.54	3.25
8	Bağdat Bankası	Toplam gelir/toplam giderler	123.53	211.67	274.98	203.40
		Vergi öncesi karlılık/toplam varlıklar	0.96	1.82	2.41	1.73
		ortalama öz sermaye getirisi	2.67	7.25	9.70	6.54
		varlıkların ortalama getirisi	0.64	1.42	1.95	1.34
9	Irak genelinde banka	Toplam gelir/toplam giderler	138.72	181.37	82.92	134.33
		Vergi öncesi karlılık/toplam varlıklar	1.34	1.10	-0.46	0.66
		ortalama öz sermaye getirisi	0.50	1.11	-0.82	0.26
		varlıkların ortalama getirisi	0.38	0.87	0.58-	0.23
10	Orta Doğu Bankası	Toplam gelir/toplam giderler	128.65	103.07	112.57	114.77
		Vergi öncesi karlılık/toplam varlıklar	0.03	-0.36	0.07	-0.09
		ortalama öz sermaye getirisi	0.03	-0.79	0.11	-0.22
		varlıkların ortalama getirisi	0.01	0.45-	0.05	-0.13

Tablo (3-4), gelir endeksinin toplam harcamalara oranı için elde edilen en yüksek yüzdenin (%263) bir orana ulaşan Aşur Uluslararası Bankası için olduğunu göstermektedir, bankanın dönem içindeki gelirlerinin ortalama değeri (24886) milyon dinara ulaşırken, dönem içindeki toplam harcamalarının değeri (9782) milyon dinarı buldu, bu göstergenin pozitif değerinin genellikle diğer karlılık göstergelerinin de pozitif bir değer olarak görünmesine yardımcı olduğunu unutmayın. Tablo, yalnızca iki bankanın, Kredi Bankası ve Körfez Bankası olmak üzere bankaların değerinden daha düşük bir gelir değeri kaydettiğini göstermektedir kaydettikleri gibi (%45,49, %64,81) sırasıyla ve bu, iki banka için geri kalan göstergelere yansıdı, negatif yüzdelere kaydedildi. Dolayısıyla Kredi Bankasının bu göstergeye göre en düşük yüzdelere kaydettiğini fark etmekteyiz ve geliri yalnızca (4231) milyon dinarı buldu, dönem içindeki harcamalarının ortalama değeri ise (9322) milyon dinarı buldu. Vergi öncesi kar endeksinin aktif toplamına oranı ise üç şirketin negatif oranlar kaydettiğini görünüyor ve bunun nedeni,

bu bankaların vergi öncesi karlarında bir kayıp elde etmeleridir bu bankalar (-%0,54, -%0,90, -%0,09) sırasıyla oranlarıyla Körfez Bankası, kredi bankası ve Orta Doğu Bankası, ve körfez Bankası vergi öncesi zararı (2955) milyon dinarı bulan bankalar arasında en yüksek zararı veren banka oldu.

Irak Ticaret Bankası da bu göstergeye göre en yüksek oranı (% 3,51) kaydetti. Öz sermaye getirisi endeksi, kârlılığın en önemli göstergelerinden biridir; bu, banka sahiplerinin fonlarından yatırılan bir dinarın getirisi anlamına gelir ve dolayısıyla bankanın, banka sahiplerinin fonlarından kar elde etme kabiliyeti anlamına gelir, özkaynak getirisi veya net kar olarak ifade edilen en yüksek özkaynak kârlılığının (%6,65) ve Bağdat Bankası'nda olduğunu görmekteyiz, dönem içinde bankanın ortalama net karı (19160) milyon dinar, mülkiyet haklarının değeri ise (287069) milyon dinar olarak gerçekleşti. Öte yandan, örnek bankalardan üçü bu göstergeye göre net zarar elde etmiş bu bankalara olmuştur (Körfez, Kredi, Ortadoğu Bankası) ve bu bankalar önceki göstergeye göre zarar eden aynı bankalardır. Kredi Bankası en yüksek zararı (%-1,53) oranıyla kaydetti bu durum söz konusu bankanın çalışma süresi boyunca ortalama (578) milyon dinarlık net bir zarara ulaştığının kanıtıdır. Bu analiz, aynı bankaların aktif kârlılığı kriterine göre de zarar ettiğini ve aktif kârlılık oranının (-%0,9) ile en büyük zararı Kredi Bankası'nın oluşturduğunu göstermektedir. Bu göstergeye göre en yüksek oranlar %3,25 ile Irak Ticaret Bankasıdır .

3.2.5. Likidite

Bankaların en önemli hedeflerinden biri likidite, kârlılık ve güvenlidir, bu nedenle, bankacılık işi sahip olduğu likidite miktarını değerlendirmek için likiditeye ve dolayısıyla likidite göstergelerine açık bir şekilde dikkat çekmiştir ve tablo (3-5) dönem boyunca araştırma örnekleme bankaları için en önemli likidite göstergelerini göstermektedir.

Tablo (4-5). 2019-2021 Dönemi Likidite Göstergeleri, Araştırma Örnekleme (%)

NO	BANKA	İŞARETÇİ	2019	2020	2021	ORTALAMA
1	Kalkınma Bankası	Dönen varlıklar/toplam varlıklar	86.20	88.24	88.66	87.7
		Dönen varlıklar / kısa vadeli yükümlülükler	133.62	123.30	112.88	123.27

		Dönen varlıklar / (mevduat + yatırılmamış kaynaklar)	774.28	77.48	125.10	93.42
2	Irak Ulusal Bankası	Dönen varlıklar/toplam varlıklar	92.17	92.95	87.99	91.04
		Dönen varlıklar / kısa vadeli yükümlülükler	163.40	148.67	109.53	140.53
		Dönen varlıklar / (mevduat + yatırılmamış kaynaklar)	85.45	82.18	64.33	77.32
3	Aşur Uluslararası Bankası	Dönen varlıklar/toplam varlıklar	93.81	94.21	95.60	94.54
		Dönen varlıklar / kısa vadeli yükümlülükler	270.50	314.10	212.79	265.80
		Dönen varlıklar / (mevduat + yatırılmamış kaynaklar)	99.25	99.55	143.10	113.97
4	Sümer Ticaret Bankası	Dönen varlıklar/toplam varlıklar	87.72	89.58	90.25	89.18
		Dönen varlıklar / kısa vadeli yükümlülükler	457.56	441.93	548.57	482.69
		Dönen varlıklar / (mevduat + yatırılmamış kaynaklar)	184.34	196.77	251.06	210.72
5	Körfez Ticaret Bankası	Dönen varlıklar/toplam varlıklar	84.37	82.70	83.90	83.65
		Dönen varlıklar / kısa vadeli yükümlülükler	225.78	229.75	216.88	224.14
		Dönen varlıklar / (mevduat + yatırılmamış kaynaklar)	105.17	93.46	104.20	100.94
6	kredi bankası	Dönen varlıklar/toplam varlıklar	97.88	97.50	97.35	97.57
		Dönen varlıklar / kısa vadeli yükümlülükler	238.93	230.55	284.49	251.32
		Dönen varlıklar / (mevduat + yatırılmamış kaynaklar)	162.01	205.23	200.04	189.09
7	Irak Ticaret Bankası	Dönen varlıklar/toplam varlıklar	97.85	98.42	96.55	97.61
		Dönen varlıklar / kısa vadeli yükümlülükler	300.05	222.66	309.15	277.29
		Dönen varlıklar / (mevduat + yatırılmamış kaynaklar)	114.87	113.90	93.00	107.26
8	Bağdat Bankası	Dönen varlıklar/toplam varlıklar	83.21	94.72	94.51	90.81
		Dönen varlıklar / kısa vadeli yükümlülükler	114.88	123.02	124.06	120.65
		Dönen varlıklar / (mevduat + yatırılmamış kaynaklar)	78.92	85.39	76.29	80.20
9	Irak genelinde banka	Dönen varlıklar/toplam varlıklar	98.38	98.89	96.02	97.76
		Dönen varlıklar / kısa vadeli yükümlülükler	730.59	553.65	365.29	549.84
		Dönen varlıklar / (mevduat + yatırılmamış kaynaklar)	151.07	153.26	132.23	145.52
10	Orta Doğu Bankası	Dönen varlıklar/toplam varlıklar	69.47	94.15	72.07	78.57
		Dönen varlıklar / kısa vadeli yükümlülükler	163.45	155.85	152.45	157.25
		Dönen varlıklar / (mevduat + yatırılmamış kaynaklar)	111.30	110.67	112.50	111.49

Bankacılık işi, genellikle bir düşüşle karakterize edilen sabit varlıkların toplam varlıklara oranının aksine, dönen varlıkların toplam varlıklara oranının yüksek olması ile karakterize edilir. Dolayısıyla dönen varlıkların toplam varlıklara endeks değerinin (%78,57) ile (%97,76) arasında değiştiği tablodan görülmektedir, Orta Doğu Bankası, dönem boyunca ortalama olarak (981036) milyon dinar tutarındaki banka dönen varlıklarının değeri (%78,57) ile en düşük oranı kaydetti, Irak genelinde banka en yüksek oranları (%97,76) kaydederken, dönem içindeki ortalama değer (346.748) milyon dinar olarak gerçekleşti, Ancak varlıklarının ortalama değerindeki (354.874) milyon dinarlık düşüş nedeniyle en yüksek oranları kaydetti. Dönen varlıklar ile kısa vadeli yükümlülükler arasında temsil edilen ve ticaret oranı olarak adlandırılan ikinci göstergeye gelince bankanın finansal yükümlülüklerini yerine getirme kabiliyetinin derecesini gösterir tüm bankaların birden fazla oran kaydettiği tespit edildi yani, tüm bankaların mevcut yükümlülüklerinden daha yüksek dönen varlıkları vardır böylece tüm bankalar, dönen varlıkların ve kısa vadeli yükümlülüklerin her birinin vadesini dikkate alarak kısa vadeli yükümlülüklerini yerine getirme kabiliyetine sahip olmaktadır. Tablo (3-5), Irak genelinde bankanın kısa vadeli finansal yükümlülüklerini yerine getirme konusunda en yüksek yeteneğe sahip banka olduğunu göstermektedir, ulaşılan oran (%550) yani, dönen varlıkların değeri, kısa vadeli yükümlülüklerin beş katı ve yarısı olarak tahmin edilmektedir, Uzun vadeli varlıkların kısa vadeli varlıklara göre daha kârlı olması ve kârlılık ile likiditenin ters orantılı olması nedeniyle, bu oranın artmasının bankanın teminat marjını artırması ancak bunun karşılığında kârlılık değerini düşürmesi dikkat çekicidir. En düşük oran ise çalışma dönemi ortalamasına (% 120,7) ulaşarak Bağdat Bankası'nda kaydedildi, bankaların bu oranı, bankanın bu orana göre değerlendirmesini bilmek için genellikle piyasa standardı ile karşılaştırılır.

Dönen varlıkların mevduat ve mevduat olmayan kaynaklara göre endeksine gelince, tüm örnek bankaların dönem boyunca bir tam sayıyı aşan ortalama bir oran kaydettiğini not ediyoruz yani, dolaşımdaki varlıklar, mevduat olmayan kaynaklara ek olarak, kaydettikleri gibi (% 77, % 80) iki banka, National Bank ve Bank of Baghdad dışında, her türlü mevduat değerinden daha yüksek bir değere sahiptir. Kaydedilen en yüksek oranın (%326) Kalkınma Bankası'nda olduğu da açıktır.

3.2.6. Riskler

Piyasa riski, döviz kurları ve faiz oranları dahil olmak üzere piyasa fiyatlarındaki değişikliklerin bankaların gelirlerini etkilemesidir. Tablo (4-6), dönem (2019-2021) boyunca varlıkların riske duyarlılık derecesini gösteren bir dizi oranı göstermektedir.

Tablo (4-6). 2019-2021 Döneminde Riske Duyarlılık Göstergeleri (%)

NO	BANKA	İŞARETÇİ	2019	2020	2021	ORTALAMA
1	Kalkınma Bankası	Finansal varlıklar/toplam varlıklar	0.00	0.28	0.72	0.33
		Faiz dışı gelir/toplam varlıklar	1.22	3.84	1.86	2.31
		faiz geliri/toplam varlıklar	2.17	1.92	1.43	1.84
2	Irak Ulusal Bankası	Finansal varlıklar/toplam varlıklar	9.34	8.08	6.91	8.11
		Faiz dışı gelir/toplam varlıklar	3.11	3.00	1.72	2.61
		faiz geliri/toplam varlıklar	1.89	2.25	2.54	2.23
3	Aşur Uluslararası Bankası	Finansal varlıklar/toplam varlıklar	0.63	0.61	0.64	0.63
		Faiz dışı gelir/toplam varlıklar	2.64	6.91	3.41	4.32
		faiz geliri/toplam varlıklar	0.93	0.48	0.20	0.54
4	Sümer Ticaret Bankası	Finansal varlıklar/toplam varlıklar	0.34	0.61	0.83	0.59
		Faiz dışı gelir/toplam varlıklar	1.73	1.31	0.65	1.23
		faiz geliri/toplam varlıklar	-0.43	0.15	0.38	0.04
5	Körfez Ticaret Bankası	Finansal varlıklar/toplam varlıklar	2.76	3.05	4.42	3.41
		Faiz dışı gelir/toplam varlıklar	0.66	0.45	0.40	0.50
		faiz geliri/toplam varlıklar	0.81	0.66	0.06	0.51
6	kredi bankası	Finansal varlıklar/toplam varlıklar	11.23	0.15	4.85	5.41
		Faiz dışı gelir/toplam varlıklar	0.32	0.45	0.68	0.48
		faiz geliri/toplam varlıklar	0.50	0.26	0.25	0.34
7	Irak Ticaret Bankası	Finansal varlıklar/toplam varlıklar	42.29	30.37	56.35	43.00
		Faiz dışı gelir/toplam varlıklar	0.32	0.33	1.90	0.85
		faiz geliri/toplam varlıklar	3.72	2.33	3.40	3.15
8	Bağdat Bankası	Finansal varlıklar/toplam varlıklar	8.95	11.80	28.88	16.55
		Faiz dışı gelir/toplam varlıklar	2.16	2.83	3.25	2.75
		faiz geliri/toplam varlıklar	0.45	0.76	0.90	0.70
9	Irak genelinde banka	Finansal varlıklar/toplam varlıklar	7.56	7.74	7.52	7.61
		Faiz dışı gelir/toplam varlıklar	1.17	1.02	0.73	0.97
		faiz geliri/toplam varlıklar	1.03	1.10	1.17	1.10
10	Orta Doğu Bankası	Finansal varlıklar/toplam varlıklar	0.52	1.08	0.66	0.75
		Faiz dışı gelir/toplam varlıklar	2.50	5.17	2.35	3.34
		faiz geliri/toplam varlıklar	-0.13	0.78	0.44	0.37

Tahvil, hisse senedi ve diğer bankalar nezdindeki mevduat gibi finansal varlıkların faiz oranlarındaki ve döviz kurlarındaki değişimlere duyarlı olmasının yanı sıra oldukça likit varlıklar olduğu bilinmektedir, bu nedenle bu varlıklar piyasa riskine duyarlıdır. Tablo (4-6), finansal varlıkların toplam aktiflere oranının en yüksek değerinin Irak Ticaret Bankası'nda kaydedildiğini ve dönem içinde ortalama olarak (% 43) ulaştığını göstermektedir yani, banka varlıklarının yüksek bir yüzdesi faiz oranı veya döviz kuru riski gibi piyasa riskine duyarlıdır ve bu, faiz oranlarında veya döviz kurlarında herhangi bir değişiklik olması durumunda, banka varlıklarının piyasa riskine maruz kalacağı anlamına gelir, bu orana göre en düşük risk ise Kalkınma Bankası'nda kaydedilmiş olup (%0,33) bu bankanın piyasa riskinden etkilenmediği anlamına gelmektedir. Ayrıca (Kalkınma Bankası, Aşur, Sümer ve Orta Doğu Bankası) olmak üzere yalnızca dört bankanın yüzde birden az kayıt yaptığı ortaya çıktı. Bankacılık işi ayrıca en büyük gelirin müşterilere verdiği kredilerin faizlerinden elde edilmesiyle de karakterize edilir, ayrıca faiz dışındaki yatırımlardan da gelir elde eder, faiz dışı gelirlerin toplam aktiflere oranına göre en yüksek orana (%4,3) ulaşan Aşur Banksı, en düşük oranın ise sadece Kredi Bankası'na ait olduğu, bu da (% 0.48) olarak gerçekleşti. Tablo (3-6) da, faiz gelirlerinin toplam aktiflere oranına göre elde edilen en düşük oranın, yüzde 1'in altında bir orana ulaşarak (% 0,04) ulaşan Sümer Ticaret Bankası'nda kaydedildiğini göstermektedir, dönem içindeki ortalama faiz gelirlerinin değeri sadece (133) milyon dinar olarak gerçekleşirken, bankanın bu gelirlerde (1546) milyon dinar zarar ettiği kaydedildi. Ulaşılan en yüksek oran ise (%3,15) ile Irak Ticaret Bankası'na aittir. Tabloya göre, yedi bankanın faiz dışı gelirlerinin faiz gelirlerinin üzerinde gerçekleştiğini göstermektedir.

3.3. Çalışmanın Veri Seti Ve Yöntemi

CAMELS performans derecelendirme metodolojisi kullanılarak 2019-2021 dönemi için bu çalışmada toplam 10 banka incelendi ve kullanılan oranlar, Irak Bankalar Birliği tarafından yıllık olarak yayınlanan ve halka açık “Selected Ratios 2019-2021” istatistik raporundan elde edildi. Araştırmada CAMELS analizi için kullanılan oranlar, oranların ağırlıkları ve CAMELS bileşenlerinin ağırlıkları ilgili literatür incelenerek belirlenmiştir ve tabloda verilmiştir.

Tablo (4-7) : CAMELS Bileşenleri

CAMELS ORANLARI	İlişkinin Yönü	Oranların Ağırlığı	Bileşenlerin Ağırlığı
C (Sermaye Yeterlilik)			0.20
Özkaynaklar / Toplam Aktifler	+	0.4	
(Özkaynaklar – Duran Aktifler)/Toplam Aktifler	+	0.3	
Özkaynaklar/(Mevduat+Mevduat dışı kaynaklar)	+	0.3	
A (Aktif Kalitesi)			0.20
Sabit varlıklar/toplam varlıklar	-	0.2	
Toplam krediler/toplam mevduatlar	+	0.2	
Toplam kredi/toplam varlıklar	-	0.3	
Finansal varlıklar/toplam varlıklar	-	0.3	
M (Yönetim Kalitesi)			0.10
Faiz geliri/Toplam varlıklar	+	0.4	
İdari giderler/işletme giderleri	-	0.3	
Faiz dışı gelirler/faaliyet giderleri	+	0.3	
E (Karlılık)			0.15
Toplam gelir/toplam giderler	+	0.2	
Vergi öncesi karlılık/toplam varlıklar	+	0.2	
ortalama öz sermaye getirisi	+	0.3	
varlıkların ortalama getirisi	+	0.3	
L (Likidite)			0.20
Dönen varlıklar/toplam varlıklar	+	0.35	
Dönen varlıklar / kısa vadeli yükümlülükler	+	0.35	
Dönen varlıklar / (mevduat + yatırılmamış kaynaklar)	+	0.3	
S (Piyasa Riskine Duyarlılık)			0.15
Finansal varlıklar/toplam varlıklar	-	0.4	
Faiz dışı gelir/toplam varlıklar	+	0.3	
faiz geliri/toplam varlıklar	+	0.3	

Çalışma, 2019-2021 yılları arasında Irak bankaları uygulanan CAMELS analizi aşağıdaki aşamalar izlenerek oluşturulmuştur:

- 1. Aşama - Verilerin oluşturulması:** CAMELS bileşeninin veri seti, 2019-2021 döneminde toplanan 10 bankanın 20 finansal oranı yardımıyla analiz edilir.
- 2. Aşama - Referans Değerler:** yıllık oranların aritmetik ortalamasını hesaplayın.

3. **Aşama - Banka Değeri:** İlgili yıl için bankanın finansal oranlarını hesaplayın.
4. **Aşama - Endeks Değeri:** Her yıl elde edilen banka değerini ilgili yıl için referans değere bölüp 100 ile çarpın.
5. **Aşama - Faz bias değeri:** Analizde kullanılan finansal oranın kompozisyon üzerindeki etkisine göre (-) ise endeks değerinden 100, (+) ise endeks değerinden 100 çıkarılmalıdır.
6. **Aşama - Sapma değerinin aşama ağırlıklandırması:** 10 bankanın sapma değerini orana atanan ağırlıkla çarpın.
7. **Aşama ağırlık sapma değeri:** Altıncı aşamada hesaplanan ağırlıklı sapma değeri, bileşenler bazında toplanır.
8. **Aşama - Bileşene göre ağırlıklandırılmış toplam ağırlıklı sapma değeri:** 7. aşamada verilen ağırlık verileriyle çarpılarak elde edilir.
9. **Aşama-CAMELS Değerleri:** Sekizinci aşamanın verileri ile bileşen değerinin ağırlık değerinin toplanmasıyla elde edilir.

3.4. Bankaların Ağırlıklı Değerleri

CAMELS performans değerlendirme modeli aşamaları sırasıyla şunlardır:

1. **Aşama:** Referans değer hesaplamasında tüm bankaların ilgili yıldaki finansal oranları toplanıp toplam banka sayısı olan 10'a bölünmüştür. Bu oran her yıl için ayrı ayrı olarak hesaplanmıştır. Örneğin; C1 (Sermaye Yeterliliği) oranı için 2019 yılı oranlarından tüm bankaların sermaye yeterliliği oranları toplanıp 10'a bölünmüştür. Yapılan işlem sonucunda 2019 yılı C1 oranı 0.528 olarak hesaplanmıştır.
2. **Aşama:** Banka Değeri bu adım, Irak pazarında yayınlanan bilgilere dayanarak her yıl için 20 ilgili finansal oranı uygulanarak hesaplanmıştır. Örneğin; C1 oranı için 2019 yılı 0.350 elde edilmiştir.

- 3. Aşama:** Bu aşamada banka grup değerlerinin aynı yılın referans değerine bölünüp 100 ile çarpılmasıyla endeks değerlere ulaşılabilir. Örneğin; 2019 yılı C1 endeks değerinin bulunması için grup değer olan 0.350 ile ilgili yılın referans değeri 0.528 ile bölünür ve 100 ile çarpılır $((0.350/0.528)*100)$. Yapılan işlem sonucunda kamu sermayeli mevduat bankalarının 2019 yılı için C1 endeks değeri 150.756 olarak bulunmuştur.
- 4. Aşama:** 3. aşamada endeks değerlerin bulunmasından sonra sapma değerlerin hesaplanması aşamasına geçilir. Sapma değerler oranları bileşenleri etkileme yönüne göre hesaplanabilmektedir. İlişki yönü pozitif (+) ise bulunan endeks değerden 100 çıkarılır, ilişki yönü negatif (-) ise, 100'den endeks değeri çıkarılır. Örneğin; 2019 yılı C1 oranı için ilişki yönü pozitif olduğundan endeks değeri olan 150.756'den 100 çıkarılarak 2019 yılı C1 oranı sapma değeri 50.756 olarak bulunmuştur. 2019 yılı A1 oranı için ise ilişki yönü negatif olduğundan, 100'den endeks değeri olan 51.584 çıkarılarak 2019 yılı A1 oranı sapma değeri 48.416 bulunmuştur.
- 5. Aşama:** Bir önceki aşamada bulunan sapma değerler finansal oranlara verilen ağırlık oranları ile çarpılarak ağırlıklı sapma değerlere ulaşılacaktır. Örneğin; 2019 yılı C1 oranının sapma değeri 50.756 olarak bulunmuştu. Bileşik CAMELS değerlerinde C1 oranının ağırlığı %40 olarak belirlendiğinden sapma değeri bu oran ile çarpılarak $(50.756 * 0,4)$ 2019 yılı kamu sermayeli mevduat bankalarının C1 ağırlıklı sapma değeri 20.302 olarak bulunmuştur.
- 6. Aşama:** Bir önceki aşamada bulunan ağırlıklı sapma değerler her bileşen için alt bileşenlerinin toplanmasıyla bileşenin ağırlıklı sapma değerleri bulunmuştur. Örneğin; bileşik CAMELS değerlerinden C bileşeni için C1 (20.302), C2 (30.596), C3 (39.723) oranları toplanmış ve 90.621 olarak bulunmuştur. Bu işlem her bileşen için tekrarlanmıştır.
- 7. Aşama:** Her bir bileşen için bulunan grup bazında ağırlıklandırılmış oranlar toplanarak bileşik CAMELS değerine ulaşılmıştır. Örneğin; 2019 yılı kamu sermayeli mevduat bankalarının CAMELS bileşik değeri için C (90.621), A (-2463.686), M (-22.278), E (-31.711), L (-75.486) ve S (-3311.101) oranları toplanmış ve -993.360 değerine ulaşılmıştır.

Tablo (4-8): Kalkınma Bankası CAMELS Puanı Hesplanması

CAMELS ORANLARI	İlişkinin Yönü	Oranların Ağırlığı	Bileşenlerin Ağırlığı	Referans Değerler	Banka Değeri	Endeks Değeri	Sapma Değeri	Ağırlıklı Sapma Değerler	Ağırlıklı CAMELS Değeri	CAMELS Puanı
C (Sermaye Yeterlilik)			0.20							
Özkaynaklar / Toplam Aktifler	+	0.4		0.518	0.264	196.102	96.102	38.441	151.364	
(Özkaynaklar – Duran Aktifler)/Toplam Aktifler	+	0.3		0.455	0.176	258.715	158.715	47.614		
Özkaynaklar/(Mevduat+Mevduat dışı kaynaklar)	+	0.3		0.737	0.232	317.697	217.697	65.309		
A (Aktif Kalitesi)			0.20							
Sabit varlıklar/toplam varlıklar	-	0.2		0.063	0.088	71.291	28.709	5.742	226.536	
Toplam krediler/toplam mevduatlar	+	0.2		0.044	0.001	4420.304	4320.304	864.061		
Toplam kredi/toplam varlıklar	-	0.3		0.054	0.077	70.085	29.915	8.974		
Finansal varlıklar/toplam varlıklar	-	0.3		0.064	0.003	2274.134	-2174.134	-652.240		
M (Yönetim Kalitesi)			0.10							
Faiz geliri/Toplam varlıklar	+	0.4		0.011	0.019	55.770	-44.230	-17.692	-55.997	
İdari giderler/işletme giderleri	-	0.3		1.300	0.629	206.730	-106.730	-32.019		
Faiz dışı gelirler/faaliyet giderleri	+	0.3		2.521	3.189	79.046	-20.954	-6.286		
E (Karlılık)			0.15							
Toplam gelir/toplam giderler	+	0.2		1.643	2.195	74.843	-25.157	-5.031	-7.808	
Vergi öncesi karlılık/toplam varlıklar	+	0.2		0.017	0.015	114.482	14.482	2.896		
ortalama öz sermaye getirisi	+	0.3		0.035	0.048	72.417	-27.583	-8.275		
varlıkların ortalama getirisi	+	0.3		0.014	0.013	108.671	8.671	2.601		
L (Likidite)			0.20							
Dönen varlıklar/toplam varlıklar	+	0.35		0.931	0.882	105.552	5.552	1.943	56.297	
Dönen varlıklar / kısa vadeli yükümlülükler	+	0.35		2.543	1.233	206.285	106.285	37.200		
Dönen varlıklar / (mevduat + yatırılmamış kaynaklar)	+	0.3		1.218	0.775	157.180	57.180	17.154		
S (Piyasa Riskine Duyarlılık)			0.15							
Finansal varlıklar/toplam varlıklar	-	0.4		0.064	0.003	2274.134	-2174.134	-869.654	-893.141	
Faiz dışı gelir/toplam varlıklar	+	0.3		0.025	0.038	65.940	-34.060	-10.218		
faiz geliri/toplam varlıklar	+	0.3		0.011	0.019	55.770	-44.230	-13.269		

Kaynak: Araştırmacı tarafından Excel programı temel alınarak hazırlanmıştır.

Yıllara göre bankaların hesaplanan bileşik CAMELS değerleri ekte yer alan Tablo 3'ten 35'e kadar verilmiştir. Tablo (4-8)'da ise bileşen bazında CAMELS değerleri verilmiştir.

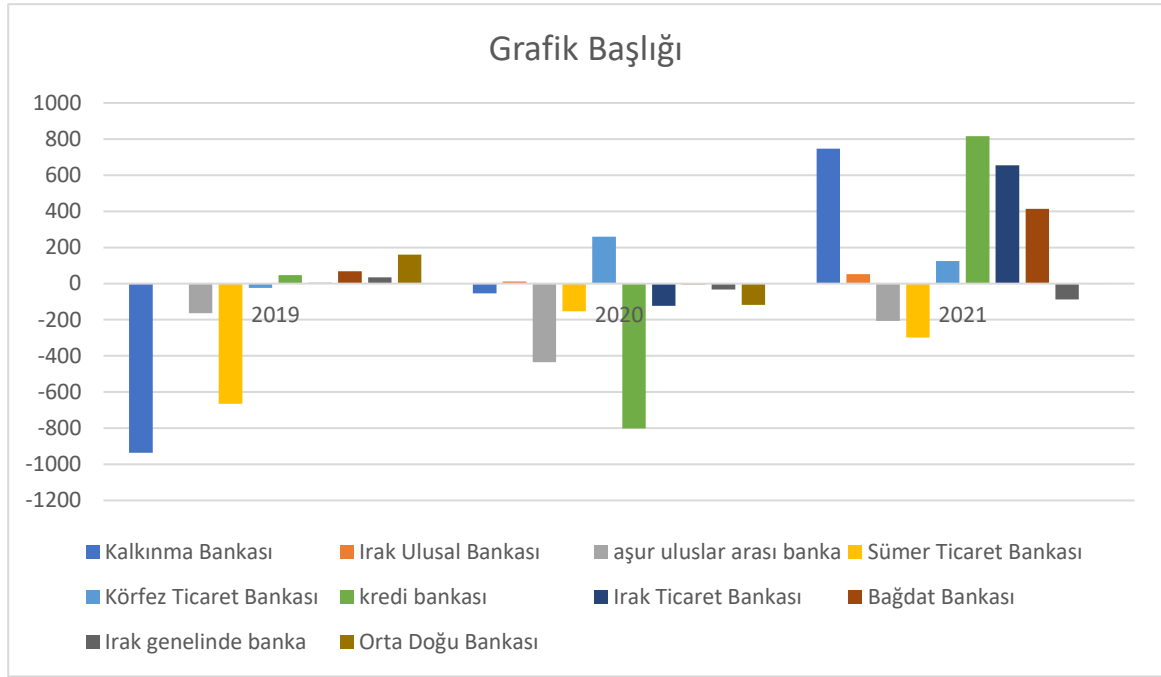
Her bir yıl için ayrı ayrı incelenmiş olan bankaların CAMELS değerleri aşağıda verilmiştir.

Tablo (4-9) : 2019-2021 Yılları CAMELS Değerleri

Bankalar	2019	2020	2021
Kalkınma Bankası	-937.02	-53.903	746.571
Irak Ulusal Bankası	2.875	11.52	51.876
aşur uluslar arası banka	-164.319	-435.6	-206.398
Sümer Ticaret Bankası	-664.33	-152.912	-297.823
Körfez Ticaret Bankası	-24.612	260.049	125.358
kredi bankası	46.795	-802.108	816.534
Irak Ticaret Bankası	5.379	-123.563	655.518
Bağdat Bankası	67.784	-4.756	413.074
Irak genelinde banka	35.281	-32.937	-88.391
Orta Doğu Bankası	160.087	-117.431	-2.178

Kaynak: Araştırmacı tarafından Excel programı temel alınarak hazırlanmıştır.

Tablo (4-9)'da banka gruplarının yıllara göre değişen CAMELS bileşik değerleri verilmiştir. Bu verilere göre bankalarının 2021 yılında daha iyi performans gösterdiği söylenebilir. (2019-2021) örnek bankalarından araştırma dönemi için, CAMELS değerlerinin üç yılda sürekli değiştiğini fark edilmektedir. Çoğu banka 2021 yılında, yani pandemiden sonra daha iyi çalışabildiğinden, pandemi bankaların çalışmalarını açıkça etkiledi. 2021'de yüksek CAMELS oranları kaydeden bankalar arasında Kalkınma Bankası, Irak Ulusal Bankası, Kredi Bankası, Irak Ticaret Bankası ve Bağdat Bankası yer alıyor. CAMELS'in araştırma yıllarında en iyi performansı 2021 yılında Kredi Bankası'na ait olup (816.534) olmuştur. Bu, aşağıdaki şekilde görülebilir.

Şekil (4-1): 2019-2021 Yılları CAMELS Değerleri

3.3.1.Sermaye yeterliliği

Tablo (4-10) on araştırma örneklem bankası için sermaye yeterliliğinin ağırlıklı değerlerini göstermektedir, Bankanın sermayesi ile onu çevreleyen risk arasındaki ilişkiyi temsil eden, yani bankanın mali ödeme gücünü gösteren, Beş bankanın diğer bankalardan farklı olarak iyi bir finansal ödeme gücü sağladığı ve finansal temerrüde düşmekten kaçındığı tespit edildiğinden, Ayrıca, dört bankanın, bankaların finansal risklerle yüzleşme becerilerinde dikkate değer ilerleme kaydettiğini not ediyoruz. Sermaye yeterliliği değerindeki önemli artışın, bankanın sermayenin temsil ettiği finansal kaynakları doğru değerlendiremediğinin bir göstergesi olduğunu belirtmekte fayda var.

Tablo (4-10): Bankaların Araştırma Döneminde Ağırlıklı Sermaye yeterliliği

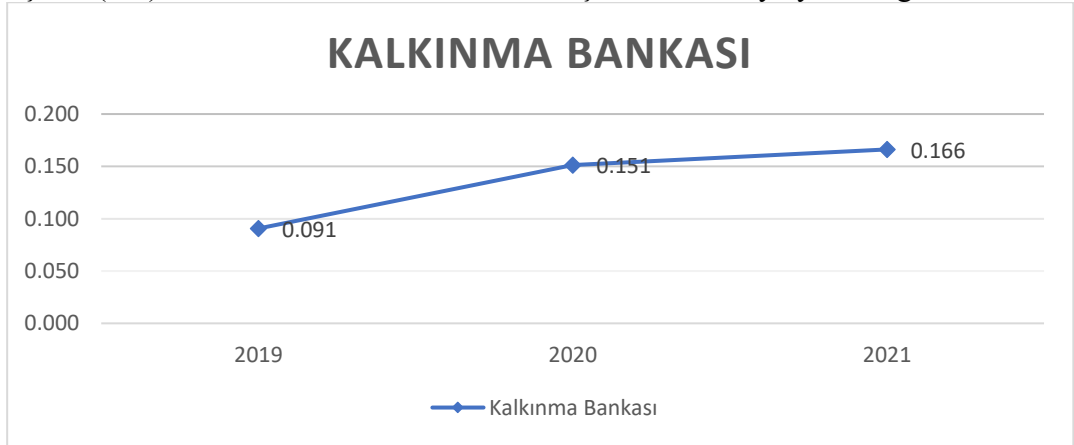
C (Sermaye Yeterlilik)

Bankalar	2019	2020	2021
Kalkınma Bankası	90.621	151.364	166.171
Irak Ulusal Bankası	49.013	76.847	267.766
aşur uluslar arası banka	-8.753	-2.310	2.020
Sümer Ticaret Bankası	-36.439	-41.237	-42.393
Körfez Ticaret Bankası	-1.064	-6.522	-10.400
kredi bankası	-14.046	-18.532	-31.651
Irak Ticaret Bankası	-10.733	7.464	-11.701
Bağdat Bankası	154.725	217.733	206.569
Irak genelinde banka	-35.455	-37.849	-32.956
Orta Doğu Bankası	38.901	7.677	30.059

Kaynak: Araştırmacı tarafından Excel programı temel alınarak hazırlanmıştır.

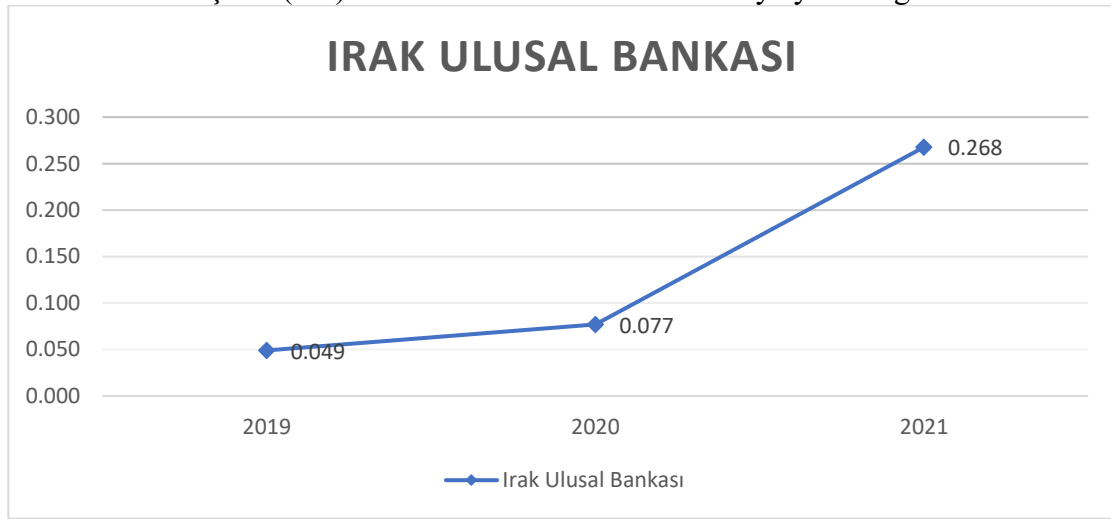
Kalkınma Bankası Kalkınma Bankası'nın sermaye yeterliliği ağırlıklı değerinde (90,62) kaydettiği ve sonraki yıl (151,4)'e, 2021 yılında ise (166,2)'ye yükseldiği tespit edildiğinden net bir gelişme kaydetmiştir. sırasıyla (% 67) ve (% 9,8) oranında gelişti Yani, banka finansal temerrütlerden büyük ölçüde kaçınabildi ve iyi finansal ödeme gücü elde etti ve bu değerleri Basel Komitesinin gereklilikleri ile karşılaştırırken (3), Al Tanimah Bank'ın ağırlıklı değerinin üç yıl içinde sermaye yeterliliğine ilişkin Basel gereksinimlerinden (%10) daha yüksek olduğunu not ediyoruz. Bu, bankanın güçlü performansının ve aktiflerdeki iyi büyümenin yanı sıra düşüşün de kanıtı donuk varlıkların değerlerinde olduğunu göstermektedir.

Şekil (4-2) : Kalkınma Bankası'nın dönem içindeki sermaye yeterliliğin

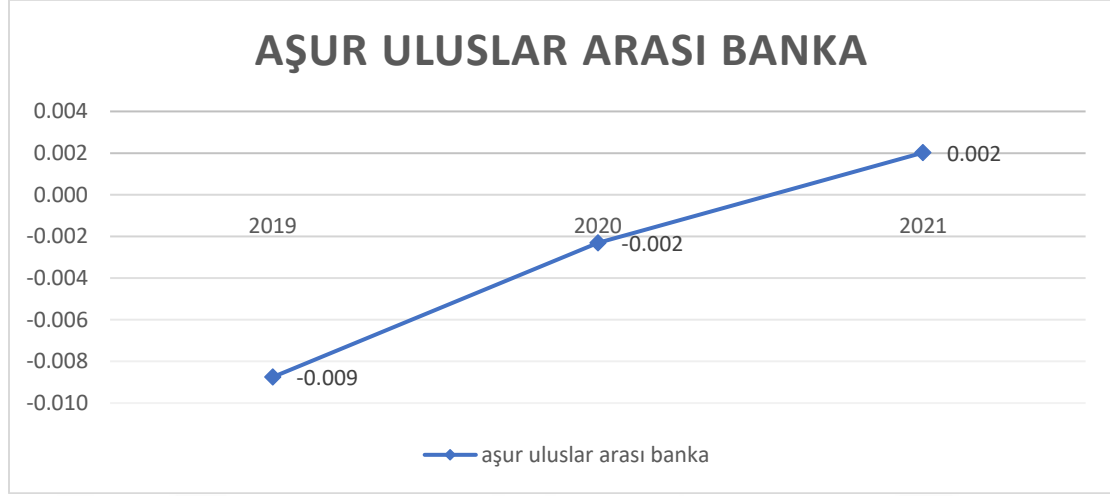
Irak Ulusal Bankası Tablo (4-10) açıkça anlaşılmaktadır ki Irak Ulusal Bankası da sermaye yeterliliği ağırlıklı değerlerinde (2019) yılına göre (2020) artarak (76.847)'ye çıkarak net bir gelişme kaydetmiştir. (49.013) oldu, yani (%59) arttı. (2021) yılı itibarıyla sermaye yeterlilik rasyosu (267.766), yani (%248) artmış olup, bu değer Basel Komitesi tarafından belirlenen değerden (3) yüksektir, yani aynı zamanda güçlü performans elde etti. Aşağıdaki şekil, Irak Merkez Bankası'nın araştırma dönemindeki ağırlıklı değerlerini göstermektedir.

Şekil (4-3) : Irak Ulusal Bankası'nın sermaye yeterliliği

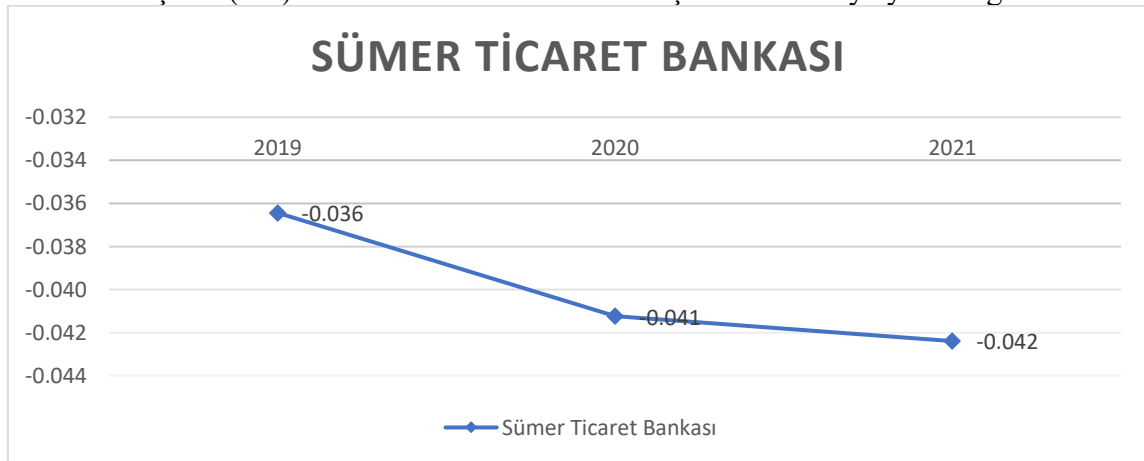
Aşur uluslar arası bankası Tablo (4-10), Aşur uluslar arası Bank'ın sermaye yeterliliği ağırlıklı değerinde gelişme ve iyileşme sağlamış olmasına rağmen, sermaye yeterliliği rasyosu ile ilgili olarak Basel Komitesi'nin (3) gerekliliklerinden hala çok uzak olduğunu, yani bankanın dikkate alındığını göstermektedir. Performansı düşük ve mali ödeme gücü zayıf olan bankalardan biri, kendisini mali temerrüde düşme ve mali yükümlülüklerini yerine getirememe riskine maruz bırakabilir. 2019'da (-8.753) ağırlıklı değerini kaydettiğini, 2020'de (-2.310)'a ve ardından 2021'de (2.020)'ye yükseldiğini not ediyoruz. Şekil (4-3) bunu göstermektedir.

Şekil (4-4) : Aşur uluslar arası Şekil Bankası'nın dönem içindeki sermaye yeterliliği

Sümer Ticaret Bankası Tablo (4-10) belirtildiği üzere Sümer Ticaret Bankası, araştırma örnekleme alınan bankalar arasında en düşük ağırlıklı sermaye yeterliliği değerlerini elde etmiş ve ayrıca bankanın negatif ağırlıklı değer kaydettiği ortaya çıktığı için araştırma dönemi boyunca art arda düşüşler kaydetmiştir. 2019 yılında (-36.439), 2020 yılında (41.237-)'ye ve ardından 2021 yılında (-42.393)'e düşecek, yani dönem içinde (%13) azaldı. Sermaye yeterliliğinin tüm ağırlıklı değerlerinin Basel Komitesinin (3) gerekliliklerinden (% 10) uzak olduğu, yani Sümer Ticaret Bankası'nın performansı düşük ve ihtiyacı olan bankalardan biri olduğu ortaya çıkıyor.

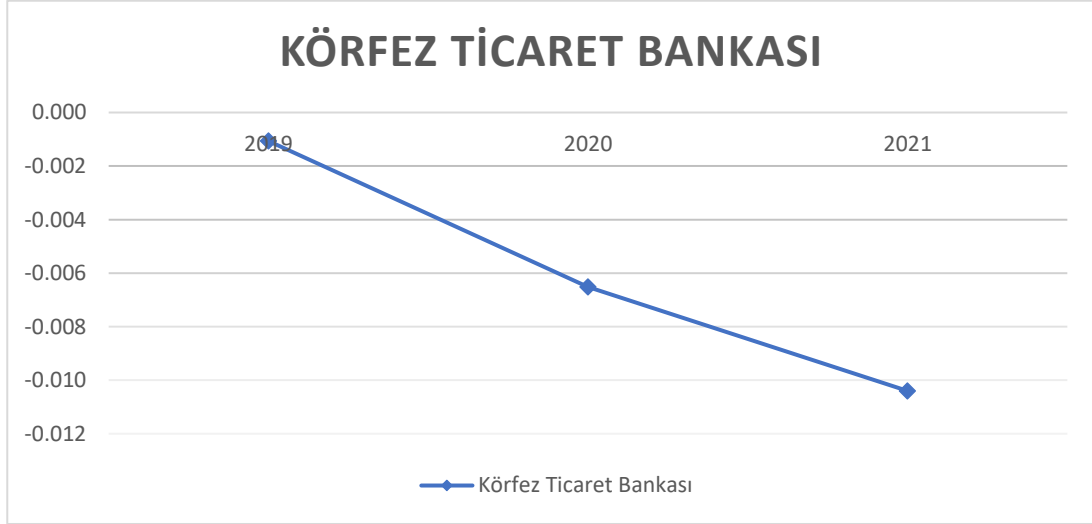
Şekil (4-5) : Sümer Bankası'nın dönem içindeki sermaye yeterliliği

Körfez Ticaret Bankası Yukarıdaki tablodan (4-10), (2020) yılında (-6.522) olan sermaye yeterliliği ağırlıklı değerinde (-1.064) olduğu (2019) yılına göre önemli bir düşüş

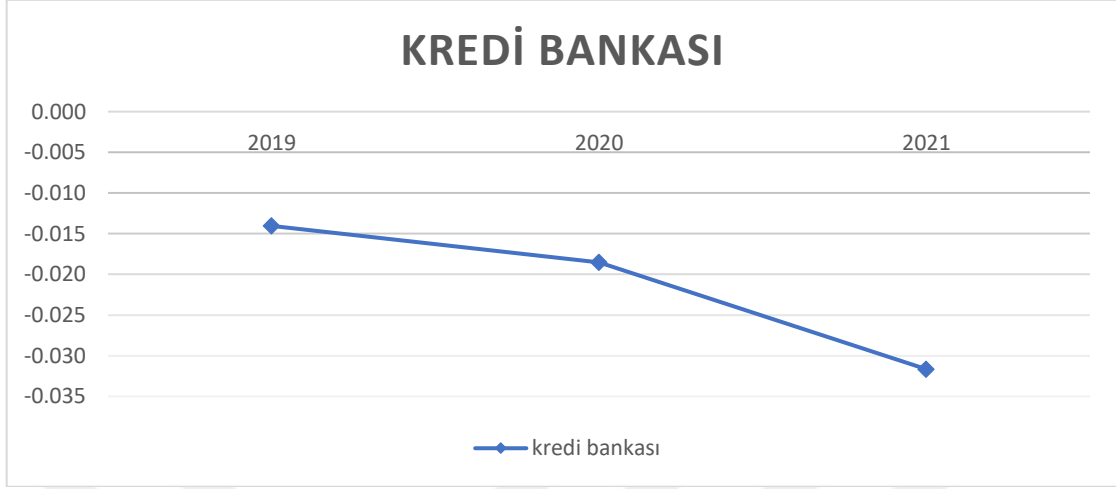
olduğunu görüyoruz. Basel 3 için belirlenen değerin altında olmasına rağmen (2021) yılında sahip olduğu sermaye yeterlilik rasyosu (-10.400) olarak kayıtlara geçmiş olup, Basel III için belirlenen değerden de düşük olarak değerlendirilmektedir, yani banka mali temerrüde düşüyor ve mali ödeme gücü kötüye gittiği gözlenmektedir.

Şekil (4-6) : Körfez Ticaret Bankası'nın dönem içindeki sermaye yeterliliği

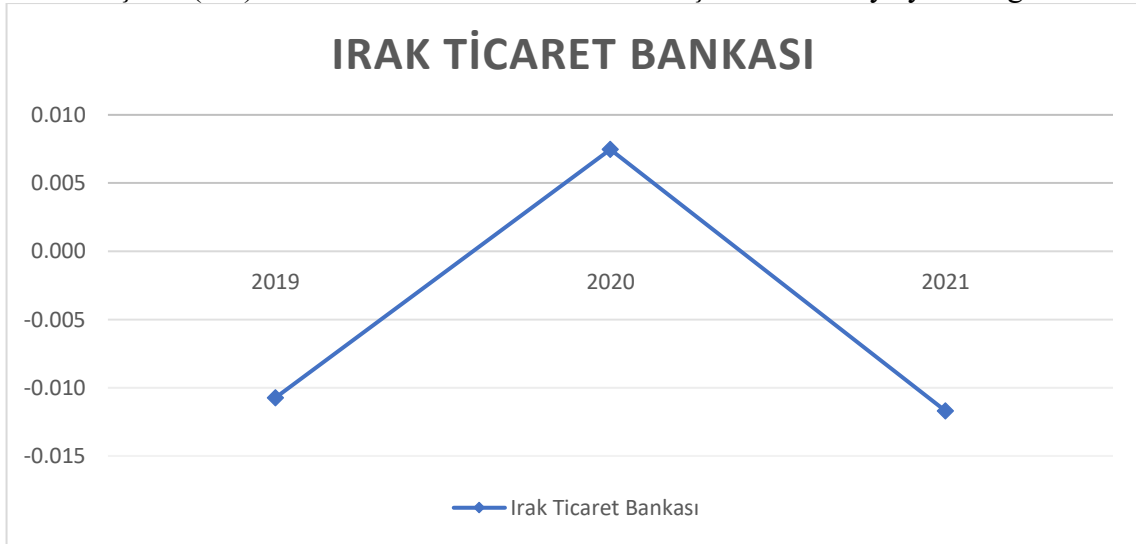
Kredi Bankası Bir önceki tabloda, banka (2020) yılında (-18.532) tutarında negatif ağırlıklı değerler kaydettiği için, bir sonraki yılda (-) değerine düşmek üzere sermaye yeterliliği ağırlıklı değerinde kaydedilen düşüşleri not ediyoruz. (31.651), yani dönem içinde (% 125) oranında azaldığı anlamına gelir. Sermaye yeterliliğinin tüm ağırlıklı değerlerinin Basel 3 Komitesi gerekliliklerinden uzak olduğu, bu da Kredi Bankası'nın performansı düşük bankalardan biri olduğunu göstermektedir.

Şekil (4-7) : Kredi Bankası'nın dönem içindeki sermaye yeterliliği

Irak Ticaret Bankası tablodan (4-10) sermaye yeterliliğinin ağırlıklı (7.464) değerinde (2020)de (-10.733) iken (2019) yılına göre tutarında bir artış olduğunu, ancak hala çok uzak olduğunu not ediyoruz. Basel (3) gerekliliklerinden, ancak (2021) yılındaki performansı, Bankanın sermaye yeterliliğinin ağırlıklı değerini (-11.701)'e düşürmesi için, bu, performansın düşük olduğunu ve bankanın finansal ödeme gücünün zayıf olduğunu gösterir.

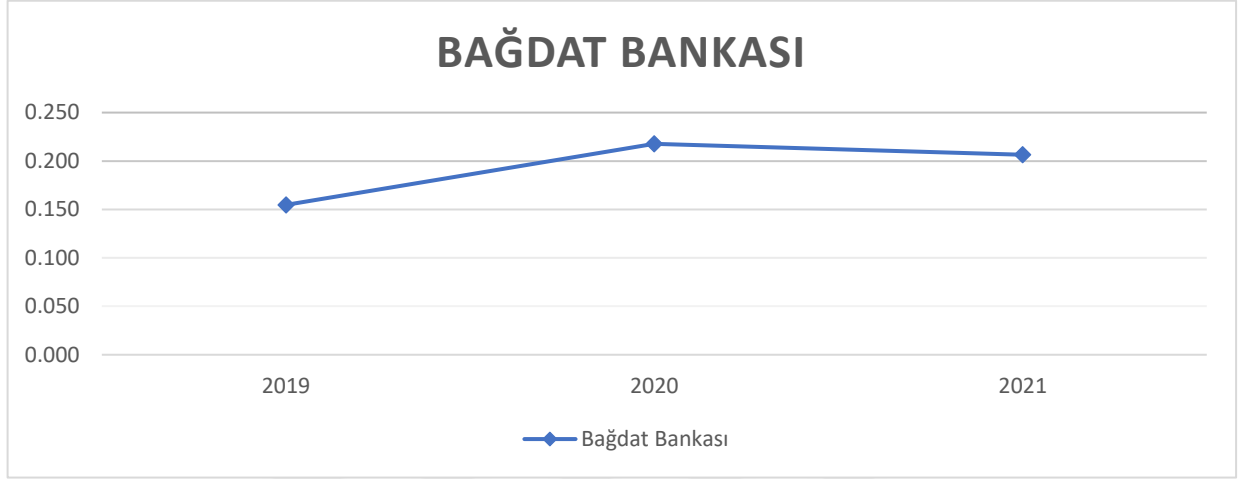
Şekil (4-8): Irak Ticaret Bankası'nın dönem içindeki sermaye yeterliliği

Bağdat Bankası Yukarıdaki tablodan, Bağdat Bankası'nın (2019) yılında (154.725) iken (2020) yılında (217.733) olan sermaye yeterliliği ağırlıklı değerlerinde net

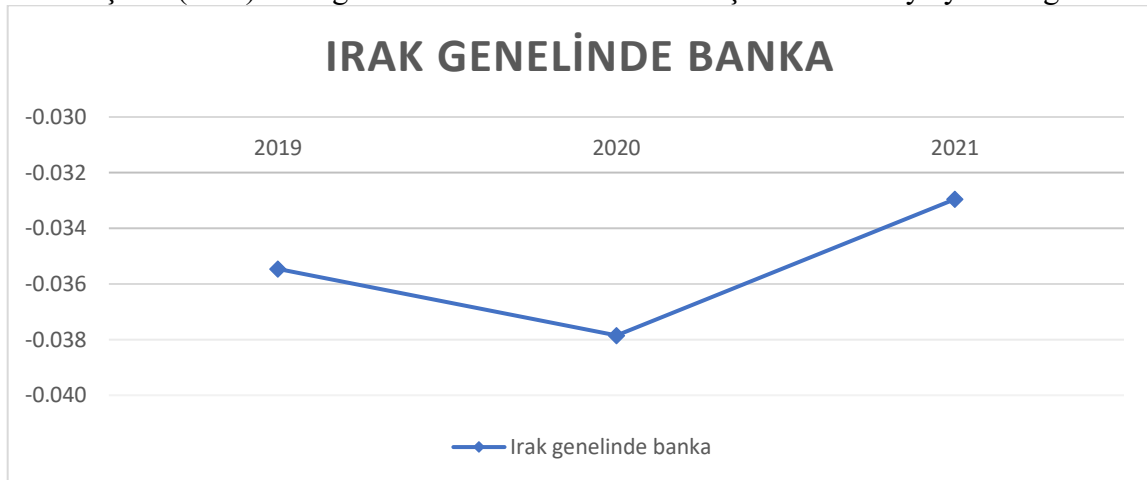
bir gelişme sağladığını not ediyoruz. ancak (2021) yılında bir önceki yıla göre azalmış ancak (2019) yılına göre Yüksek olduğu ve sermaye yeterliliği ağırlıklı değerinin Basel 3 Komitesi tarafından belirlenen değerden yüksek olduğu, bu da bankanın maddi yükümlülüklerini yerine getirme kabiliyetini ve iyi performansını gösterir.

Şekil (4-9): Bağdat Bankası'nın dönem içindeki sermaye yeterliliği

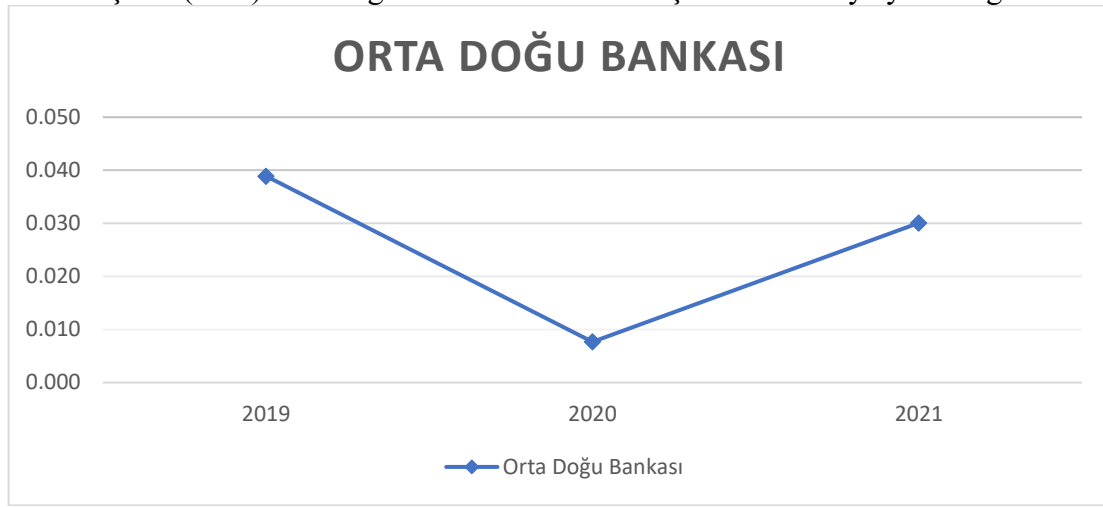
Irak genelinde banka Tablo (4-10) aracılığıyla, bankanın araştırma döneminde sermaye yeterliliği ağırlıklı değerini negatif bir değerle kaydettiğini ve bu, sermaye yeterliliği ağırlıklı değerinin Basel 3 Komitesinde istenen değerden daha düşük olduğu anlamına geldiğini görüyoruz. Bu durum, bankanın düşük performansının ve finansal yükümlülüklerini yerine getirememesinin kanıtıdır. Bankanın finansal temerrüt riskine maruz kalma durumu devam etmektedir.

Şekil (4-10): Irak genelinde Bankası'nın dönem içindeki sermaye yeterliliği

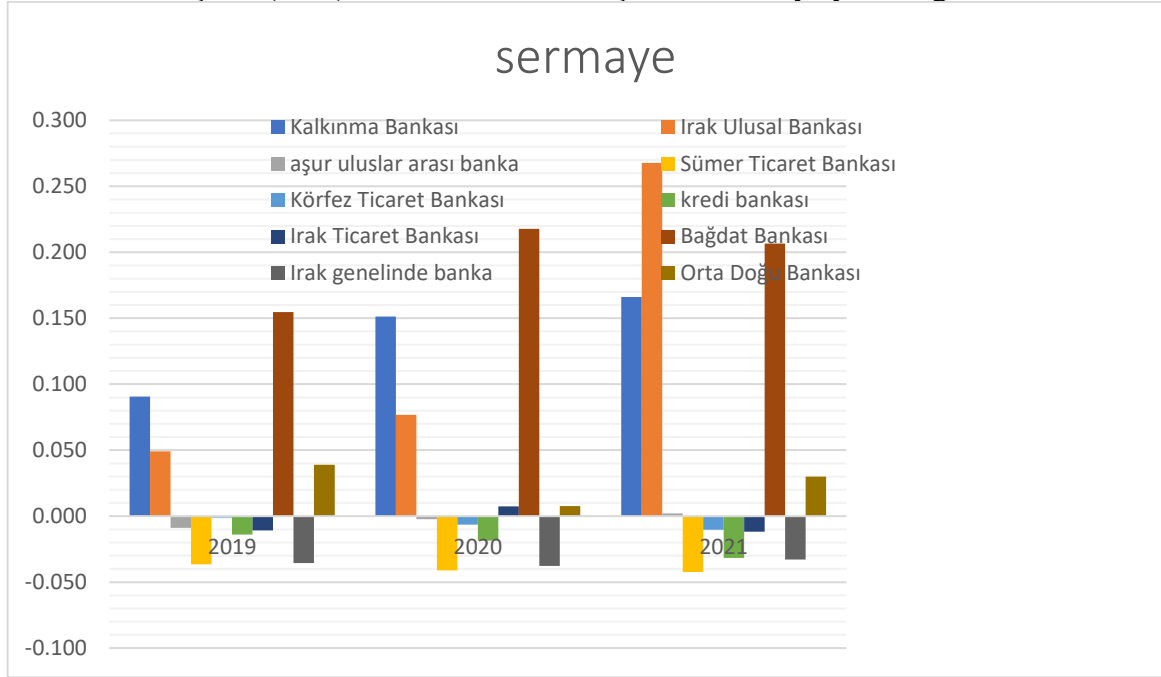
Ortadoğu Bankası ise (2020) sermaye yeterliliği ağırlıklı (7.677) değerinde ağırlıklı değer ulaşmış (2019) yıla göre önemli bir düşüş, yani azalış gözlemlemekteyiz. Basel 3 Komitesinde istenen değerden Ertesi yıl, sermaye yeterliliğinin ağırlıklı değeri (30.059)'a yükseldi, bu da bankanın finansal temerrüde düşmekten büyük ölçüde kaçınabildiğini ve iyi bir finansal ödeme gücü elde ettiğini ifade ediyor ve bu, takipteki varlıkların değerlerinde ve hacminde azalmaya ek olarak, bankanın güçlü performansının ve varlıkların iyi büyümesinin kanıtıdır.

Şekil (4-11): Ortadoğu Bankası'nın dönem içindeki sermaye yeterliliği

Aşağıdaki şekilde, çoğu bankanın çalışma yıllarında (2019-2021) en yüksek oranlarını (2021) yılında kaydettiğini ve Irak Merkez Bankası'nın üç yılda en yüksek sermaye yeterlilik oranını kaydeden tek banka olduğunu not ediyoruz.

Şekil (4-12): Bankaların dönem içindeki sermaye yeterliliği

3.3.2. Varlıkların kalitesi

Aşağıdaki tablo gelir elde etmeye götüren kısım olarak kabul edildiğinden ve iyi aktif elde etmenin daha fazla gelir elde etmek anlamına geldiği için CAMELS sisteminde özel bir öneme sahip olan örnek bankalar için aktif kalitesinin ağırlıklı değerlerini göstermektedir.

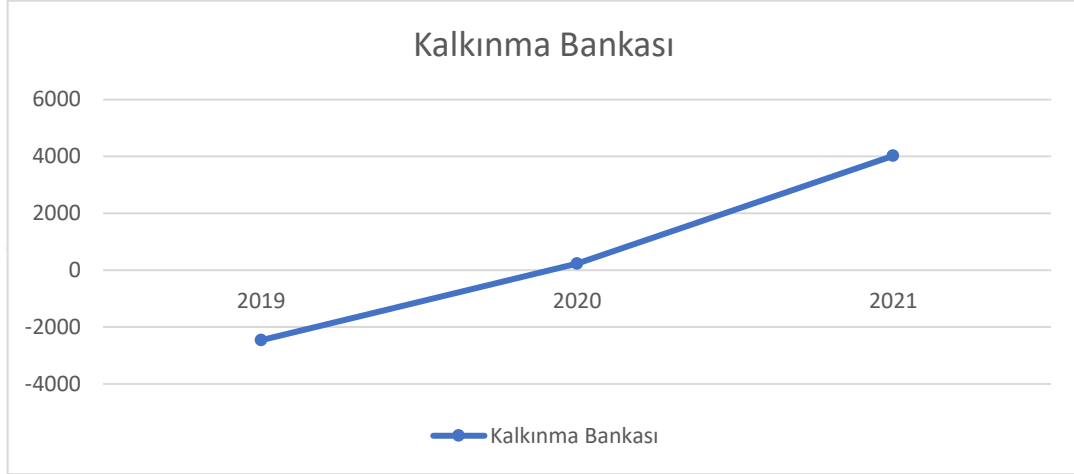
Tablo (4-11) : Yıllar İtibariyle A-Varlık Kalitesi Bileşeni

A (Aktif Kalitesi)

Bankalar	2019	2020	2021
Kalkınma Bankası	-2463.686	226.536	4022.015
Irak Ulusal Bankası	-53.640	0.336	23.009
aşur uluslar arası banka	-451.112	-1871.168	-670.579
Sümer Ticaret Bankası	-2510.562	-997.897	-1343.432
Körfez Ticaret Bankası	-103.928	-456.319	-23.512
kredi bankası	74.431	-2816.288	4294.210
Irak Ticaret Bankası	-168.665	-915.829	3361.544
Bağdat Bankası	-5.914	-299.699	1846.923
Irak genelinde banka	167.864	-213.918	-256.000
Orta Doğu Bankası	-449.722	-179.660	-444.807

Kalkınma Bankası Aşağıda gösterilen tabloda, Kalkınma Bankası'nın aktif kalite oranının (2020) yılında (2019) yılına göre artarak (226.536) kaydedildi , ardından bir sonraki yılda (4022.015) arttığını görüyoruz. , bankanın zamanın ilerlemesiyle iyi gelirler elde ettiği anlamına gelir.

Şekil (4-13): Kalkınma Bankası'nın dönem içindeki Varlık Kalitesi Bileşeni değerleri

Irak Ulusal Bankası, (2020) yılında aktif kalitesi ağırlıklı değerinde bir önceki yıla göre (0,336) artışa tanık olurken, bankanın aktif kalitesi oranında sürekli bir artış içinde kaldığını (23.009) tutarında olan (2021) yılında bile ve bu nedenle, kredi vererek Açıkça önemli gelirler elde edebildiğini not ediyoruz.

Şekil (4-14): Irak Ulusal Bankası'nın dönem içindeki A-Varlık Kalitesi Bileşeni değerleri

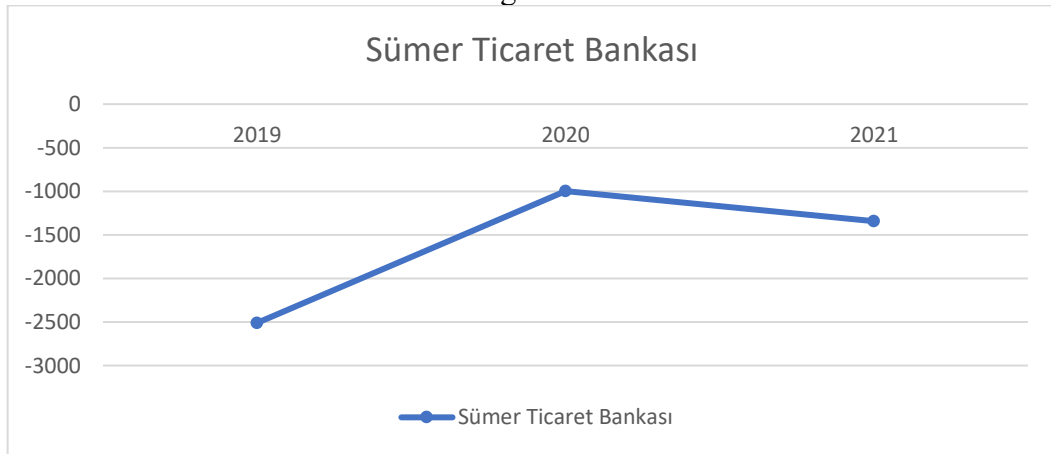
Aşur Bankası (4-11) tablosundan, (2020) yılında varlığın kalitesinin ağırlıklı değerinde (2019) yılına göre (-1871.168) düştüğünü görüyoruz. ve (2021) yılında ağırlıklı değere (-670.579)'a yükseldi ve 2019 yılına göre hala düşüktü ve bu düşüş, bankanın gelir eksikliğinden dolayı zarar etmesi ve bu da bankanın zayıf performansı anlamına geliyor.

Şekil (4-15): Aşur Bankası'nın dönem içindeki A-Varlık Kalitesi Bileşeni değerleri

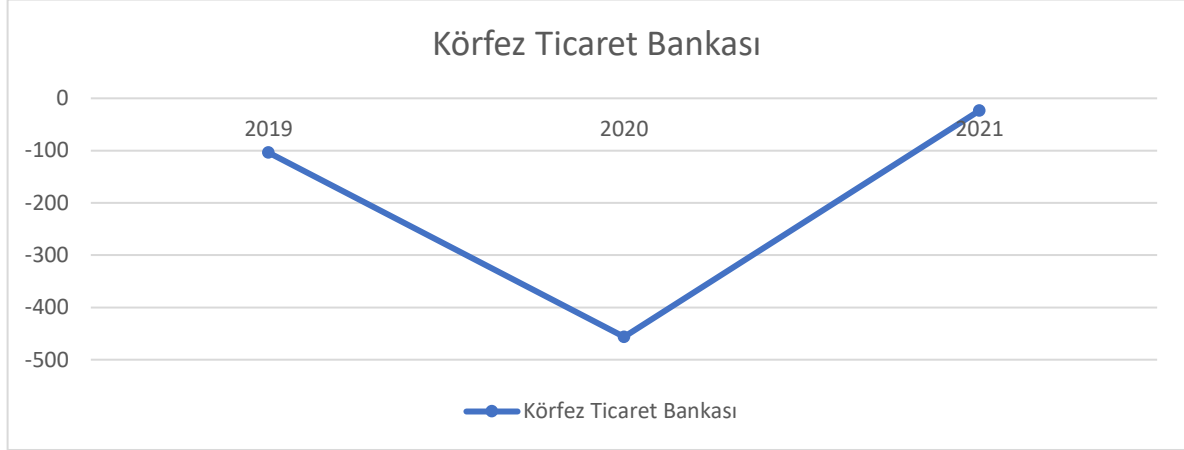
Sümer Ticaret Bankası, yukarıdaki tabloda gösterildiği gibi, (2020) yılında aktif kalitesinin ağırlıklı değerinde bir artış elde etti, ancak banka (2021) yılında da olduğu gibi yine de iyi bir gelir elde edemedi. Aktif kalitesinin ağırlıklı değerinde düşmeye başlaması ve bankanın çalışma yılları boyunca sürekli bir zarar içinde olması bankanın zayıf performansını göstermektedir.

Şekil (4-16): Sümer Ticaret Bankası'nın dönem içindeki A-Varlık Kalitesi Bileşeni değerleri

Körfez Ticaret Bankası (2020) yılında aktif kalitesinin ağırlıklı değerindeki düşüşü göstermektedir. Ertesi yıl, banka bir önceki yıla göre (-23.512) kaydederek önemli bir artış elde etti. İki yıl geçmesine rağmen gerekli geliri elde edememiş ve zayıf bankalar arasında yer almıştır.

Şekil (4-17): Körfez Ticaret Bankası'nın dönem içindeki A-Varlık Kalitesi Bileşeni değerleri

Kredi Bankası Tablo (9-11) gösterildiği gibi, Kredi Bankası, (2021) yılında aktif kalitesinin ağırlıklı değerinde tüm bankalar arasında net bir artış elde etti. (-2816.288) değeri ile (2020) yılında bankalar arasında en düşük değeri kaydetmesi bankanın bir yılda iyi gelir elde edebildiğini göstermektedir.

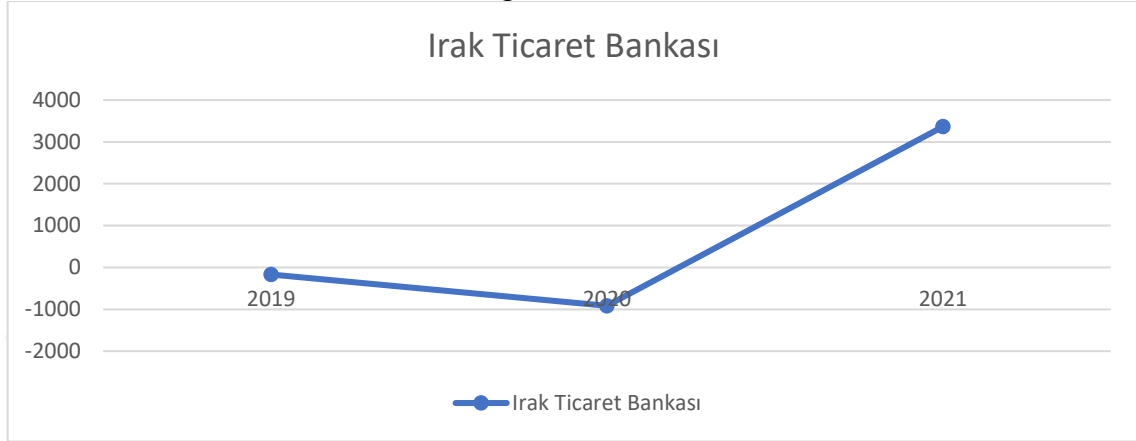
Şekil (4-18): Kredi Bankası'nın dönem içindeki A-Varlık Kalitesi Bileşeni değerleri

Irak Ticaret Bankası tablo (9-11) Bankanın gelirlerindeki düşüşü, (2020) yılında aktif kalitesinin ağırlıklı değerindeki düşüşle not ediyoruz. Bankanın bir

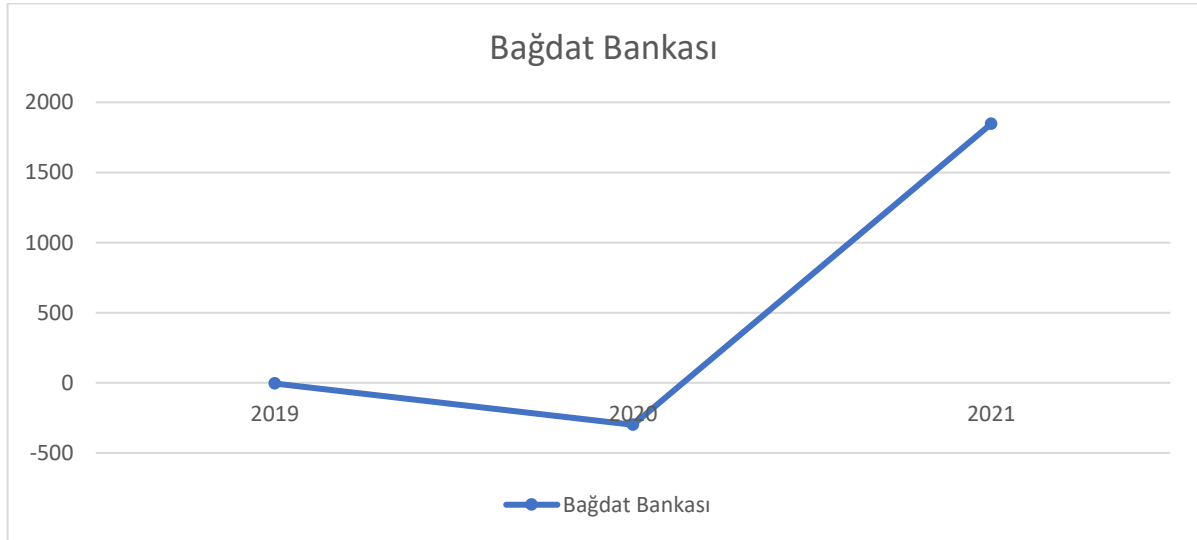
sonraki yıl (3361.544) değerinde bir artış elde etmesi, bankanın iyi performans gösteren bankalar arasında yer almasını sağlamıştır.

Şekil (4-19): Irak Ticaret Bankası'nın dönem içindeki A-Varlık Kalitesi Bileşeni değerleri

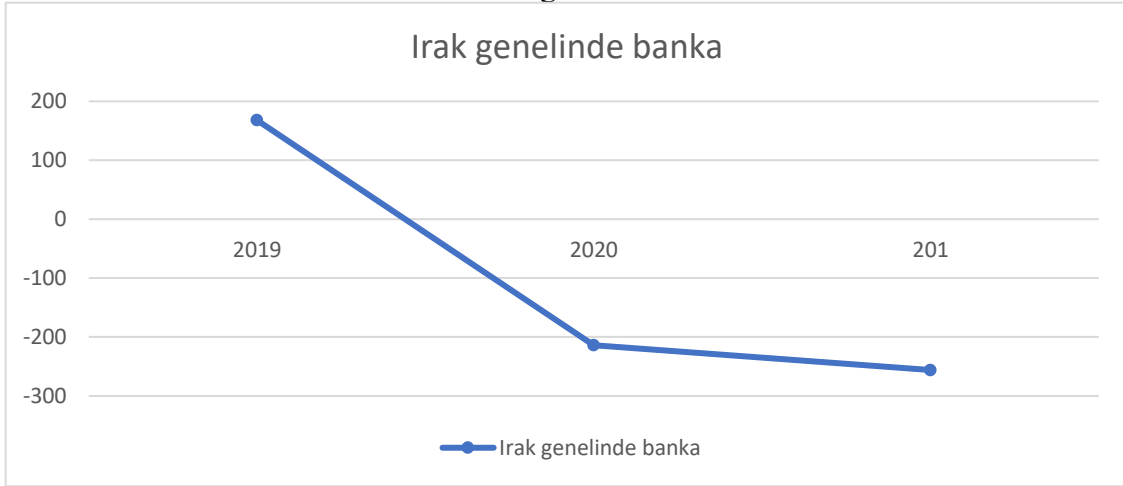
Bağdat Bankası ağırlıklı aktif kalitesi (2020) yılında önemli ölçüde düştükten sonra araştırma döneminin son yılında (1846.923) değerinde artış elde etmiştir.

Şekil (4-20): Bağdat Bankası'nın dönem içindeki A-Varlık Kalitesi Bileşeni değerleri

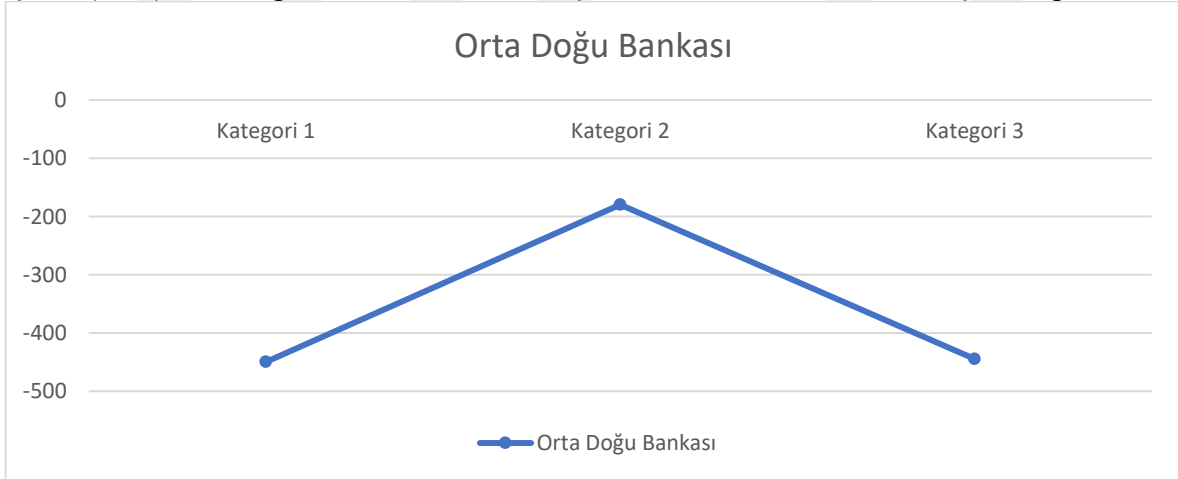
Irak genelinde banka, iyi bir gelir elde ettikten ve iyi bir performans sergiledikten sonra tabloda (4-11) gösterildiği gibi bankanın performansı düştüğü için (2020-2021) yıllarında aktif kalitesinin ağırlıklı değerinde bir düşüşe tanık oldu.

Şekil (4-21): Irak genelinde Bankası'nın dönem içindeki A-Varlık Kalitesi Bileşeni değerleri

Ortadoğu Bankası, yukarıdaki tabloda görüldüğü gibi (9-11) araştırma döneminde kaydettiği düşük değerler nedeniyle performansı düşük olan bankalar arasında kayıtlara geçti.

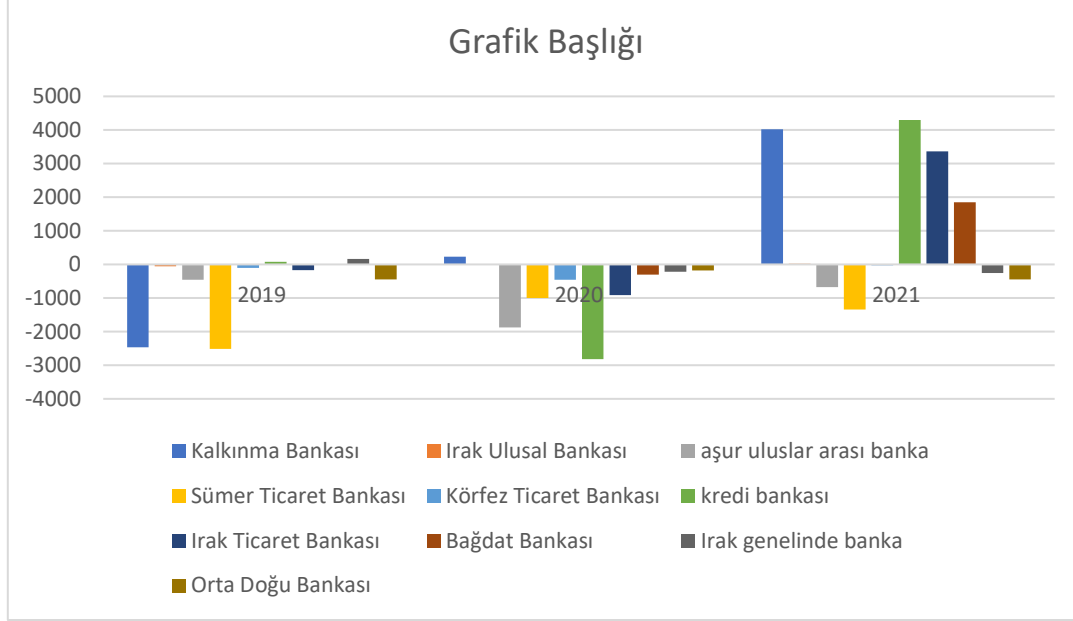
Şekil (4-22): Ortadoğu Bankası'nın dönem içindeki A-Varlık Kalitesi Bileşeni değerleri

Aşağıdaki şekil, araştırma döneminde (2019-2021) on araştırma örneklem bankası için aktif kalitesinin ağırlıklı değerlerini göstermektedir. Örnek bankalardan yedisinin iyi ilerleme kaydettiğini ve aktif kalitesinin değerini artırmanın daha fazla gelir elde etmek ve likidite, yönetim ve sermayenin daha iyi değerlendirilmesi anlamına geldiğini

göstermektedir. Bankaların (2021) yılındaki en iyi performansı, özellikle dört banka için (Kalkınma Bankası, Kredi Bankası, Irak Ticaret bankası ve Bağdat bankası) aktif kalitesi ağırlıklı değerlerinde artış kaydetti.

Şekil (4-23): Bankaların dönem içindeki A-Varlık Kalitesi Bileşeni değerleri

3.3.3. Yönetim Kalitesi

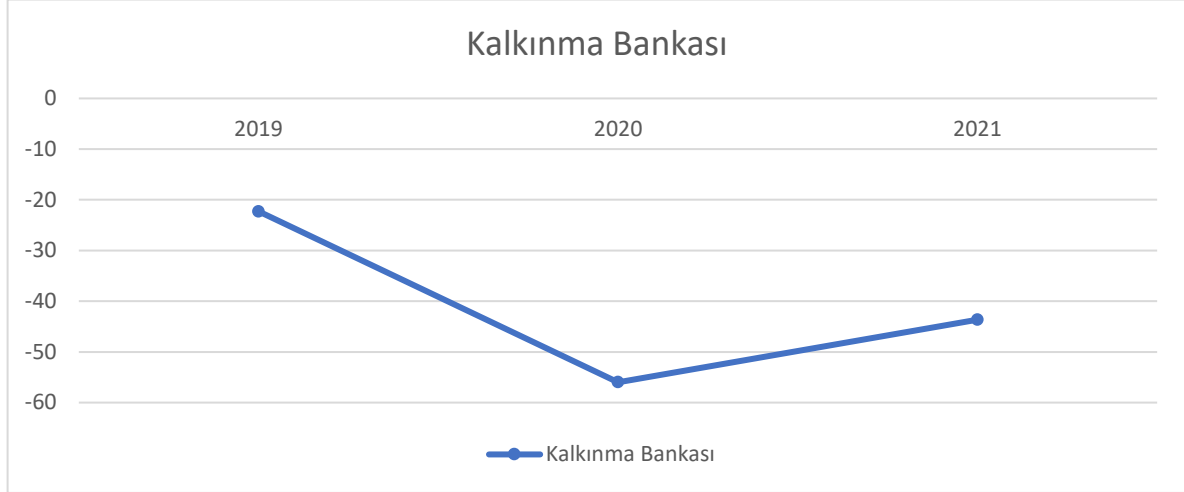
Tablo (4-12)'de bankaların yönetim Kalitesi bileşeni ortalamaları yıllar itibariyle verilmiştir.

Tablo (4-12) : Yıllar İtibariyle M-Yönetim Kalitesi Bileşeni
M (Yönetim Kalitesi)

Bankalar	2019	2020	2021
Kalkınma Bankası	-22.278	-55.997	-43.658
Irak Ulusal Bankası	-70.705	-47.809	-67.946
aşur uluslar arası banka	-44.809	7.203	141.834
Sümer Ticaret Bankası	-166.698	243.324	143.731
Körfez Ticaret Bankası	34.375	82.894	688.652
kredi bankası	123.145	176.751	159.499
Irak Ticaret Bankası	182.435	313.039	-89.970
Bağdat Bankası	45.639	9.026	-9.440
Irak genelinde banka	-0.940	15.000	38.151
Orta Doğu Bankası	-391.182	3.736	49.756

Kalkınma Bankası Yukarıdaki tablodan, (2019) yılında (-22.278) iken, (-55.997)'ye ulaşan Kalkınma Bankası'nda (2020) yönetim kalitesinin ağırlıklı değerinde bir azalma olduğunu görüyoruz. Değer bir sonraki yıl arttı, ancak 2019 yılına göre daha az değerliydi ve bu bankanın iyi performans gösterdiğinin kanıtıdır.

Şekil (4-24): Kalkınma Bankası'nın dönem içindeki M-Yönetim Kalitesi Bileşeni değerleri

Irak Ulusal Bankası Önceki tabloda, (2020) yılında yönetim kalitesinin ağırlıklı değerinde (-47.809) bir artış fark ettik, yani bu yıl bankanın performansında bir düşüş oldu, ancak (2021) yılında yönetim kalitesinin ağırlıklı değeri (-67.946) azalmıştır.

Şekil (4-25): Irak Ulusal Bankası'nın dönem içindeki A-Varlık Kalitesi Bileşeni değerleri

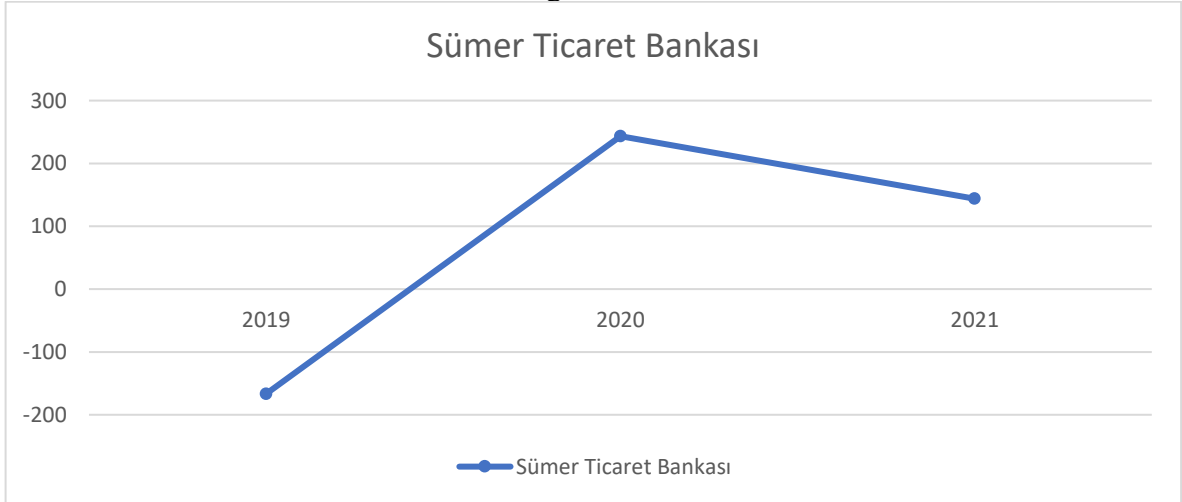
Ashur Ticaret Bankası, yönetim kalitesinin ağırlıklı değerinde (2020 ve 2021) yıl (2019) ile karşılaştırıldığında sırasıyla (7.203, 141.834) değerinde bir artışa tanık oldu.

Şekil (4-26): Irak Ulusal Bankası'nın dönem içindeki M-Yönetim Kalitesi Bileşeni değerleri

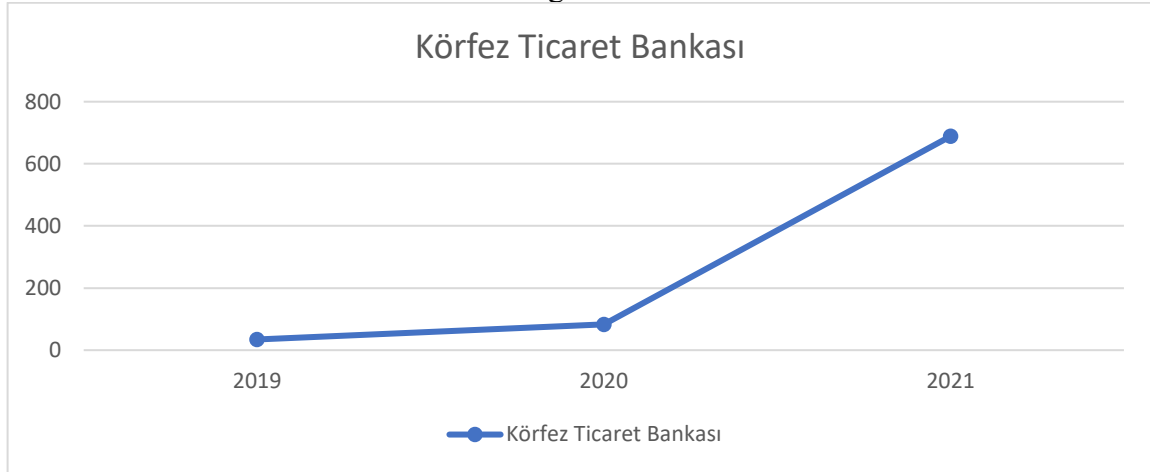
Sümer Ticaret bankası (2019) yılında (-166.698) iken (243.324)'e yükseldiği için (2020) yılında yönetim kalitesinin ağırlıklı değerinde önemli bir artış olduğunu tablodan (4-12) not ediyoruz. Yıl (2021) yönetim kalitesinin ağırlıklı değeri bir önceki yıla göre azaldı, ancak yüksek kaldı.

Şekil (4-27): Sümer Ticaret Bankası'nın dönem içindeki M-Yönetim Kalitesi Bileşeni değerleri

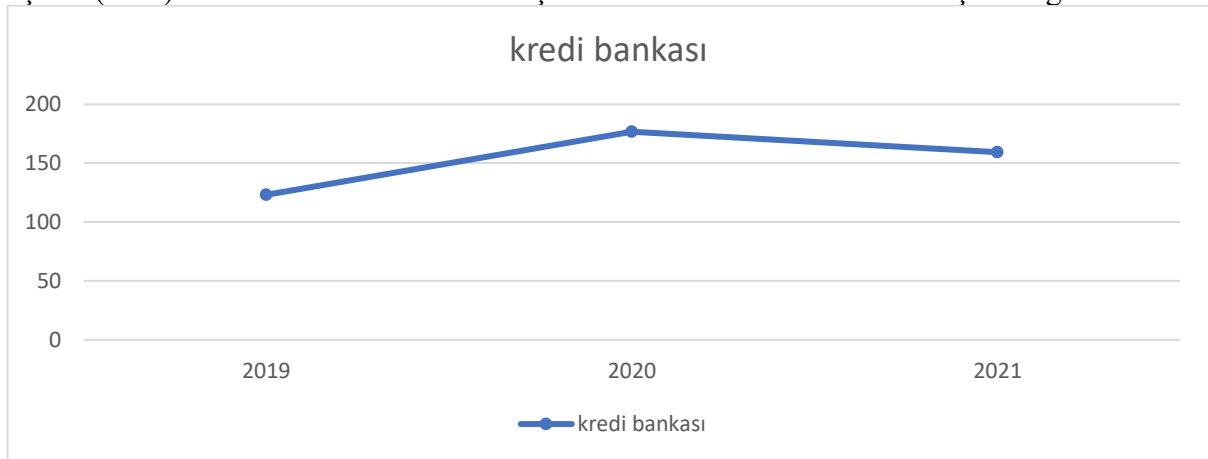
Körfez Ticaret Bankası, (2020) yılında yönetim kalitesinin ağırlıklı değerinde (2019) yılına göre (82.894) önemli bir artış elde etti ve banka, 2021 yılında bile yükselişini sürdürdü. (688.652) değeri ile Körfez Ticaret Bankası, araştırma süresi boyunca yönetim kalitesi ve mevcut örneklem bankaları için en yüksek ağırlıklı değer olmuştur.

Şekil (4-28): Körfez Ticaret Bankası'nın dönem içindeki M-Yönetim Kalitesi Bileşeni değerleri

Kredi Bankası Bir önceki tablodan, (2020) yılında yönetim kalitesinin ağırlıklı değerinde (%43) bir artış fark ettik, yani (176.751)'e ulaştı, ancak (2021) yılında bu değer bir önceki yıla göre azaldı (159.499).

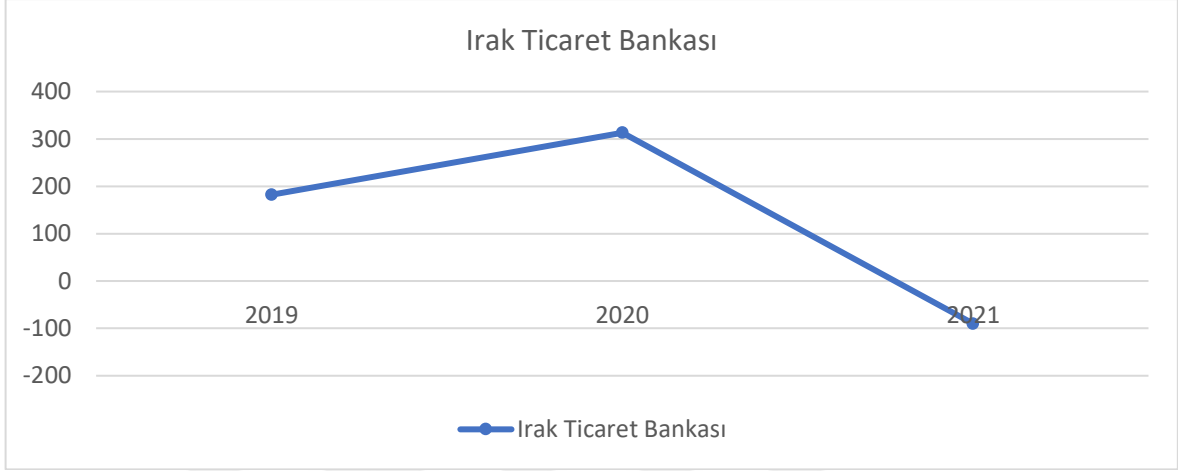
Şekil (4-29): Kredi Bankası'nın dönem içindeki M-Yönetim Kalitesi Bileşeni değerleri

Irak Ticaret Bankası, tabloda (4-12) gösterildiği gibi (313.039) bir değer kaydettiği için (2020) yılında yönetim kalitesinin ağırlıklı değerinde önemli bir artışa

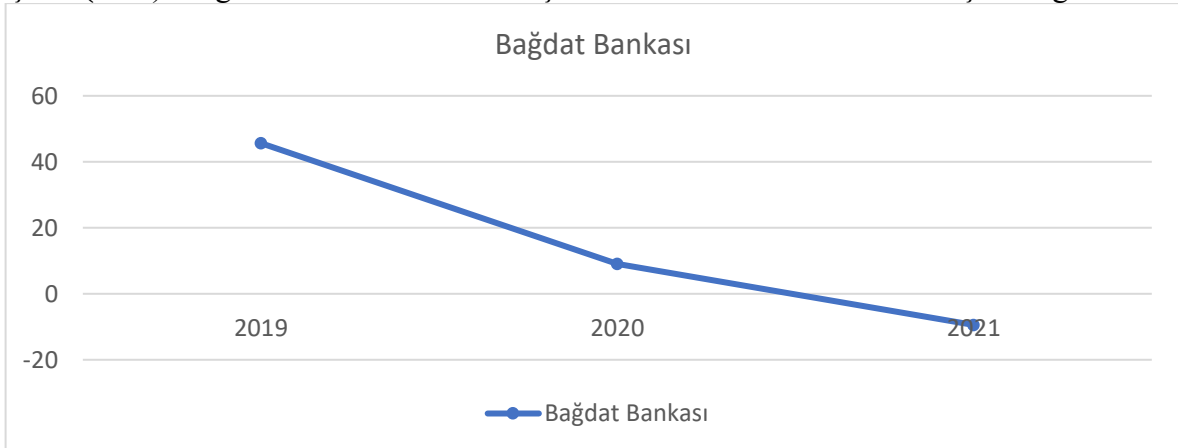
tanık oldu, ancak (2021) yılında, yönetim kalitesinin ağırlıklı değeri büyük bir oranda azaldı.

Şekil (4-30): Irak Ticaret Bankası'nın dönem içindeki M-Yönetim Kalitesi Bileşeni değerleri

Bağdat Bankası Tablo (4-12) aracılığıyla, Bağdat Bankası'nın araştırma döneminde yönetim kalitesinin ağırlıklı değerinde sürekli olarak düştüğünü, (2019) yıldaki ağırlıklı değerin (45.639) (-9.440) ulaşana kadar olduğunu (2021) yılında not ediyoruz.

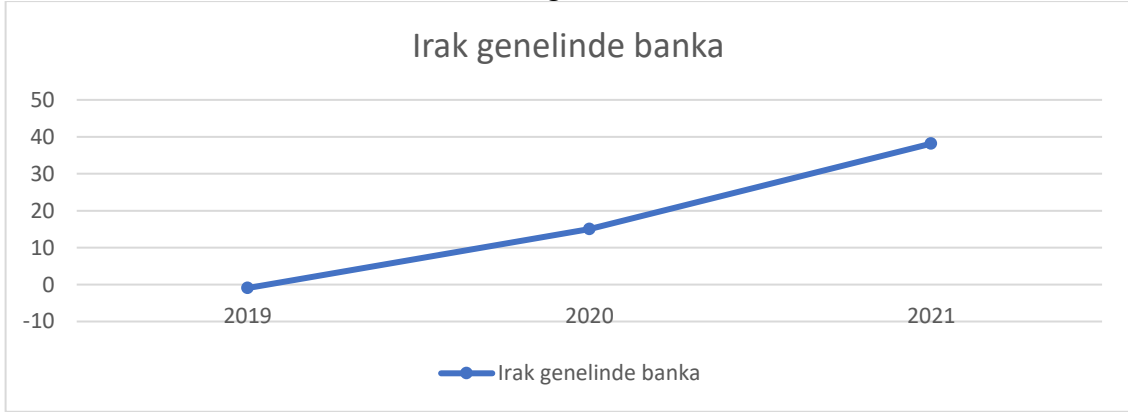
Şekil (4-31): Bağdat Bankası'nın dönem içindeki M-Yönetim Kalitesi Bileşeni değerleri

Irak genelinde banka (4-12) tablosundan, Irak genelinde bir bankada yönetim kalitesinin ağırlıklı değerinin, (2020) yılında (2019) yılına göre (15) artarak, ağırlıklı

değerine kadar sürekli arttığını not ediyoruz. (2021) yılındaki yönetim kalitesi (38.151)'e ulaşmıştır.

Şekil (4-32): Irak genelinde Bankası'nın dönem içindeki M-Yönetim Kalitesi Bileşeni değerleri

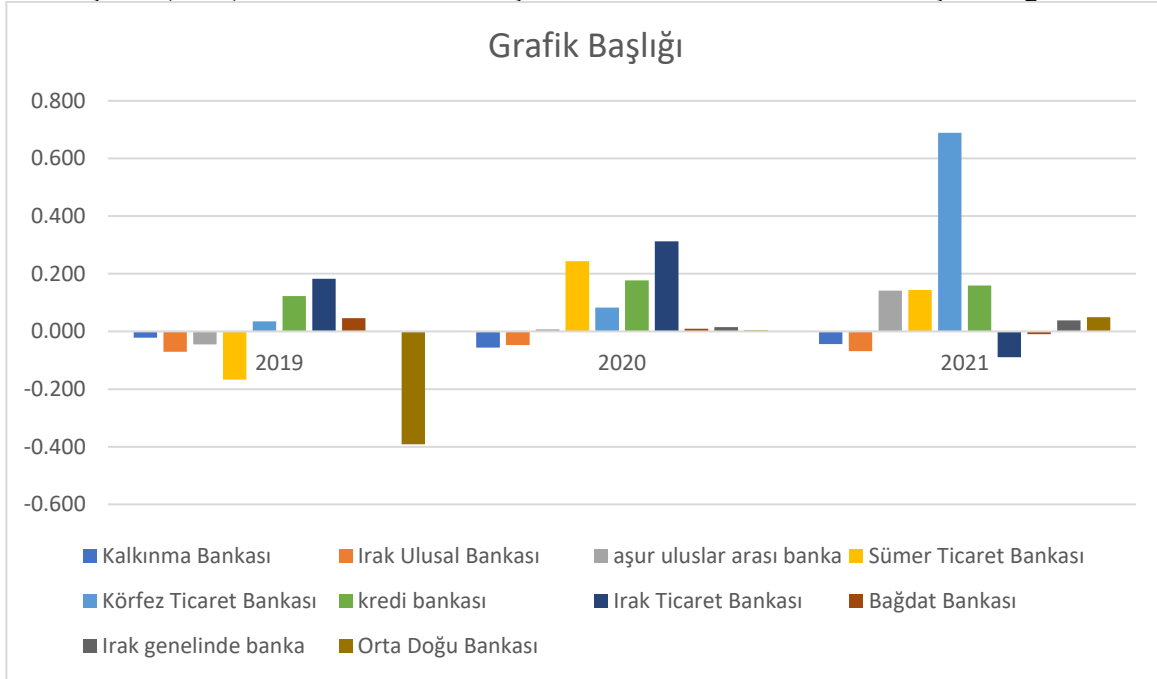

Orta Doğu Bankası 2019 yılındaki (-391.182) araştırma döneminde Orta Doğu Bankası'ndaki yönetim kalitesinin ağırlıklı değerinde, (2021) yılındaki yönetim kalitesinin ağırlıklı değerine kadar bir artış olduğunu görüyoruz (49.756).

Şekil (4-33): Orta Doğu Bankası'nın dönem içindeki M-Yönetim Kalitesi Bileşeni değerleri

Şekil (4-34): Bankaların dönem içindeki M-Yönetim Kalitesi Bileşeni değerleri

3.3.4. Kârlılık kalitesi:

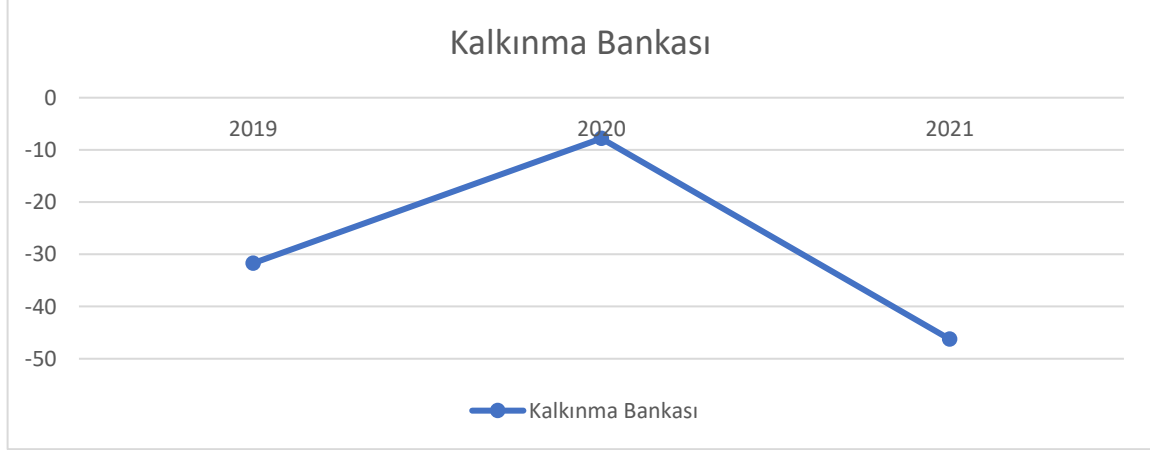
Aşağıdaki tablo aracılığıyla örnek bankaların araştırma dönemindeki karlılık kalitesinin ağırlıklı değerlerini belirlenmektedir. Pandemi dönemi genel olarak bankaların performansı ve kârı üzerindeki etkisini dikkate alarak incelenmiştir.

Tablo(4-13) : Yıllar İtibariyle E-Kârlılık Bileşeni
E (Karlılık)

Bankalar	2019	2020	2021
Kalkınma Bankası	-31.711	-7.808	-46.257
Irak Ulusal Bankası	-56.793	-34.776	-53.330
aşur uluslar arası banka	-52.156	-50.944	-31.885
Sümer Ticaret Bankası	91.966	411.405	207.738
Körfez Ticaret Bankası	-129.922	1758.121	-115.686
kredi bankası	-86.432	-237.578	-114.517
Irak Ticaret Bankası	-49.901	-45.044	-47.829
Bağdat Bankası	-30.867	-21.746	-65.265
Irak genelinde banka	30.487	91.798	-228.775
Orta Doğu Bankası	2620.567	-389.478	1065.984

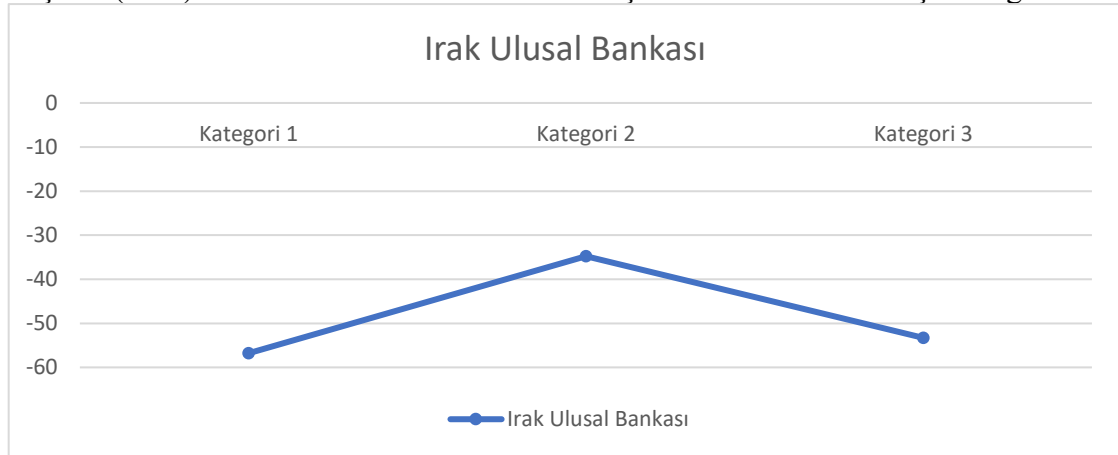
Kalkınma Bankası araştırma döneminde karlılık kalitesinin ağırlıklı değerinin negatif bir değerde olduğunu not ediyoruz, (2020) yılında kaydettiği gibi karlılık kalitesinin ağırlıklı değerinde bir artışa tanık oldu. (-7.808) değeri, yani (2019) yılına göre (%27) artış, yani bankanın araştırma yıllarında sürekli zararda olduğu anlamına gelir.

Şekil (4-35): Kalkınma Bankası'nın dönem içindeki E-Kârlılık Bileşeni değerleri

Irak Ulusal Bankası Tablo (4-13) aracılığıyla, bankanın araştırma dönemindeki zararını açıkça görüyoruz Banka, (2020) yılında karlılık kalitesinin ağırlıklı değerini (2019) yılına göre (% 39) artırmayı başardı, ancak (2021) yılında karlılık kalitesinin ağırlıklı değeri bir önceki yıla göre (%53) azaldı.

Şekil (4-36): Irak Ulusal Bankası'nın dönem içindeki E-Kârlılık Bileşeni değerleri

Aşur Bank, (2020) yılında (2019) yılına göre (%2) artış kaydederken, (2019-2021) yıllarında karlılık kalitesinin ağırlıklı değerinde artış sağlarken, (2021) yılında

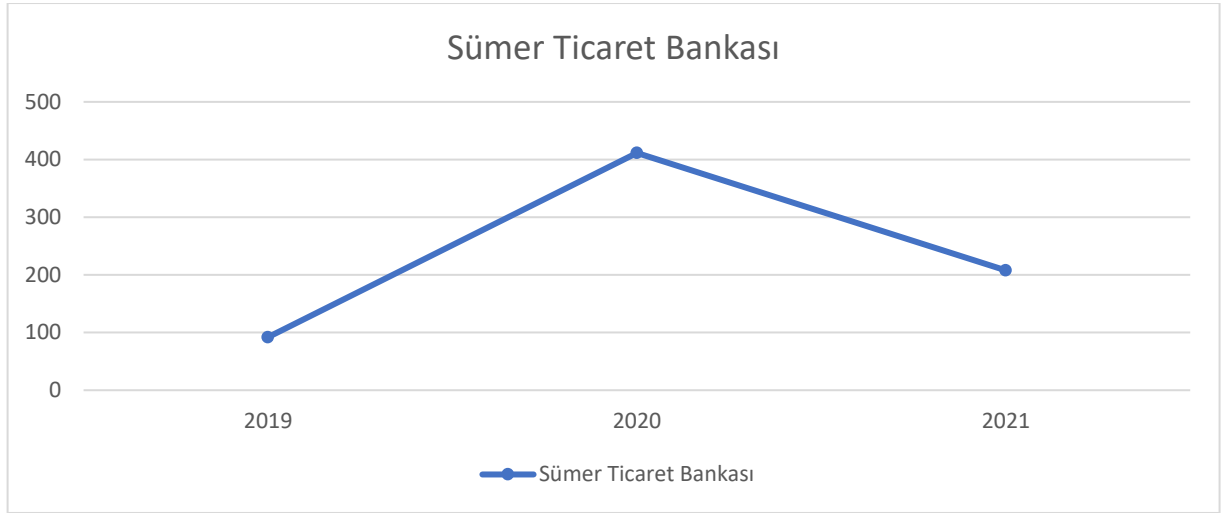
(2020) yılına göre (%37) artış göstermiş ancak banka yine de karlılık kalitesinin ağırlıklı değerlerine göre kar elde edememiş ve aşağıda gösterildiği gibi kaybeden bankalar arasında yer almıştır.

Şekil (4-37): Aşur Bankası'nın dönem içindeki E-Kârlılık Bileşeni değerleri

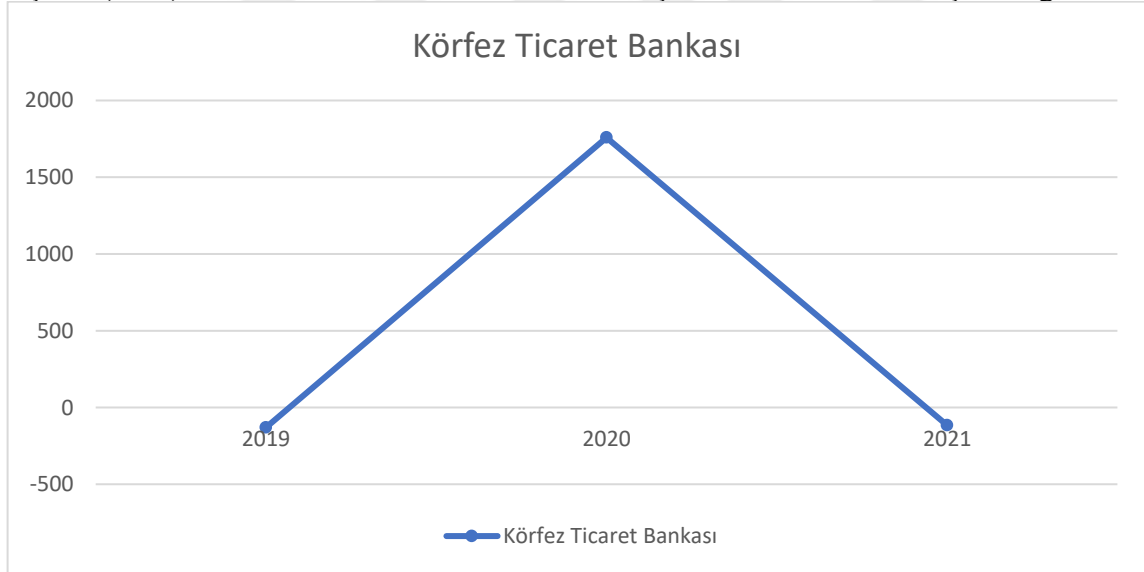
Sümer Ticaret Bankası Tablo (4-13) aracılığıyla, Sümer Bankası'nın (2021) yılında Korona pandemisinden etkilenmesine rağmen araştırma döneminde kâr elde etmeyi başaran örnek bankalar arasında tek banka olduğu, ancak bunu sürdürebildiğini not ediyoruz. (2021) yılında varlığın kalitesi için ağırlıklı değeri (207.738) kaydederken, (2020) yılında (411.405) kaydedildi.

Şekil (4-38): Sümer Ticaret Bankası'nın dönem içindeki E-Kârlılık Bileşeni değerleri

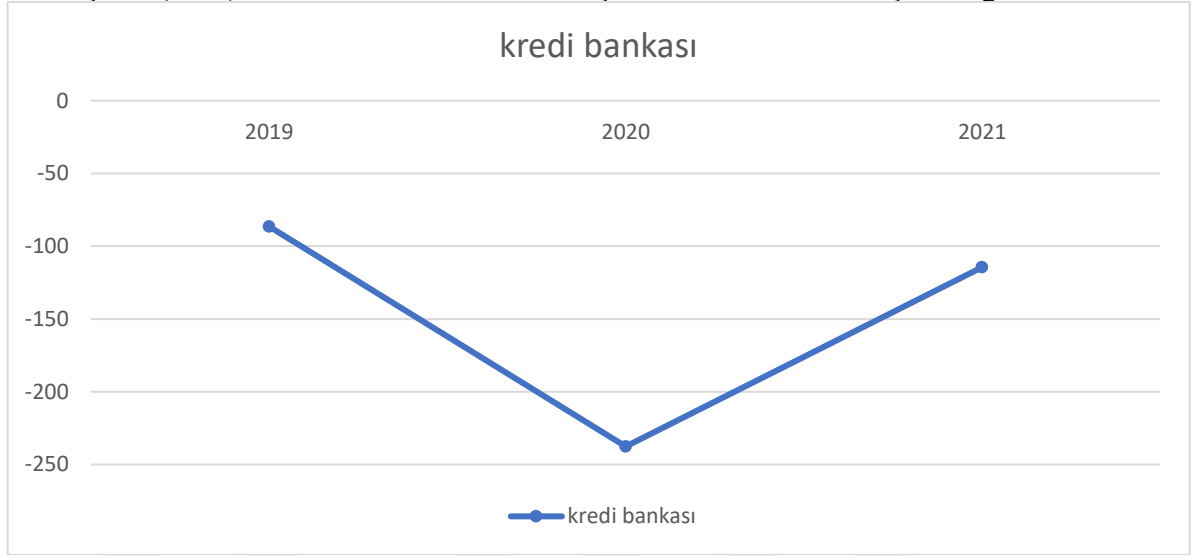
Körfez Ticaret Bankası (2020) yılında (2019) yılına göre karlılık kalitesinin ağırlıklı değerinde bir artış görüyoruz, çünkü bir yıl boyunca karlılık (%1453) artarak (1758.121) değerini kaydetti. ve ardından (-115.686) değerine ulaşana kadar (%106.58) azaldı.

Şekil (4-39): Körfez Ticaret Bankası'nın dönem içindeki E-Kârlılık Bileşeni değerleri

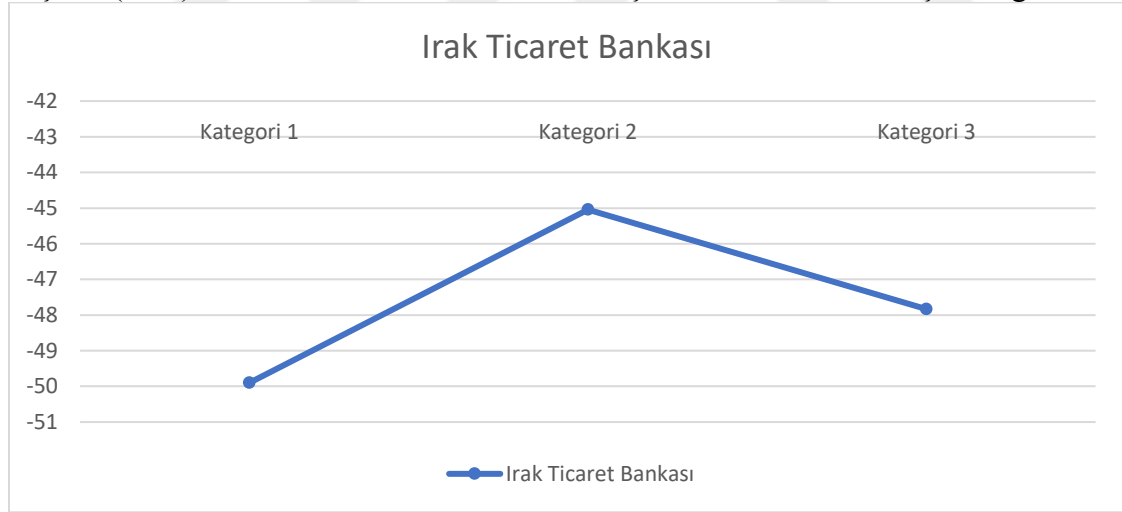
Kredi Bakası bankanın (2020) yılında (2019) yılından sonra (-237.578) değerinde bir değer kaydettiği için, bankadaki karlılık kalitesinin ağırlıklı değerinde bir düşüş görüyoruz (2021) yılında, (2020) yılına göre ağırlıklı değer (%50,8) artmıştır.

Şekil (4-40): Kredi Bankası'nın dönem içindeki E-Kârlılık Bileşeni değerleri

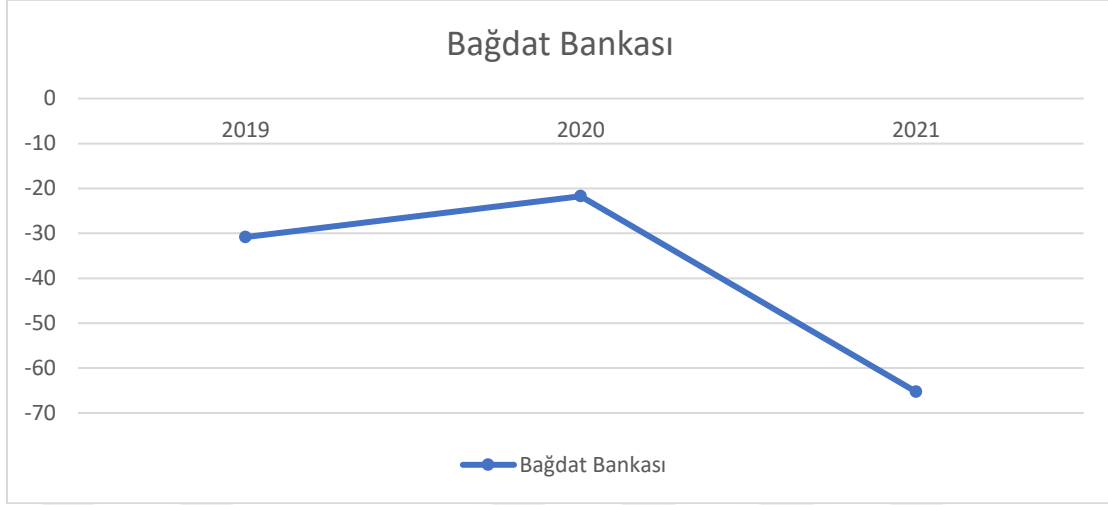
Irak Ticaret Bankası araştırma dönemi boyunca karlılık kalitesinin ağırlıklı değerinde bir değişiklik olduğu görülmektedir ancak bankanın zararda olduğu bilinmektedir ve bankanın düşük performansı gösterdiği anlamına gelmektedir.

Şekil (4-41): Irak Ticaret Bankası'nın dönem içindeki E-Kârlılık Bileşeni değerleri

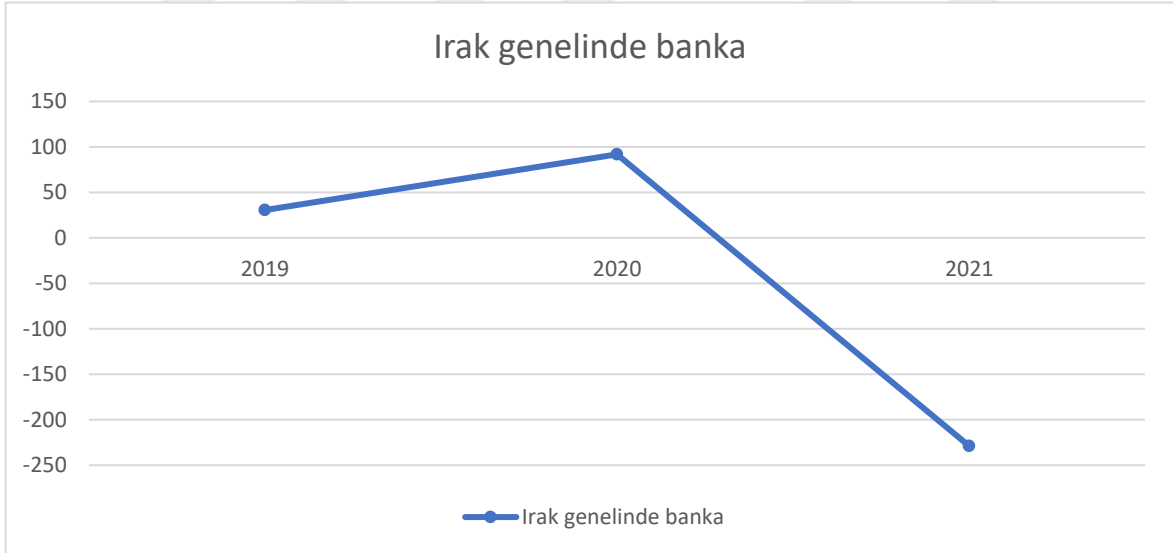
Bağdat Bankası (2020) yılında karlılık kalitesinin ağırlıklı değerinde (2019) yıla göre (%29,5) bir artış olduğunu görüyoruz, ancak (2021) yılında ağırlıklı değer kalitesinin (-65.265) düzeyine ulaşarak önceki yıllara göre azalmaya başlaması, yani (%200) oranında azalmıştır.

Şekil (4-42): Bağdat Bankası'nın dönem içindeki E-Kârlılık Bileşeni değerleri

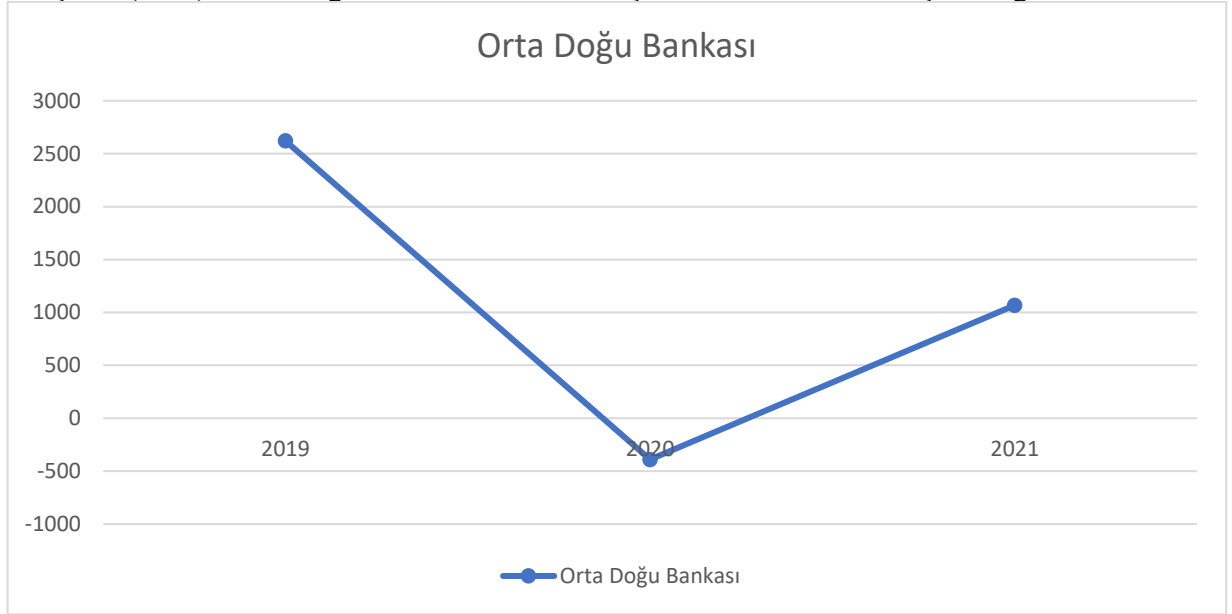
Irak genelindeki banka, kârlılık kalitesinin değer ağırlıklı değerinde Corona pandemisinden etkilenen bankalardan biri. (2019 ve 2020) yıllarında sırasıyla (30.487) ve (91.798) değer kaydettikten sonra (2021) yılında zarar etme aşamasına gelmiştir.

Şekil (4-43): Irak genelindeki Bankası'nın dönem içindeki E-Kârlılık Bileşeni değerleri

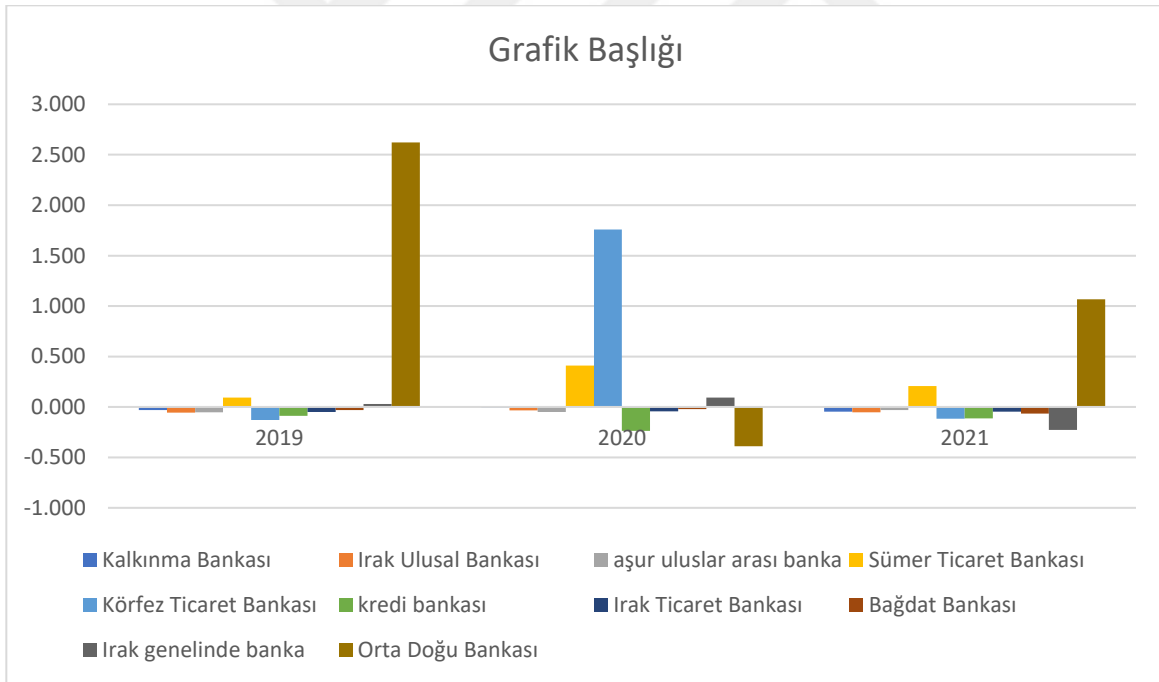

Orta Doğu Bankası Bir önceki tablodan, (2020) yılında (2019) yılına göre kârlılık kalitesinin ağırlıklı değerinde (2620.567)'den (-389.478)'ye düştüğünü görüyoruz. (2021), kârlılık kalitesinin ağırlıklı değeri (2020) yılına göre %3763,7 arttığı için banka yeniden yükselmeyi başardı.

Şekil (4-44): Orta Doğu Bankası'nın dönem içindeki E-Kârlılık Bileşeni değerleri

Şekil (4-45): Bankaların dönem içindeki E-Kârlılık Bileşeni değerleri

3.3.5. Likidite

Bankanın ihtiyaç duyduğu anda gerekli fonları temin edebilme kabiliyetinin ölçüsü olup, varlıkların hızlı bir şekilde nakde dönüşebilme kabiliyetini ifade etmektedir.

Tabloda, araştırma sırasında örnek bankaların likidite kalitesinin ağırlıklı değerini gösteriyoruz.

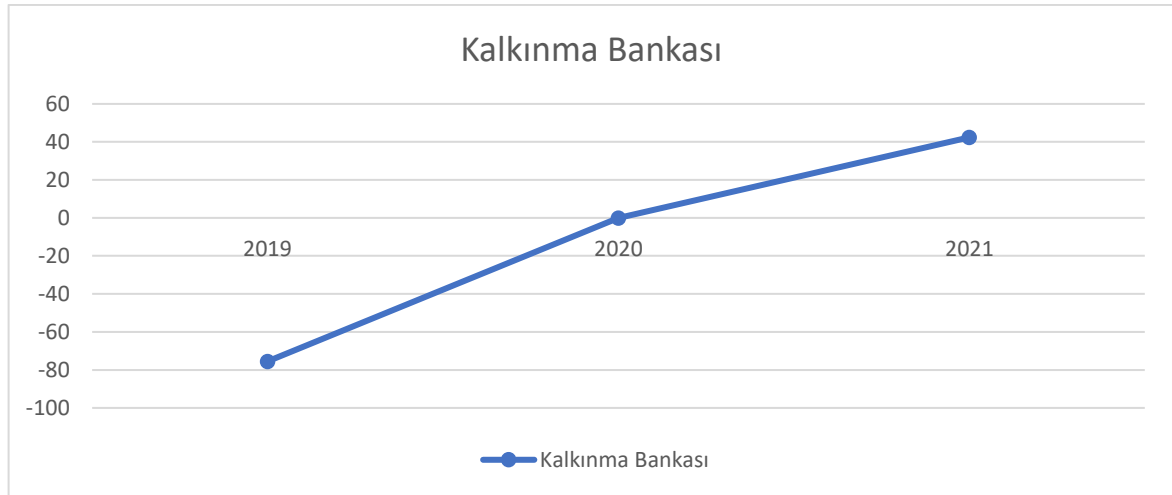
Tablo (4-14) : Yıllar İtibariyle L-Likidite Bileşeni

L (Likidite)

Bankalar	2019	2020	2021
Kalkınma Bankası	-75.486	56.297	42.394
Irak Ulusal Bankası	114.342	39.407	74.472
aşur uluslar arası banka	70.224	-0.354	0.417
Sümer Ticaret Bankası	27.353	-24.900	-33.885
Körfez Ticaret Bankası	84.246	17.259	14.461
kredi bankası	52.625	-10.150	-18.042
Irak Ticaret Bankası	54.900	5.178	2.309
Bağdat Bankası	162.734	49.566	53.354
Irak genelinde banka	15.422	-27.117	-14.213
Orta Doğu Bankası	119.746	24.755	34.493

Kalkınma Bankası (2020) yılında likidite kalitesinin ağırlıklı değerinde bir önceki yıla göre (%174,5) artış gözlemliyoruz.(2021) yılında, yani Korona pandemisi sırasında, ağırlıklı likidite kalitesi değeri (42.394)'e düşmüştür.

Şekil (4-46): Kalkınma Bankası'nın dönem içindeki L-Likidite Bileşeni değerleri

Irak Ulusal Bankası, bir önceki yıl (114.342) değerinden sonra (39.407) değer kaydettiği için (2020) yılında likidite kalitesinin ağırlıklı değerinde bir düşüş olduğu

görülmektedir. (2021) yılında, banka likidite kalitesinin ağırlıklı değerinde (74.472) değer kaydeden bir artış görülmüştür.

Şekil (4-47): Irak Ulusal Bankası'nın dönem içindeki L-Likidite Bileşeni değerleri

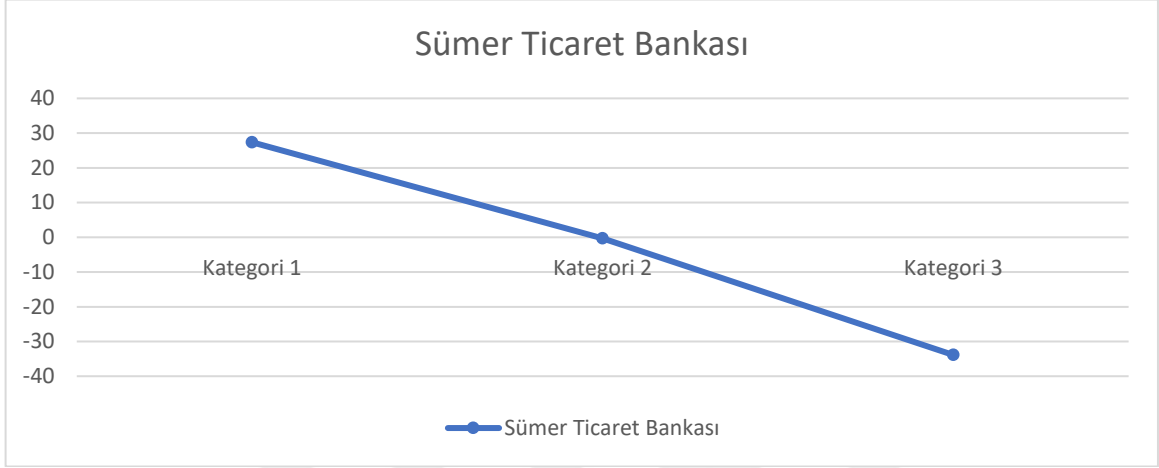
Aşur Ticaret bankası (4-14) tablosundan, likidite kalitesinin ağırlıklı değerinin (2020) yılında (70.224)'ten (-0.354)'e düştüğü için (% 199) düştüğünü ve ardından likidite kalitesinin ağırlıklı değerinin arttığı görülmektedir.

Şekil (4-48): Aşur Ticaret Bankası'nın dönem içindeki L-Likidite Bileşeni değerleri

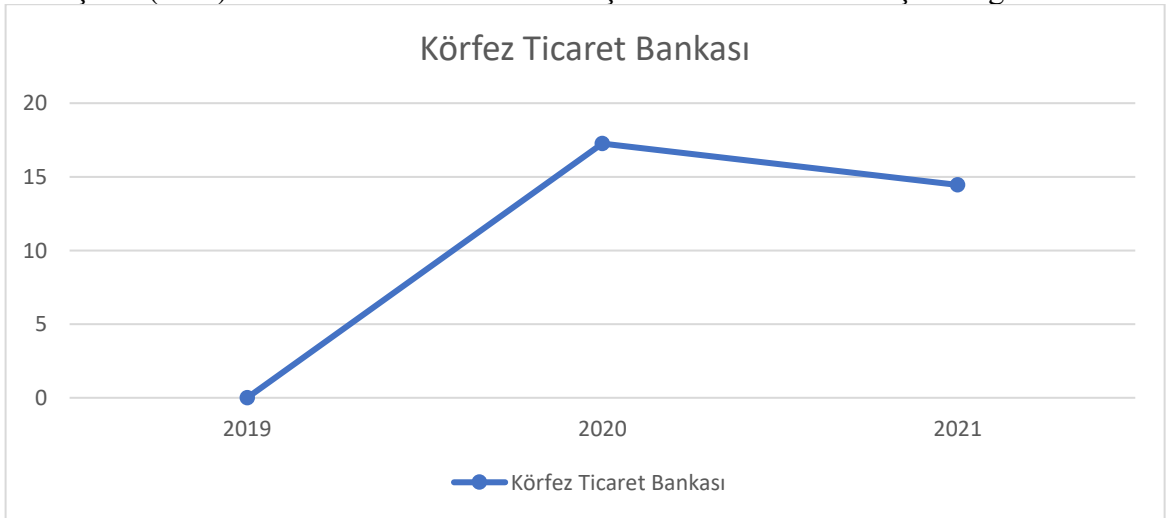
Sümer Ticaret Bankası likidite kalitesinin ağırlıklı değeri açısından bankanın performansında bir düşüş görüyoruz, çünkü likidite kalitesinin ağırlıklı değeri (2020) yılında bir önceki yıla göre (-24.900) düşmüş ve ardından (2021) yılında (-33.885)'e gerilemiştir.

Şekil (4-49): Sümer Ticaret Bankası'nın dönem içindeki L-Likidite Bileşeni değerleri

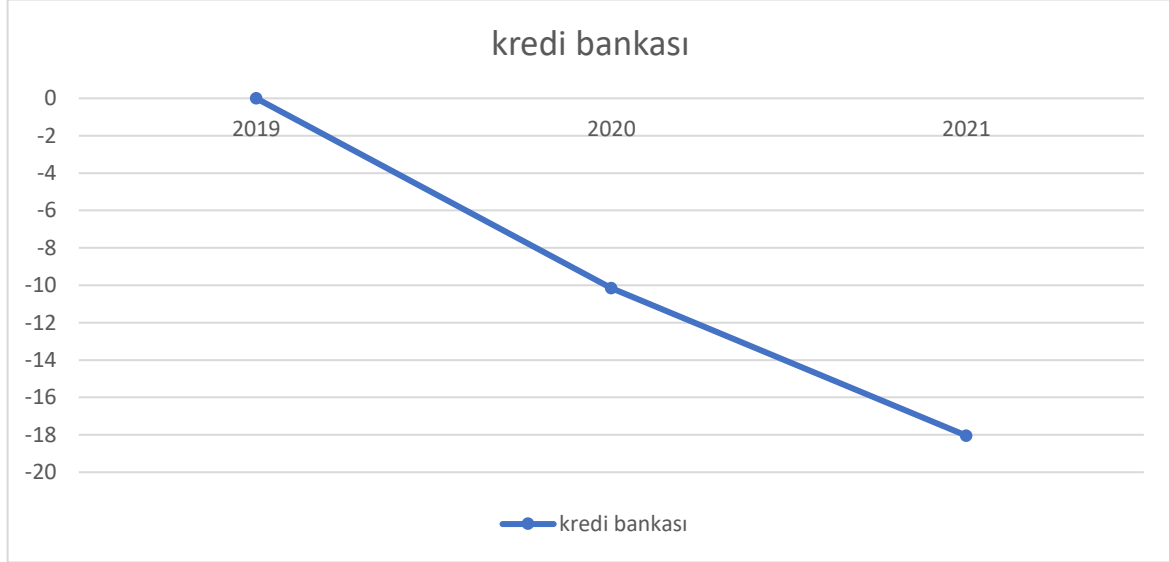
Körfez Bankası, (2019)'da (84.246) olan ağırlıklı değerin (2021)'de (14.461)'e düşmesi nedeniyle, araştırma döneminde likidite kalitesinin ağırlıklı değerinin düştüğü bankalar arasında olduğunu ve üç yıl içinde (%83) azaldığı görülmektedir.

Şekil (4-50): Körfez Bankası'nın dönem içindeki L-Likidite Bileşeni değerleri

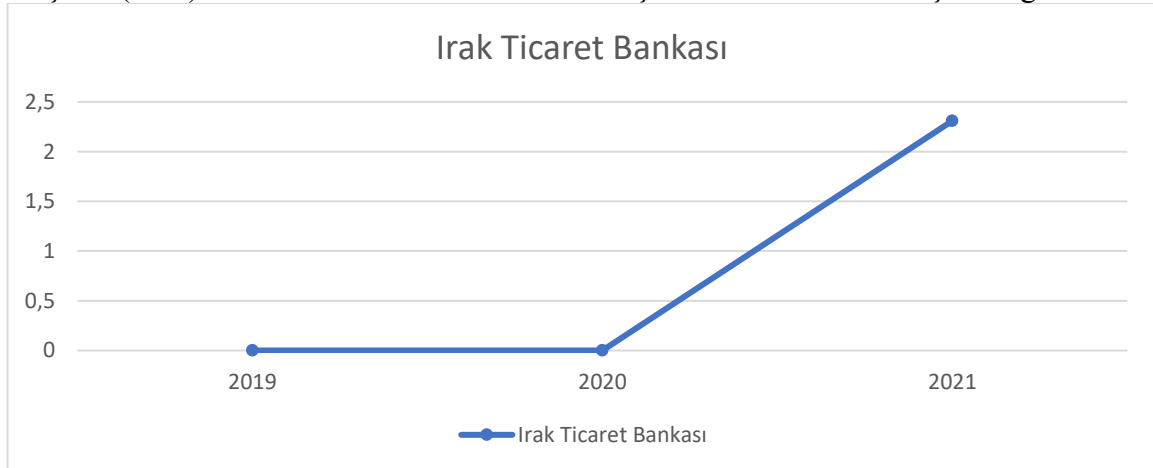
Kredi Bankası Likidite kalitesinin ağırlıklı değeri (2019) yılında (52.625) iken (2020) yılında (%119) azalarak (-10.150) oldu Likidite kalitesinin ağırlıklı değeri (2021) yılında (-18.042) değerine ulaşana kadar azalmaya devam etmiştir.

Şekil (4-51): Körfez Bankası'nın dönem içindeki L-Likidite Bileşeni değerleri

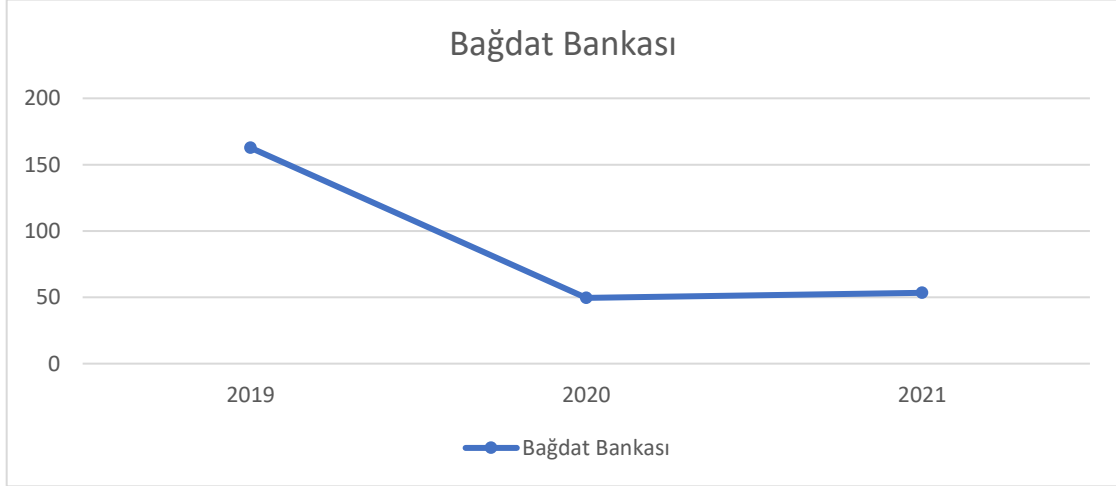
Irak Ticaret Bankası araştırma döneminde Irak Ticaret Bankası'ndaki likidite kalitesinin ağırlıklı değerindeki düşüşü, üç yıl boyunca likidite kalitesinin ağırlıklı değerinde (% 95,8) düştüğünü görülmektedir.

Şekil (4-52): Irak Ticaret Bankası'nın dönem içindeki L-Likidite Bileşeni değerleri

Bağdat Bankası da Corona pandemisinden etkilenen bankalardan biriydi ve likidite kalitesinin ağırlıklı değeri (2020) yılında (49.566) olarak kaydedildiği için üç yıl boyunca düşüş yaşadı. (2019) yılında (162.734), ancak (2021) yılında (53.354) değeri ile kaydedilmiştir.

Şekil (4-53): Bağdat Bankası'nın dönem içindeki L-Likidite Bileşeni değerleri

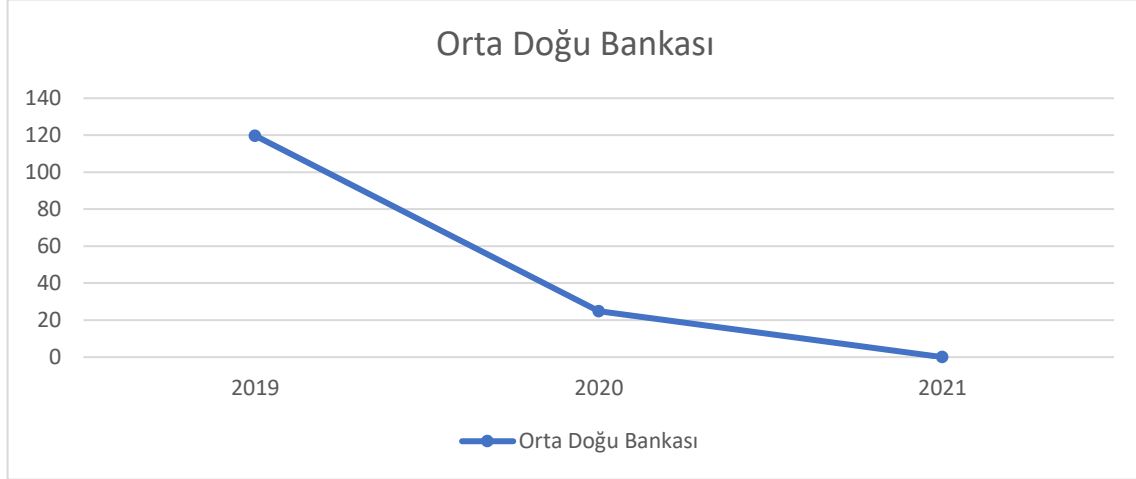
Irak genelinde Bankası Likidite kalitesinin ağırlıklı değeri (2019) yılında (15.422) iken (2021) yılında (-14.213) değerine düşmüştür, bu da bankanın likidite bileşeninde (%192) bir düşüş olduğu görülmektedir.

Şekil (4-54): Irak genelinde Bankası'nın dönem içindeki L-Likidite Bileşeni değerleri

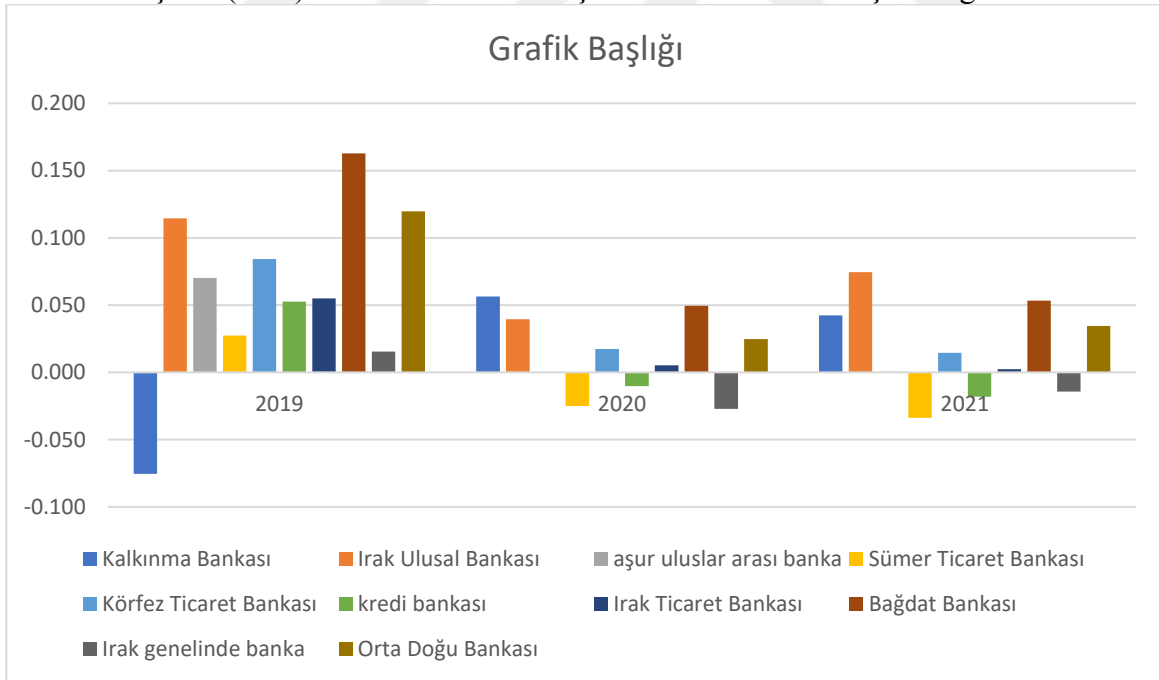

Orta Doğu Bankası, (2020) yılında likidite kalitesinin ağırlıklı değerinde (2019) yılına göre (%79) bir düşüş olduğunu, ancak (2021) yılında ise yılına (2019) kıyasla (%71) azaldığını görülmektedir.

Şekil (4-55): Orta Doğu Bankası'nın dönem içindeki L-Likidite Bileşeni değerleri

Şekil (4-56): Bankaların dönem içindeki L-Likidite Bileşeni değerleri

3.3.6. Piyasa Riskine Duyarlılık

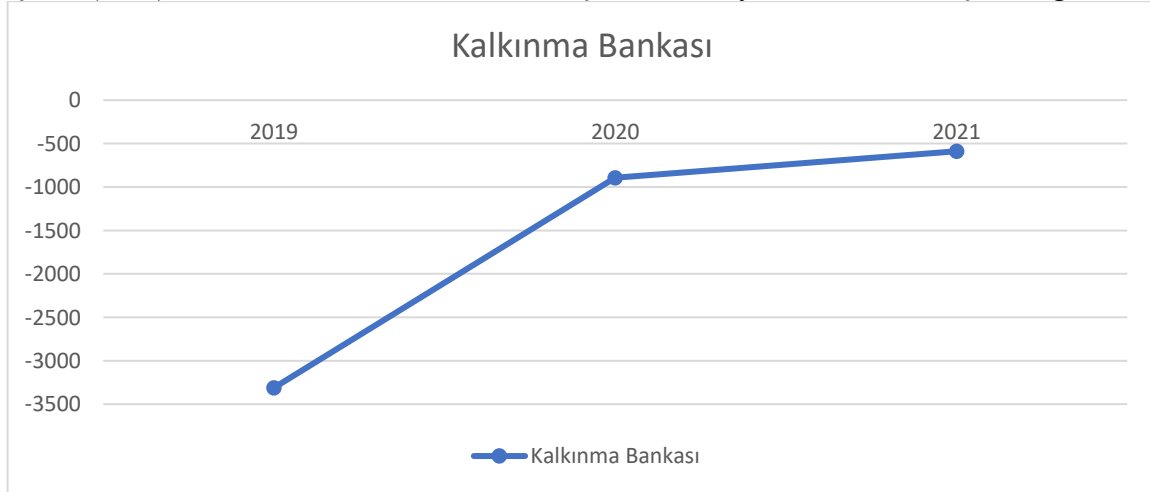
Çalışmaya dahil edilen bankaların piyasa riskine duyarlılık bileşenine ait değerleri Tablo (4-15)'de verilmiştir.

Tablo (4-15) : Yıllar İtibariyle S-Piyasa Riskine Duyarlılık Bileşeni

S (Piyasa Riskine Duyarlılık)				
Bankalar	2019	2020	2021	
Kalkınma Bankası	-3311.101	-893.141	-588.270	
Irak Ulusal Bankası	-23.191	-12.007	-42.527	
aşur uluslar arası banka	-493.910	-359.391	-547.800	
Sümer Ticaret Bankası	-1050.170	-174.322	-396.099	
Körfez Ticaret Bankası	-29.411	114.384	518.237	
kredi bankası	165.622	-1434.348	92.389	
Irak Ticaret Bankası	130.131	216.849	8.392	
Bağdat Bankası	36.943	27.220	16.258	
Irak genelinde banka	8.239	50.471	18.292	
Orta Doğu Bankası	-904.010	-199.582	-606.671	

Kalkınma Bankasının risk duyarlılığı kalitesinin ağırlıklı değeri, risk oranı çok düşük olduğu için (2019) yılında daha iyiydi, ancak genel olarak ve yıllar içinde risk duyarlılığı kalitesinin ağırlıklı değerindeki artışa rağmen (2020) ve (2021), banka iyi performans gösterdi çünkü Kalite ağırlıklı risk duyarlılığı için değeri azalmıştır.

Şekil (4-57): Kalkınma Bankası'nın dönem içindeki S-Piyasa Riskine Bileşeni değerleri

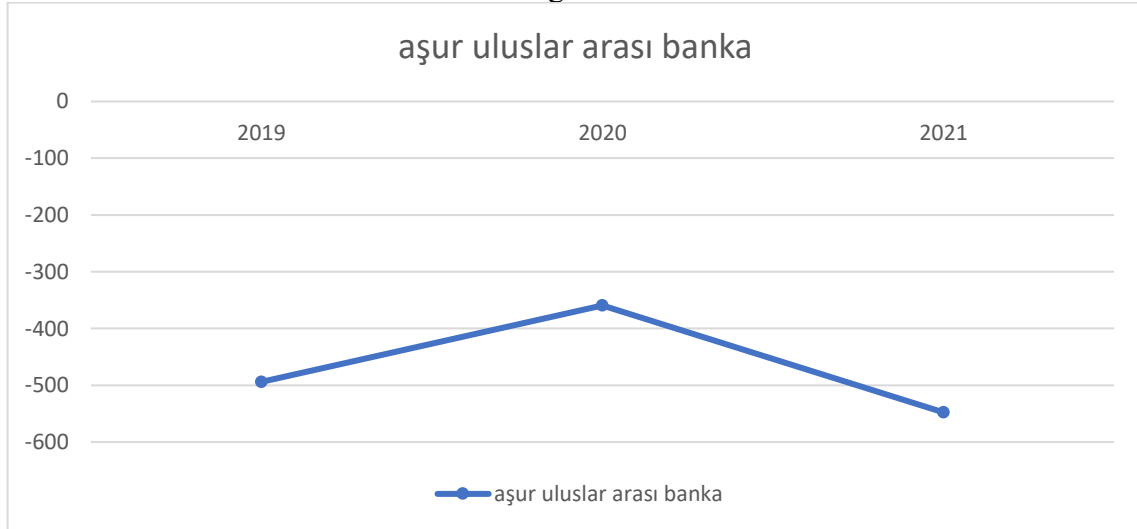
Irak Ulusal Bankası, Bankanın risk kalitesi ağırlıklı değeri açısından performansı genel olarak iyiydi çünkü risk kalitesi ağırlıklı değeri (2021) yılına kadar sürekli olarak düşüyordu ve tablo (4-15) risk kalitesi ağırlıklı değerinde bir düşüş göstermektedir.

Şekil (4-58): Irak Ulusal Bankası'nın dönem içindeki S-Piyasa Riskine Bileşeni değerleri

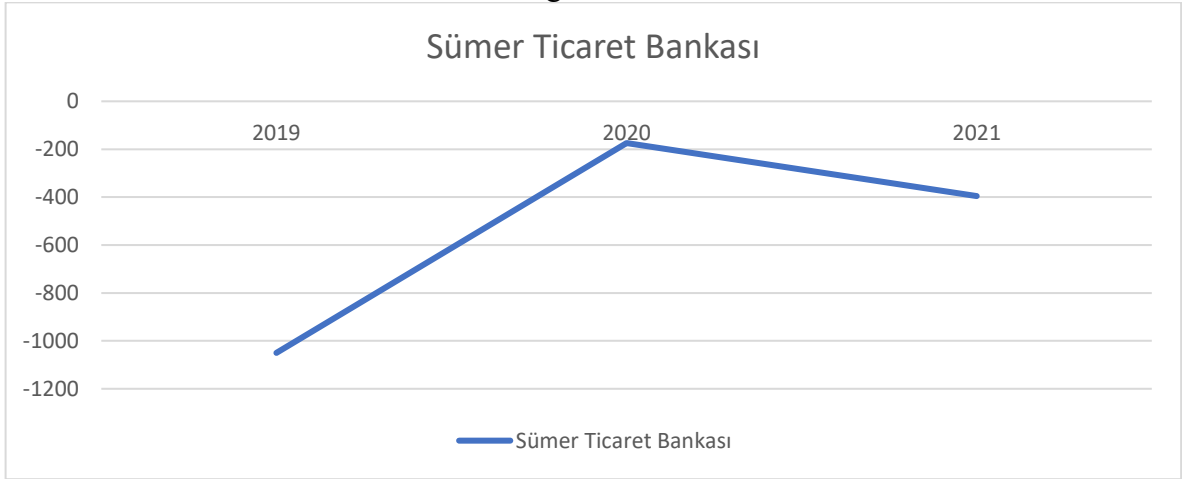
Aşur Uluslar Arası, (2021) yılında risk kalitesinin ağırlıklı değerinde önceki iki yıla göre düşüş sağlayarak bankanın riskler açısından performansında iyileşme sağlamıştır.

Şekil (4-59): Aşur Uluslar Arası Bankası'nın dönem içindeki S-Piyasa Riskine Bileşeni değerleri

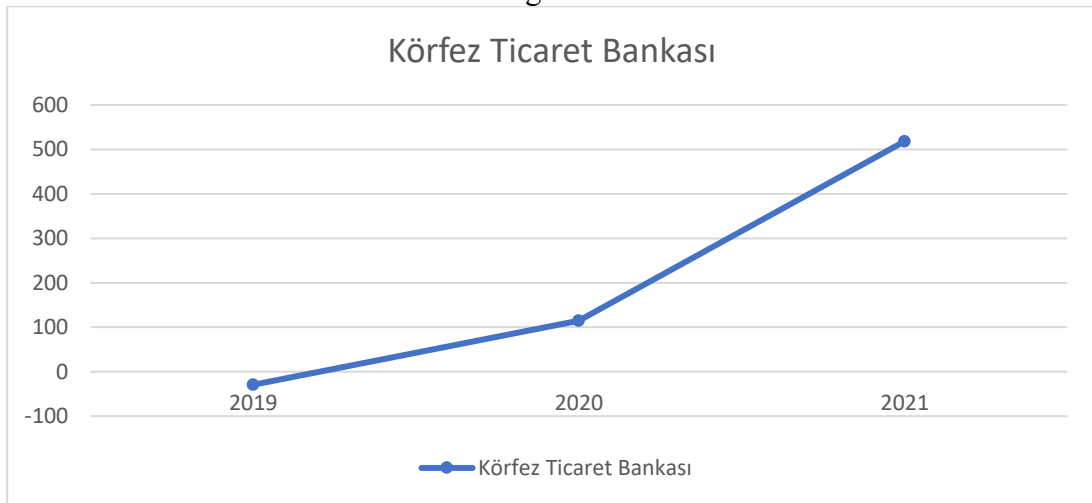
Sümer Ticaret Bankası (2020) yılında risk kalitesinin ağırlıklı değerinde bir artış olduğunu, yani Corona pandemisinin başlamasıyla bankanın risklerinin (% 83) arttığını görülmektedir. Ağırlıklı değer (2021)'de (2020) yılına göre azalmaya başladı, ancak (2019) yılına göre hala yüksek olduğunu görünmektedir.

Şekil (4-60): Sümer Ticaret Bankası'nın dönem içindeki S-Piyasa Riskine Bileşeni değerleri

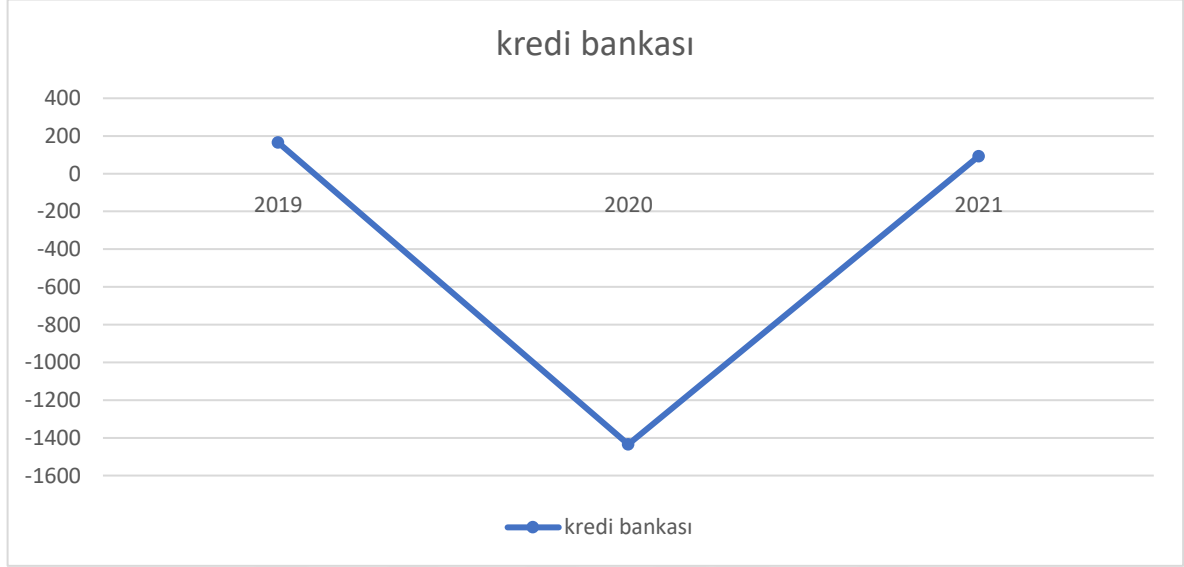
Körfez Ticaret Bankası risk kalitesinin ağırlıklı değeri (2020) ve (2021) yıllarında (2019) yılına göre sırasıyla (%488) ve (%1862) arttı ve buradan bankanın risklerinde önemli bir artış olduğunu görülmektedir.

Şekil (4-61): Körfez Ticaret Bankası'nın dönem içindeki S-Piyasa Riskine Bileşeni değerleri

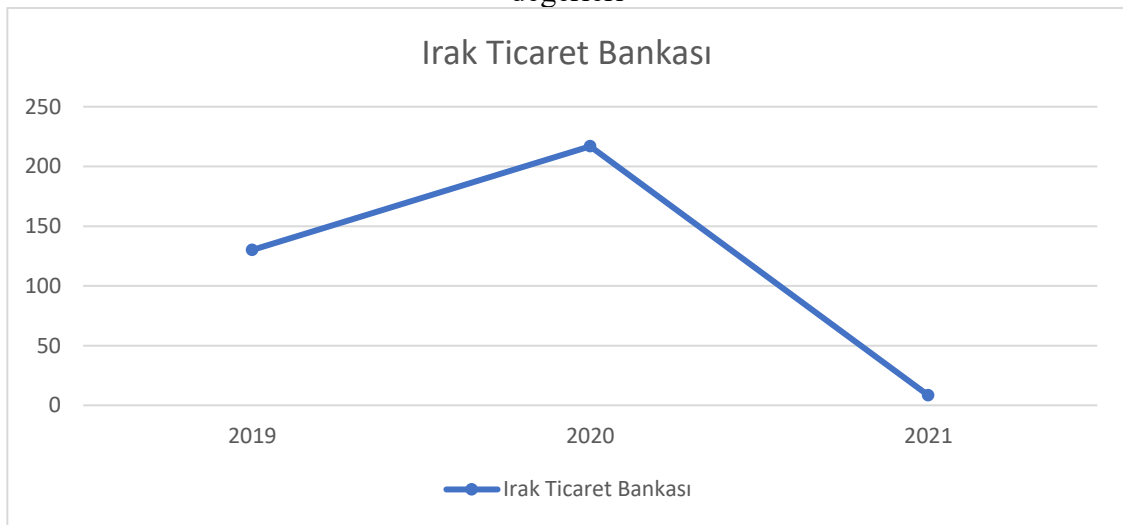
Kredi bankası, (2020) risk kalitesi ağırlıklı değerinde (2019) yılına göre önemli bir düşüş görülmektedir, çünkü risk kalitesi ağırlıklı değeri (165.622) iken (-1434.348), ancak yıl içinde (2021) risk kalitesi ağırlıklı değeri (%106) artmıştır.

Şekil (4-62): kredi Bankası'nın dönem içindeki S-Piyasa Riskine Bileşeni değerleri

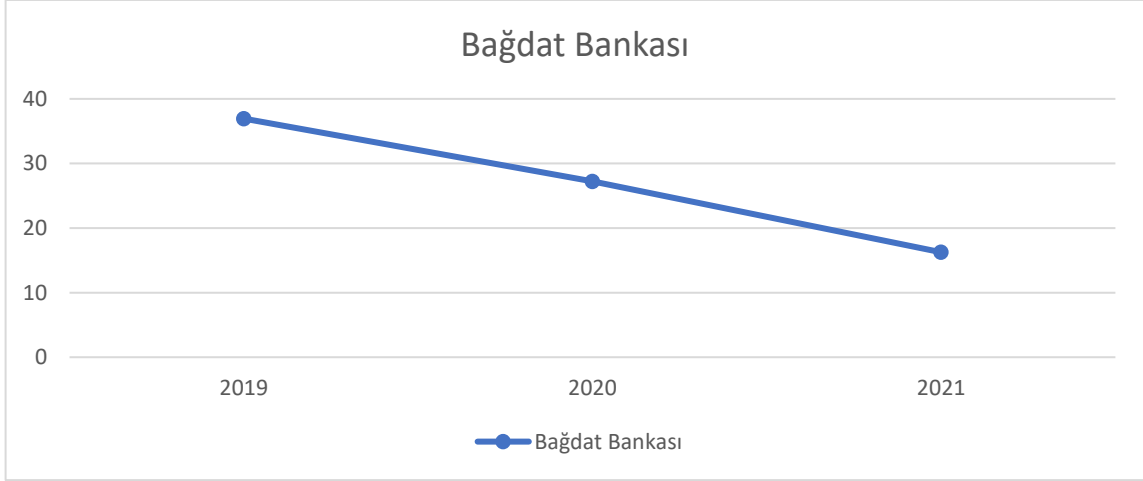
Irak Ticaret Bankası risk kalitesinin ağırlıklı değeri (2020) yılında (216.849) arttı, yani bankanın riskleri bu yıl arttı, ancak sonraki yıl (% 96) azaldı, (8,392) değerinde olduğu görülmektedir.

Şekil (4-63): Irak Ticaret Bankası'nın dönem içindeki S-Piyasa Riskine Bileşeni değerleri

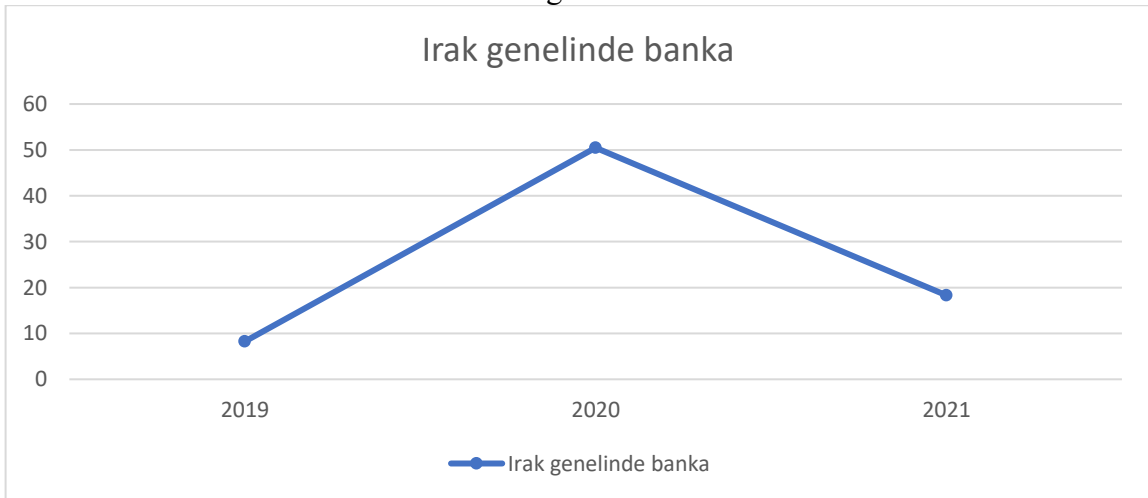
Bağdat Bankası, araştırma süresi boyunca risk kalitesi ağırlıklı değerinde sürekli bir düşüş sağlayarak risk kalitesi ağırlıklı değerinde net bir gelişme sağlamış ve bu, tablo (4-15) gösterildiği gibi bankanın risklerinde bir azalma anlamına gelmektedir, (2019) yılında (36.943) iken (2021) yılında (16.258)'ye düştüğü için (%55,9) oranında bir azalma olduğu görülmektedir.

Şekil (4-64): Bağdat Bankası'nın dönem içindeki S-Piyasa Riskine Bileşeni değerleri

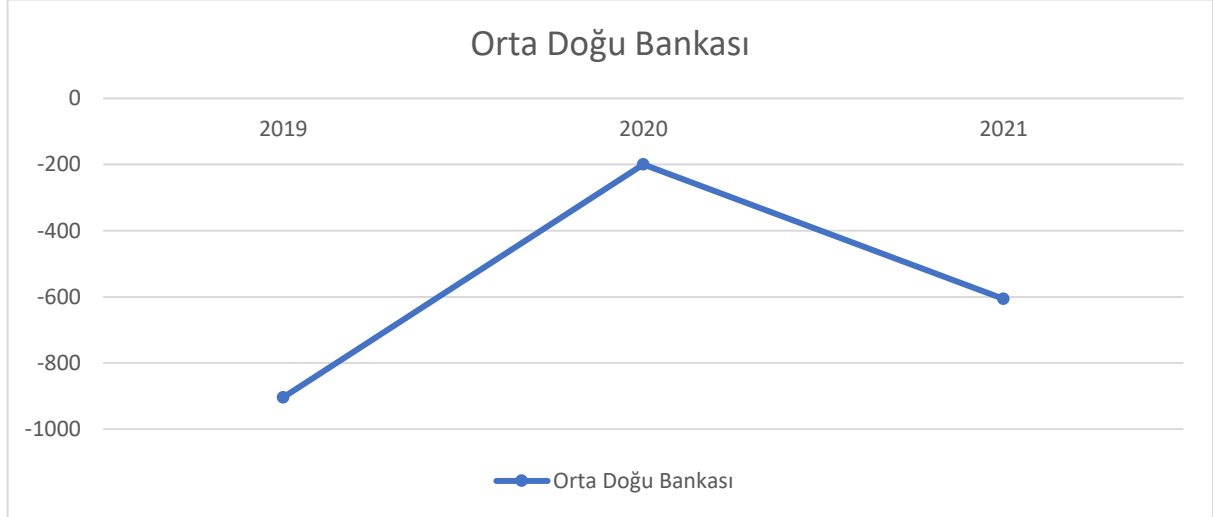
Irak genelinde bankası, Irak genelindeki bankanın risk kalitesinin ağırlıklı değerinde pandemi krizinden açıkça etkilendiğini, 2020 yılı içinde yüzde (% 512) arttığını görünüyor, ancak (2021) yılında (18.292) değerine ulaşana kadar tekrar azalmıştır.

Şekil (4-65): Irak genelinde Bankası'nın dönem içindeki S-Piyasa Riskine Bileşeni değerleri

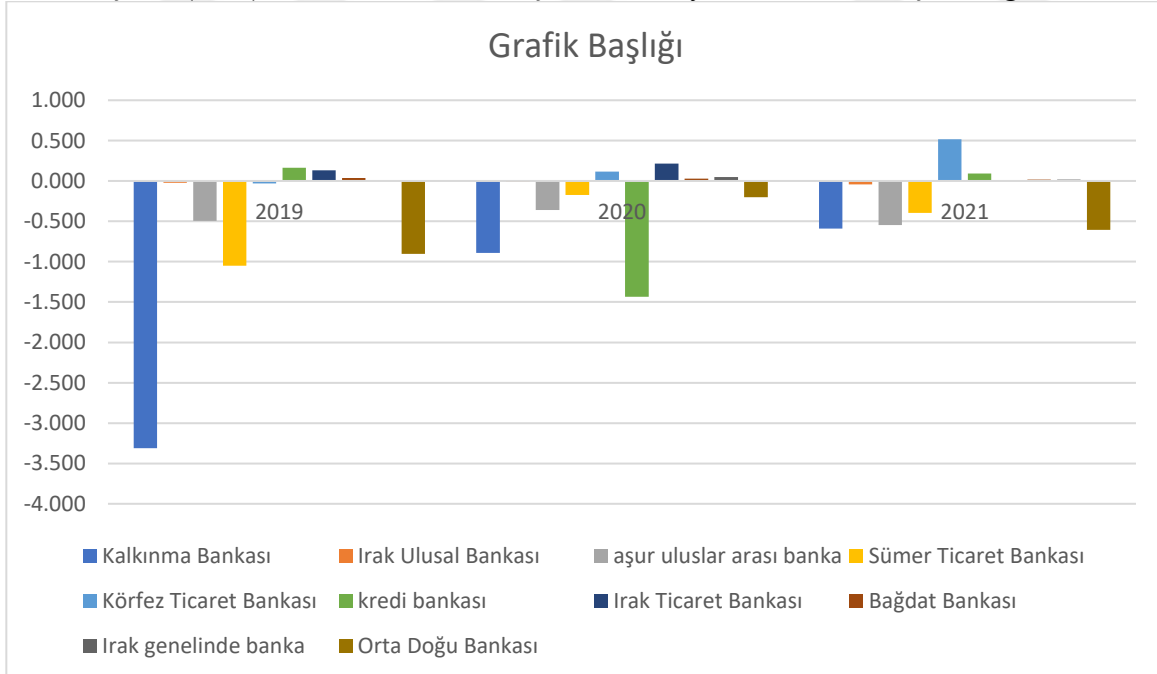

Ortadoğu Bankası, (2020) yılında risk kalitesinin ağırlıklı değerinde bir artış olduğunu görüyoruz, ancak yine de negatif bir değerde, yani bankanın performansı mükemmel olarak sınıflandırılıyor. (2021) yılında, bir önceki yıla göre azaldı, ancak (2019) yılına göre yüksek, ancak banka iyi performans gösteriyor olarak sınıflandırılıyor.

Şekil (4-66): Ortadoğu Bankası'nın dönem içindeki S-Piyasa Riskine Bileşeni değerleri

Şekil (4-67): Bankaların dönem içindeki S-Piyasa Riskine Bileşeni değerleri

SONUÇ

Finansal piyasa kaynaklarının arz ve talebindeki en önemli araçlar olan bankalar, doğası gereği yüksek risklidir ve yalnızca devlet kurumları tarafından değil, bazı kurumlar tarafından da sıkı denetim ve kontrol gerektirir. Finansal piyasa riskindeki artışın bankacılık sektörünü doğrudan etkileyeceği için denetim ve performans analizinin bankalar için önemi artmıştır. Geçmişten günümüze bankaların karşılaştıkları riskleri azaltmak için bazı düzenlemeler yapılmıştır. Bu düzenlemeler bazı ulusal ve uluslararası düzenlemeler için gerekli hale gelmiştir. Bunun uluslararası sahnedeki en önemli örneği Basel kriterleridir. Basel kriterlerine ek olarak bankalara asgari sermaye yeterliliği gibi bazı mali yükümlülükler getirilmiştir. Bu yükümlülükler kapsamında bankacılık sektörünü olası ekonomik krizlerden korumayı hedeflemektedir. Bankacılık sektöründeki herhangi bir başarı veya başarısızlık ülke ekonomisini ve reel sektörü doğrudan veya dolaylı olarak etkilemektedir.

Bu nedenle, bankaların mali yapılarının sağlıklı bir şekilde analiz edilerek kapsamlı bir denetimle yasal ve ekonomik altyapıda gerekli düzenlemelerin yapılması önem arz etmektedir. Böylelikle regüle bankacılık sektörü olası küresel ve ulusal krizlere daha az maruz kalmakta, finansal yapı korunmakta ve olası krizlerin reel sektör üzerindeki etkisi sınırlandırılmaktadır. Günümüzde denetim ve performans değerlendirmelerinde yaygın olarak kullanılan bankacılık sektörü ve uluslararası derecelendirme kuruluşlarına dayalı rapor ve değerlendirmeler bankacılık sektöründe de önem arz etmektedir.

Derecelendirme kuruluşları tarafından derecelendirilen banka ile ilgili riskler, banka yatırımcılarına ve finansal sistemdeki diğer taraflara bankaların olumlu veya olumsuz mali durumları hakkında önemli bilgiler sağlar. Tüm bunlara ek olarak, bankaların kendileri de finansal analiz yapmaktadır. Bunlardan biri Amerika Birleşik Devletleri'nde geliştirilen CAMELS değerlendirme sistemidir. Birçok ülkede kabul gören bu yöntem sayesinde bankanın faaliyetlerini belirli finansal oranlar ile değerlendirmek mümkündür.

CAMELS analizinde kullanılan altı ana bileşen: sermaye yeterlilik bileşeni, aktif kalite bileşeni, yönetim kalite bileşeni, karlılık bileşeni, likidite bileşeni ve piyasa riskine duyarlılık bileşenidir. Amerika Birleşik Devletleri dahil dünyanın birçok ülkesinde kullanılan bu analiz yöntemi, Irak bankaları tarafından bankaların finansal performanslarını ölçmek ve değerlendirmek için kullanılmakta ve analiz sonuçları ortaya çıkmamaktadır.

Dünyada ve Irak'ta yaşanan kriz nedeniyle finansal piyasanın en önemli kurumları olan bankaların performanslarının ölçülmesi ve finansal oranların sürekli olarak izlenmesi ve kontrol edilmesi önem kazanmıştır. Daha sonra reel sektöre de sıçrayan krizden ilk etkilenen bankalar olmuştur. Performans değerlendirme analizleri ile bankaların faaliyetlerinin ve finansal yapılarının tahmin edilmesi, olası krizlerin önlenmesi ve krizlerin etkilerinin hafifletilmesi açısından önemlidir.

Irak finansal sisteminin uluslararası düzeyde entegrasyonunun sağlanması için özellikle bankacılık sektörünün uluslararası derecelendirme sistemleri ile denetlenebilir seviyede olması gerekmektedir. Bu açıdan bu çalışmada Irak bankacılık sektöründe aktif büyüklüğü ve verilerine kesintisiz olarak ulaşılabilir olan mevduat bankalarının performansları uluslararası derecelendirme yöntemlerinden olan ve bankacılık sektörüne özgü bir derecelendirme sistemi olan CAMELS ile değerlendirilmiştir. Bu sayede Irak bankacılık sektörünün CAMELS bileşenleri ile zayıflıkları ve güçlü yönleri belirlenmeye çalışılmıştır. Araştırma sonucu elde edilen bulgulara göre Irak bankacılık sektöründen araştırmaya dahil edilen bankalar çerçevesinde her ne kadar uluslararası düzeyde entegrasyon noktasında sıkıntılar yaşıyor olsa da özellikle pandemi sonrası dönemde performansının artma eğiliminde olduğu görülmektedir. Bu gelişim CAMELS bileşenlerinin her biri düzeyinde geçerli olduğu görülmüştür.

KAYNAKÇA

- 5411 Sayılı Bankacılık Kanunu, 2014. Türkiye Bankalar Birliği, Yayın No: 273, İstanbul.
- Abdullayev, Mezhahir (2013). “Türk Bankacılık Sektöründe Dezenflasyon Sürecinde Camels Analizi.” Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı 37 : 97-112.
- Abdul Halim, S. (2015). Finansal muhasebe sisteminin uygulanması ışığında finansal tabloların açıklanmasını değerlendirme girişimi - Bir kurum örneği çalışması. (Doktora Tezi), Mohamed Khider Biskra Üniversitesi, Ekonomi ve Edebiyat Fakóltesi Ticari Bilimler, Cezayir. Erişim adresi: http://thesis.univbiskra.dz/1505/1/Comerce_d4_lmd_2015.pdf
- Abdulnabi, W. I. (2016). İstatistik ve Merkez bankasının araştırmalarının merkezi sistemi. Erişim adresi: <https://cbi.iq/static/uploads/up/file-152214207980974.pdf>.
- Abdulnebi, B. K. (2009). Mali ve Bankacılık Kurumu kaynakların sağlanması ve Irak'ta yatırımın yönlendirilmesine etkisi. Al-Mansur Dergisinde Yayınlanmış Araştırma. (12). Erişim adresi: <https://muc.edu.iq/oldwebsite/mucj/12/C12.pdf>.
- Abdullah, M. (2015), Krizler ve Ekonomik Döngüler, Arap Ansiklopedisi, Cilt:2
- Acar Balaylar, N., (2017). “Türkiye”de Finansal Serbestleşme Döneminin Mevduat Bankaları Fon Kaynak Ve Kullanımları Üzerine Etkisi” Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt, s. 19, Sayı: 4, Yıl: 2017, Sayfa: 549-578
- Active araştırma, (2000). Risk Kontrolü Ve Yönetimi Alanında Uluslararası Standartlar, Active Bankacılık Ve Finans Dergisi, Sayı: 15, Ekim-Kasım
- Afşar, M. ve A. Afşar, (2010). Finansal Ekonomi, Ankara, s. Detay Yayıncılık
- Afşar, Aslı (2007). “Finansal Gelişme ile Ekonomik Büyüme Arasındaki İlişki.” Muhasebe ve Finansman Dergisi, Sayı(36), 188-198.

- Aggarwal, R., & Jacques, K. T. (2016). The impact of FDICIA and prompt corrective action on bank capital and risk: Estimates using a simultaneous equations model. *Journal of Banking & Finance*, 25(6), 1139-1160.
- Ahmedov, T. Ve Elsever M. (2017). "Azerbaycan Bankacılık Sektörünün Camels Analizi: Yabancı Sermayeli 10 Banka." *İktisadi İdari ve Siyasal Araştırmalar Dergisi*, (4),97-109.
- Akgüç, Ö. (1998). *Finansal Yönetim*. İstanbul, s. Avcıol Basım.
- Akgüç, Ö.(2007). "Türkiye’de Yabancı Bankalar." *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, Sayı(36), 6-17.
- Akman, C., (2001). *Bireysel Yatırımcının Rehberi*, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Aksel, K., (2001). Basel Komitesi Tarafından Yayınlanan "Yeni Sermaye Yeterliliği Çerçevesi, Gsişare Raporu Üzerine Gözlemler", *Active Bankacılık Ve Finans Dergisi*, Eylül-Ekim, Sayı, s. 20
- Aktaş, H. ve Mahmut K.(2007). "Türk Bankacılık Sektöründeki Yabancı ve Ulusal Bankaların Finansal Oranlar Açısından Karşılaştırılması" *Celal Bayar Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 31-47.
- Al Tamimi, S. M. R. (2019). 2018 Mali raporlama standartlarının ne ölçüde uygulanabileceği ve bunların yabancı yatırımı cezbetmekte oldukları şeyler. *Journal Of The Iraqi Association of Certified Public Accountants*. Erişim adresi:https://www.researchgate.net/profile/Safa_Raji/publication/329717729_bhth_mshtrk_2/links/5c17ea8e92851c39ebf51ccb/bhth-mshtrk-2
- Al-Din, A. E. (1989). The effectiveness of monetary policies in the egyptian economy under the policy of economic opening, (Unpublished Master’s Thesis), Department of Economics, College of Commerce, Ain Shams University
- Al-Da’ımı, A. K. (2009). Monetary and financial policy and the performance of the stock market. Jordan, Amman: Dar Al-Safaa’ for Publishing and Distribution,

- Al-Hüseyini F. (2000), Bankacılık Yönetimi, Çağdaş Bir Nicel ve Stratejik Yaklaşım, Wael Yayınevi, Amman: Ürdün.
- Al-Sırafı, M. A. (2007). Banking department, Mısır: Dar Al-Wafaa Kitabevi.
- Al-Sırafı, M. A. (2007). Banking management, Alexandria: Al-Wafaa Publishing House
- Aziz, A. I., Sharif, A. A., & Salih, D. G. (2017). LIquidity management and profitability in islamic banks of kurdistan region of iraq: cihan bank for islamic investment and finance as a case study. International Journal of Research Granthaalayah, 5(5), 73-87
- Arıçelik, G. (2010). Ticari bankalarda performans ölçümü, s. Camels analizine dayalı bir inceleme. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Atan, M. (2007). Risk Yönetimi ve Türk Bankacılık Sektöründe Bir Uygulama/Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara
- Altıntaş, H. ve Ayriçay, Y., (2010). Türkiye’de Finansal Gelişme Ve Ekonomik Büyüme ilişkisinin Sınır Testi Yaklaşımıyla Analizi, s. 1987–2007, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi Cilt, s. 10- Sayı, s. 2 , s. 71–98.
- Arabacı, H., (2018). Türkiye’de Bankacılık Sektörünün Gelişimi (2000-2016), Meriç Uluslararası Sosyal Ve Stratejik Araştırmalar Dergisi, Cilt, s. 2, Sayı, s. 3, Yıl, s. 2018, Sayfa, s. 25-42
- Aras, G., (2006). Basel II Sermaye Yeterliliği Düzenlemelerinin KOBİ'ler Üzerine Etkileri, Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, Aralık.
- Artun, T., (1983). İşlevi, Gelişimi, Özellikleri Ve Sorunlarıyla Türkiye'de Bankacılık, Tekin Yayınevi, Ankara.
- Aşıkoğlu, R. ve Kayahan, C., (2008). “Global Finansal Sistem Etkileşimiyle Türkiye’nin Türev Piyasa Görünümü”, Afyon Kocatepe Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Yıl 2008, Cilt 10, Sayı 2, Sayfalar 157 – 179

- Aydın, N.; Başar M. Ve Coşkun M. (2010). Finansal Yönetim. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Babuşcu, Ş, (2005). Basel II Düzenlemeleri Çerçevesinde Bankalarda Risk Yönetimi, Akademi Consulting & Training Yayınları
- Bakırcı, Fehim (2006). Üretimde Etkinlik ve Verimlilik Ölçümü Veri
- Balak, D. ve Seymen D. (1996). “Avrupa Birliği’ne Uyum Sürecinde Gümrük Birliği’nin Türk Bankacılık Sistemi Üzerindeki Muhtemel Etkileri.” TBB Yayınları, Sayı(201), 49-51.
- Balasundaram, N. (2008). “A Comparative Study of Financial Performance of Banking Sector in Bangladesh - An Application of CAMELS Rating System.” Annals of University of Bucharest, Economic and Administrative Series, Number 2 (2008) pp. 141-152.
- Bashir, A.-H. M. (2013). Determinants of profitability in Islamic banks: Some evidence from the Middle East. Islamic Economic Studies, 11(1).
- Berk, N., (1998). Avrupa Topluluğuna Tam Üyelik Açısından Türk Bankacılık Sisteminin Uyum Gereksinimleri, 2. Baskı, İTÜ
- Beycan, M. (2007). Bankalarda Performans Değerlemesi ve Bir Uygulama/Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Bolgün, K. ve Akçay, B., (2005). Risk Yönetimi, s. Gelişmekte Olan Türk Finans Piyasasında Entegre Risk Ölçüm Ve Yönetim Uygulamaları, 2. Baskı, Scala Yayıncılık, İstanbul.
- Buluttekin, M.B., (2012). 19. Yüzyılda İstanbul’daki Finansal Sistemin Ahkâm Defterleri Çerçevesinde Hukukî Ve Ekonomik Analizi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Üniversitesi İktisat Tarihi Bilim Dalı Doktora Tezi
- Bumin, M. (2009). “Türk Bankacılık Sektörünün Karlılık Analizi: 2002-2008.” Maliye Finans Yazıları, Sayı(84), 39-60.

- Canbaş, S. ve Doğukanlı, H. 2001. Finansal Pazarlar, İstanbul: Beta Yayınları
- Candan, H. (2009). Bankalarda Risk Yönetimi ve Basel II. İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları.
- Cicoğlu, Ş.ve Çil Celal G. (2018). “Türkiye’de Uygulanan Basel Kriterleri ve Basel III Kriterlerinin Türk Finans Sistemine Etkileri.” Politik Ekonomik Kuram, Cilt 3, 83-104.
- Committee, B. (2011). Basel III definition of capital–Frequently asked questions. Bank for International Settlements, 31(1), 22-31.
- Coşkun, M. Necat, Ardor Hakan N, Çermikli . A. H. vd (2012). Türkiye’de Bankacılık Sektörü Piyasa Yapısı, Firma Davranışları ve Rekabet Analizi. İstanbul: Türkiye Bankalar Birliği.
- Coşkun, M., (2010). Para Ve Sermaye Piyasaları - Kurumlar, Araçlar, Analiz, Detay Yayıncılık, Ankara.
- Çelik, F.,(2001). Türk Bankacılığında Risk Yönetimi Yönetmeliği Dönemi Ve Piyasa Riski Ölçüm Metotları, İktisat Dergisi, Eylül.
- Çinko, M. ve Avcı E. (2008). “Camels Dereceleme Sistemi ve Türk Ticari Bankacılık Sektöründe Başarısızlık Tahmini.” BDDK Bankacılık ve Finansal Piyasalar Dergisi, Cilt.2, Sayı(2), 25-48.
- Dağlı, H., 2000. Sermaye Piyasası Ve Portföy Analizi, Trabzon, s. Derya Kitabevi, Birinci Baskı.
- Darrat, A.F., 1999. “Are Financial Deepening And Economic Growth Causally Related? Another Look At The Evidence”, International Economic Journal, 13(3): 19–35.
- Demiral, M. (2008). Türkiye’de Sıcak Para Hareketleri ve Ekonomik Krizlere Etkisi (1990-2006 Dönemi)/Yüksek Lisans Tezi, Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Niğde.

- Dinçer, A., (2006). Bankacılık Sektöründe Konsoli- Dasyon, Ülke Deneyimleri Ve Türkiye İçin Öneriler, DPT Yayınları, Yayın No: 2697, Ankara, Ekim.
- Doğan, Y., 1987. IMF Kıskaçında Türkiye 1946-1980, Tekin Yayınevi, İstanbul
- Ecer, F. (2013). “Türkiye’deki Özel Bankaların Finansal Performanslarının Karşılaştırılması: 2008-2011 Dönemi.” AİBÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Güz 2013, Cilt, s.13, Yıl, s.13, Sayı, s.2, 13, s.171-189.
- Emir, M. ve Akyüz G. Ç. (2018). “Türkiye’deki Mevduat Bankalarının Finansal Performans Değerlendirmesi: CAMELS Yaklaşımı.” Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı: 15 Trabzon.
- Erdem, Ş. (1997). Mali Piyasalarda Sistem Riski Ve Önlemler. Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 15(2), 61-70.
- Esenkar, D. (2019). Türk bankacılık sektöründe tarımsal finansman uygulamaları (Master's thesis, Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü).
- Fry, M.J., (1978). "Money And Capital Or Financial Deepening In Economic Devolepment", Journal Of Money, Credit And Banking, V.10, N.4, 464-475
- Ertürk, Mümin (2011). İnsan Kaynakları Yönetimi. İstanbul, s. Beta Yayınları.
- Fettahoğlu, A., & Kılıç, Ç. (2005). Türk bankacılık sektörünün camels analizi ile değerlendirilmesi. 9. Ulusal Finans Sempozyumu, 29, 30.
- Gasm, A. M., & Ekidy, E. (2019). The Role Of Private Commercial Banks In Financing Small And Medium Enterprises In Iraq. Journal of Environmental Science, 47(1), 351-379.
- Gilbert, R. A., Meyer, A. P., & Vaughan, M. D. (2000). The role of a CAMEL downgrade model in bank surveillance. Federal Reserve Bank of St. Louis Working Paper Series, (2000-021).

- Gilbert, R. A., Meyer, A. P., & Vaughan, M. D. (2000). The role of a CAMEL downgrade model in bank surveillance. Federal Reserve Bank of St. Louis Working Paper Series, (2000-021).
- Gupta, R. (2014). An analysis of Indian public sector banks using CAMEL approach. IOSR Journal of Business and Management, 16(1), 94-102.
- Gündoğdu, A. (2018). Finansal Yönetim Temel Teoriler ve Açıklamalı Örnekler. İstanbul: Seçkin Yayınları.
- Güney, S., & Saka Ilgın, K. (2015). Finansal Krizlerin Bankaların Performanslarına Etkisi: Türk Mevduat Bankalarında Camels Modelinin İncelenmesi Ve Örnek Bir Uygulama. Dokuz Eylül University Journal of Graduate School of Social Sciences, 17(3).
- Haddad, A., & Hathloul, M. (2005). Money and Banks (Analytical and Theoretical Introduction).
- Hanafi Abdul, G., Abu Q. ve Abdul S. (1991). Modern management in commercial banks. Beirut, Lebanon: University House
- Hashim, İ. M. (1996). Notes on money and banks. Beirut, Lebanon: Dar al-Nahdah Arabiya for Printing and Publishing.
- Hashish, A. A. (1996). Fundamentals of the monetary and banking economy. Beirut, Lebanon: University House.
- Hendi, M. İ. (1996). Department of commercial banks, introduction to decision making. Alexandria, Egypt: Modern Arab Bureau
- Hussein, M. A. ve Abdul-J, S. (2004). Introduction to macroeconomic analysis. American University of Beirut Beirut, Lebanon. Erişim adresi: https://www.aub.edu.lb/fas/Documents/AnnualReports/ANNUAL_REPORT_2_003-04.pdf.

- Igan, M. D. O., Moussawi, H., Tieman, A. F., Zdzienicka, M. A., Dell'Araccia, M. G., & Mauro, M. P. (2019). The long shadow of the global financial crisis: public interventions in the financial sector. International Monetary Fund.
- İlgın, K. (2013). Finansal Krizlerin Bankaların Performanslarına Etkisi: Türk Mevduat Bankalarında Camels Modelinin İncelenmesi Ve Örnek Bir Uygulama. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi). Erzincan: Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- İnan, E. A. (2000). Banka etkinliğinin ölçülmesi ve düşük enflasyon sürecinde bankacılıkta etkinlik. Bankacılar Dergisi, 34(1), 82-98.
- İncekara, A. (2011). Bankacılık ve finansal kurumlar. İktisadi Araştırmalar Vakfı.
- Irak Merkez Bankası, (2013). Para politikası faaliyet raporu. Erişim adresi: https://www.cbi.iq/documents/monetary_policy_report%202013.pdf.
- Irak Merkez Bankası, (2016). Finansal istikrar raporu. İstatistik ve Araştırma Bölümü. Erişim adresi: <https://drive.google.com/open?id=1l0CvyGGyrVWOsRPbrjptxQDthfLb—hM>
- İsmal, R. (2010). Assessment of liquidity management in Islamic banking industry. International Journal of Islamic and Middle Eastern Finance and Management, 3(2), 147-167.
- Issa, S. S., Hussein, N. W., & Hussein, S. S. (2015). The effect of earning quality on liquidity risk by applying on banks registered in Iraqi Stock Exchange.
- Janabi, J. M. M., & Al-Rikabi, Z. H. Q. (2018). Factors of Failure of the Iraqi Banking System in the Implementation of the Decisions of the Basel Committee. European Journal of Economics and Business Studies, 4(1), 161-166.
- Kafaoğlu, A.B., (2008). Türkiye Ekonomisi - Yakın Tarih 2, Kaynak Yayınları, İstanbul.

- Kandemir, T., & ARICI, A. G. N. D. (2013). Mevduat Bankalarında Camels Performans Değerleme Modeli Üzerine Karşılaştırmalı Bir Çalışma (2001-2010). Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 18(1), 61-87.
- Karaçor, Z. (2006). ÖĞRENEN EKONOMİ TÜRKİYE: KASIM 2000-ŞUBAT 2001 KRİZİNİN ÖĞRETTİKLERİ. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, (16), 379-391.
- Kandemir, T., & Karataş, H. (2016). Ticari bankaların finansal performanslarının çok kriterli karar verme yöntemleri ile incelenmesi: Borsa İstanbul'da işlem gören bankalar üzerine bir uygulama (2004-2014). İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi, 5(7), 1766-1776.
- Kazgan, G., & Göksu Yazıcı. (2012). Türkiye ekonomisinde krizler (1929-2009):" ekonomik politik" açısından bir irdeleme. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Keskin, E. (2000). 1999 Yılında Türk Bankacılık Sistemindeki Gelişmeler. Bankacılar Dergisi, (33).
- Khudhaira, L. B., & Sweidjb, S. R. (2021). Evaluation Of Foreign Reserves Under The Monetary Policy Of The Central Bank In Iraq During 2004-2019: An Analytical Study. PalArch's Journal of Archaeology of Egypt/Egyptology, 18(7), 331-345.
- Kırmızıaltın, E., & Üniversite, Ö. (2012). 1980 Sonrası Türkiye ekonomisi: Türkiyenin neoliberal dönüşümüne IMF ve dünya bankasının etkisi. (No Title).
- Kindleberger, C. P., & Aliber, R. Z. (2014). Çılgınlık, panik ve çöküş: finansal krizler tarihi. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- King, T. B., Nuxoll, D., & Yeager, T. J. (2005). Are the causes of bank distress changing? Can researchers keep up?. FRB of St. Louis Supervisory Policy Analysis Working Paper, (2004-7).
- King, P., & Tarbert, H. (2011). Basel III: an overview. Banking & financial services policy report, 30(5), 1-18.

- Kocabiyik, F., & Kıyılar, M. (2007). Basel Iı Kriterleri Çerçevesinde Türk Bankacılık Sistemine Genel Bir Bakış.
- Tekin, A. S. (2011). Etkinlik hesaplama yöntemi olarak veri zarflama analizi ve Avrupa Birliği ülkeleri ile Türkiye'nin görelı finansal etkinliklerinin değerdendirilmesine ilişkin bir uygulama.
- Küçükbıçakçı, R. (2004). Banka yeniden yapılandırma programları ve ekonomik sonuçları. Uzmanlık Yeterlilik Tezi.
- Luqret, F. A. A. (2003). Küçük ve orta ölçekli işletmelerin gelişmekte olan ekonomilerdeki rolü ve kalkınma engelleri, eğitim kursu: Küçük ve orta ölçekli işletmelerin finansmanı ve mağrip ekonomilerindeki rollerinin geliştirilmesi. Setif Üniversitesi, Cezayir. Erişim adresi: <https://library.fes.de/pdffiles/iez/14056.pdf>.
- Mohamad, A. A. S., Mohamad, M. T., & Samsudin, M. L. (2013). How Islamic banks of Malaysia managing liquidity? An emphasis on confronting economic cycles. *International Journal of Business and Social Science*, 4(7), 253-263.
- Çolak, Ö., & BARIŞIK, S. (2015). Para Kurulu Sistemi Uygulanabilirlik Endeksi: 1990-2006 Dönemi Türkiye Uygulaması. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, (32), 1-20.
- Özer, M. A. (2009). Performans Yönetimi Uygulamalarında Performansın Ölçümü Ve Değerdendirilmesi. *Sayıştay Dergisi*, (73), 3-29.
- Özgür, E. (2007). Katılım bankalarının finansal etkinliğı ve mevduat bankaları ile rekabet edebilirliğı.
- Parasız, M. İ. (2000). Modern bankacılık: Teori ve uygulama. Banka ve Sigorta İşçileri Sendikası.
- Rozzani, N., & Rahman, R. A. (2013). Camels and performance evaluation of banks in Malaysia: conventional versus Islamic. *Journal of Islamic Finance and Business Research*, 2(1), 36-45.

- Sahajwala, R., & Van den Bergh, P. (2000). Supervisory risk assessment and early warning systems. Basle Committee on Banking Supervision.
- Sarikamiş, C. (2000). Sermaye Pazarları. Alfa Yayınları, İstanbul.
- Savrul, B. K., Özekicioğlu, H., & Özel, H. A. (2013). Türkiye'de Finansal Serbestleşmenin Tarihsel Gelişimi. Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, (38).
- Sevilengül, O. (2009). Genel Muhasebe. Ankara, s.Gazi Kitabevi Yayınları.
- Sümer, G. (2016). Türk Bankacılık Sektörünün Tarihsel Gelişimi Ve Ab Bankacılık Sektörü İle Karşılaştırılması. Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 18(2), 485-508.
- Şahin, H. (2000). Türkiye Ekonomisi,(Tarihsel Gelişimi-Bugünkü Durumu), Ezgi Kitabevi Yayınları, 6. Baskı, Bursa.
- Şahinkaya, S. (1999). Sanayileşme süreçleri ve kalkınma yatırım bankaları: Teorik bir çerçeve ve Türkiye örneği. Mülkiyeliler Birliği Vakfı Yayınları, 7, 23.
- Mehmet, T. A. K. A. N., & Melek, A. B. (2001). Bankacılık Teori, Uygulama ve Yönetim. Ankara: Nobel Yayınları, 12-26.
- TBB (Türkiye Bankalar Birliği) (2020), İstatistiki Raporlar, <https://www.tbb.org.tr/tr/bankacilik/banka-ve-sektor-bilgileri/istatistiki-raporlar/59> (26.08.2022).
- Timmins, H. (2018). “The Global Financial System and Developing Countries.” Institute of Development Studies.
- Tabari, N. A. Y., Ahmadi, M., & Emami, M. (2013). The effect of liquidity risk on the performance of commercial banks. International Research Journal of Applied and Basic Sciences, 4(6), 1624-1631.

- Turgutlu, E., K  k, R., & Kasman, A. (2007). Türk sigortacılık Şirketlerinde etkinlik: Deterministik ve Őans kısıtlı veri zarflama analizi. İktisat İŞletme ve Finans, 22(251), 85-102.
- Türedi, S., & Berber, M. (2010). Finansal kalkınma, ticari açıklık ve ekonomik büyüme arasındaki ilişki: Türkiye  zerine bir analiz. Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, (35), 301-316.
- Uludağ, İ., & Arıcan, E. (1999). Finansal hizmetler ekonomisi. İstanbul, Beta Yayım.
- Ural, M. (1999). bankacılık sistemimizde verimlilik.
-  nsal, A., & Duman, S. (2005). Türkiye'deki bankaların Performanslarının Temel Bileşenler yaklaşımı ile Karşılaştırmalı Analizi, 26-27 May, VII. Ulusal Ekonometri ve İstatistik Sempozyumu: İstanbul.
-  nsal, H. (2002). "Görev Zararlarının İncelenmesi Ve Değerlendirilmesi." Gazi Üniversitesi İİBF Dergisi, 229-244.
- Wassam, S. (2013). Küçük ve orta ölçekli işletmelerin finansmanında ticari bankaların rolü tarım ve kırsal Kalkınma Bankası'nın bir vaka  alıŐması, Amman, Erişim Adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/32070>
- Yeldan, E. (2016). Küreselleşme Sürecinde Türkiye Ekonomisi: BölüŐüm, Birikim ve Büyüme: BölüŐüm, Birikim ve Büyüme. İletişim Yayınları.
- Yetiz, F. (2016). Bankacılığın DoğuŐu Ve Türk Bankacılık Sistemi. Niğde Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 9(2), 107-117.
- Yurttadur, M., & Bulut, K. (2015). Türkiye'de Bankacılık Sektörünün Finansal Yapısı Ve Bu Yapının Müşteri Tercihine Etkisi. Journal of Entrepreneurship & Development/Girisimcilik ve Kalkınma Dergisi, 10(2).
- Y  zg  n, A. (1982). Cumhuriyet dönemi Türk banka sistemi: 1923-1981. (No Title).

Zaitony, A. (2006). Sources of institutional financing with the study of bank financing. Journal of Human Sciences, (9)48. Erişim adresi: <https://www.jhumansciences.com/ojs/index.php/ijhs/about>.

